Bê bối toàn cầu

HỒ SƠ PANAMA

Bê bối toàn cầu:
HỒ SƠ PANAMA

Nguồn: Internet

Biên tập: Nhóm VC
Tạo bìa: Tornad
Tạo ebook (15/06/'16): QuocSan

TỔNG LƯỢC

Tài liệu Panama (Panama Papers) là một bộ 11,5 triệu tài liệu mật được tạo ra bởi nhà cung cấp dịch vụ của công ty Panama.

Mossack Fonseca cung cấp thông tin chi tiết về hơn 214.000 công ty hộp thư, bao gồm cả danh sách của các cổ đông và các giám đốc. Những người và các cơ quan bị nhận diện bao gồm nhiều nhà chính trị và các tổ chức giàu có và nhiều thế lực của nhiều quốc gia. 11,5 triệu tài liệu được tạo từ những năm 1970, tổng cộng 2,6 terabyte đã được trao cho tờ báo Đức Süddeutsche Zeitung vào năm 2015 và sau đó đưa đến Liên đoàn nhà báo điều tra quốc tế (ICIJ – International Consortium of Investigative Journalists) đặt tại Washington. Các giấy tờ đã được phân phối đến và phân tích bởi khoảng 400 các nhà báo tại 107 tổ chức truyền thông tại hơn 80 quốc gia. Các báo cáo tin tức đầu tiên, cùng với 149 tài liệu này, đã được công bố vào ngày 03 tháng 4 năm 2016. Trong các tiết lộ khác đang được dự định, danh sách đầy đủ của các công ty sẽ được phát hành vào đầu tháng 5.

Người tiết lộ

Trong một tuyên bố dài 1.800 từ, nhân vật đã tiết lộ Hồ sơ Panama lấy bí danh “John Doe” nói rằng chưa từng làm việc cho một cơ quan tình báo hay cơ quan chính phủ và chính sự bất bình đẳng thu nhập đã thôi thúc người này chia sẻ tài liệu mật.

Bối cảnh

Mossack Fonseca là một công ty luật của Panama, chuyên cung cấp dịch vụ cho các công ty, được thành lập vào năm 1977 bởi Jürgen Mossack và Ramón Fonseca. Các dịch vụ của công ty bao gồm kết hợp các công ty với khu vực pháp lý trốn thuế ở nước ngoài, quản lý các công ty hộp thư và cung cấp dịch vụ quản lý tài sản. Công ty có trên hơn 500 nhân viên tại hơn 40 văn phòng trên toàn thế giới. Công ty này đã đại diện cho hơn 300.000 công ty, đăng ký chủ yếu ở Vương quốc Anh hoặc được quản lý tại nước này. Công ty này làm việc với các tổ chức tài chính lớn nhất thế giới, như Deutsche Bank, HSBC, Société Générale, Credit Suisse, UBS và Commerzbank, trong một số trường hợp để giúp khách hàng của các ngân hàng thiết lập các cấu trúc phức tạp mà gây khó khăn cho những người thu thuế và các nhà điều tra để theo dõi dòng chảy tiền từ một nơi này sang một nơi khác. Trước khi bị rò rỉ trong Panama Papers, Mossack Fonseca đã được mô tả bởi các “nhà kinh tế” như một công ty “kín tiếng” đứng hàng đầu trong ngành công nghiệp về tài chính trốn thuế ở nước ngoài.

Toàn cầu hóa báo chí

Giám đốc ICIJ Gerard Ryle nói, nếu chỉ là một tờ báo thì không thể khai thác được một tài liệu khổng lồ như vậy. ICIJ là một hội nhỏ có trụ sở ở Washington, được thành lập năm 1997 vào một thời điểm mà cuộc sống, kinh tế và các vụ bê bối trở nên toàn cầu, vì vậy nhiều cuộc điều tra cũng phải toàn cầu. Khoảng gần 200 nhà báo từ 65 quốc gia, là thành viên của mạng lưới và cùng nhau làm việc trong những chương trình điều tra, tin vào điều này. Các hội viên ở Đức gồm có các phóng viên điều tra Hans Leyendecker, Frederik Obermaier, Bastian Obermayer, nhà báo của đài ND Julia Stein cũng như Georg Mascolo, người điều hành nhóm điều tra từ các cộng tác viên các đài NDR, WDR và tờ báo SZ.

ICIJ chuyên về các hồ sơ lớn. Làm việc cho liên đoàn không chỉ các nhà báo, mà còn các chuyên gia máy tính giúp đỡ các nhà báo để họ có thể tìm kiếm ví dụ với từ khóa từ các tập tin định dạng khác nhau. Họ thiết lập một phòng tin ảo, cung cấp tất cả các tài liệu trên các máy chủ mà các nhà báo có thể tiếp cận được từ văn phòng của họ.

Từ nhiều năm qua ICIJ đã vạch trần nhiều vụ bê bối toàn cầu, như về việc buôn lậu của các tập đoàn thuốc lá, đánh cá bất hợp pháp, buôn bán các bộ phận xác chết hoặc sử dụng của các công ty lính đánh thuê tư nhân trong các cuộc chiến tranh. ICIJ được biết đến trên toàn thế giới là qua chương trình Offshore leaks, lúc Ryle, một nhà báo điều tra, từng đoạt giải thưởng từ Úc, và kể từ năm 2011 giám đốc của nhóm ICIJ, được cung cấp dữ liệu từ các thiên đường thuế, 160 lần rộng lớn hơn so với các hồ sơ WikiLeaks. Tiếp theo là những tường thuật khác về việc chuyển tiền quốc tế và thiên đường thuế, bao gồm cả Luxembourg Leaks và Swiss Leaks.

Ngân sách

Tổng ngân sách năm 2015 của ICIJ là khoảng 1.800.000$, được tài trợ hoàn toàn bởi sự đóng góp. Đây là một dự án của Trung tâm Liêm chính Công, một tổ chức phi lợi nhuận ở Mỹ, mà muốn phát hiện ra những lạm dụng quyền lực và tham nhũng, nhưng nó không chi tiền cho ICIJ. Ryles có 11 nhân viên, cho các dự án lớn như tài liệu Panama ông thuê thêm những người làm việc tự do, bao gồm cả các nhà báo viết các văn bản và quay video để giải thích vào phần cuối dự án. Còn các nhà báo từ mạng lưới (thành viên của hội) vẫn được trả tiền bởi các hãng truyền thông của họ. Trong số các nhà tài trợ chính của ICIJ bao gồm Adessium Foundation của gia đình van Vliet người Hà Lan, người kiếm tiền nhờ quản lý tài sản, tức là các dịch vụ tài chính, Trung tâm Pulitzer về tường thuật các vụ khủng hoảng, tiền từ gia đình nhà báo Pulitzer, từ quỹ của gia đình sản xuất ô tô Ford. Một trong những tổ chức ủng hộ nhiều nhất từ nhiều năm nay là quỹ Open Society của tỷ phú George Soros. Nó đóng góp gần 1/3 tổng ngân sách của ICIJ. Soros là một nhân vật gây tranh cãi: Các nhà quản lý quỹ đầu tư 85 tuổi kiếm được tiền của mình với đầu cơ tài chính, một trong những đặt cược huyền thoại của ông vào đồng bảng Anh đã mang toàn bộ đơn vị tiền tệ này lảo đảo. Theo Ryle, Soros đã không bao giờ can thiệp vào công việc của ông. Soros còn không biết, quỹ của mình ủng hộ ai. Sau vụ tiết lộ LuxLeaks, ông đã đề nghị tài trợ cho ICIJ. Người của ông trả lời, “Chúng ta đã làm từ lâu”.

Về sự độc lập của ICIJ, Ryle cho biết, “Các nhà tài trợ không có ảnh hưởng gì cả với công việc của chúng tôi, chúng tôi đã cố tình chọn không lấy tiền từ một người, mà muốn cho chúng tôi phải làm hay không nên làm chuyện gì đó.” ICIJ được tự do trong việc lựa chọn chủ đề và không chấp nhận lấy tiền từ các nhà tài trợ, mà có một chủ đề ưu tiên cụ thể như bảo vệ môi trường: “Các công ty truyền thông lớn sẽ không làm việc với chúng tôi, nếu chúng tôi có một sứ mệnh.” Trái với lời cáo buộc của Wikileaks đăng trên Twitter, theo Ryle, ICIJ không nhận tiền của chính phủ nào cũng như cơ quan nào thân chính phủ.

ICIJ không chỉ thị các nhà báo cách họ tường thuật về những tài liệu họ cùng điều tra. Liên đoàn chỉ cung cấp các công cụ, đặc biệt là các cơ sở dữ liệu và quan hệ với các đồng nghiệp trên khắp thế giới. Có một vài quy tắc: Các nhà báo phải chia sẻ kết quả điều tra của họ cho đồng nghiệp, và có một thời hạn cấm trước khi được phép công bố. Thời điểm được công bố là quan trọng để sự hợp tác không trở thành một cuộc đua, mà là một cuộc điều tra chung.

Sự kiện

Vụ rò rỉ bao gồm 11,5 triệu tài liệu được tạo ra giữa những năm 1970 và đầu năm 2016 bởi công ty Mossack Fonseca có trụ sở tại Panama, mà tờ báo The Guardian mô tả là “công ty luật giúp trốn thuế ở nước ngoài lớn thứ tư trên thế giới”. 2,6 terabyte dữ liệu bao gồm các thông tin về 214.488 công ty trốn thuế ở nước ngoài liên quan đến các quan chức chính quyền. Các tài liệu đã được xem xét bởi các nhà báo trên khắp 80 quốc gia. Gerard Ryle, giám đốc của Liên đoàn phóng viên điều tra quốc tế (ICIJ), dự đoán rằng sự rò rỉ này sẽ là “cú đánh lớn nhất mà thế giới trốn thuế ở nước ngoài đã phải gánh chịu” do bề rộng của các tài liệu bị rò rỉ.

Những người liên quan

Báo cáo đầu tiên ghi nhận các kết nối tài chính và quyền lực giữa nhiều nhân vật chính trị cấp cao và người thân của họ. Tổng thống Argentina Mauricio Macri đã được liệt kê trong danh sách như là một giám đốc của một công ty thương mại có trụ sở ở Bahamas, mà ông đã không khai báo khi làm thị trưởng thành phố Buenos Aires; hiện chưa rõ là có phải khai báo việc này không. Báo The Guardian tường thuật rằng, sự rò rỉ tiết lộ một xung đột lợi ích rộng lớn kết nối giữa các thành viên của Ủy ban Đạo đức FIFA (FIFA Ethics Committee) và cựu phó chủ tịch FIFA Eugenio Figueredo.

Một số người hiện đang là nguyên thủ quốc gia đã được nêu tên trong tài liệu Panama, trong đó có tổng thống Mauricio Macri của Argentina, Khalifa bin Zayed Al Nahyan của Các Tiểu Vương quốc Ả Rập Thống nhất, Petro Poroshenko của Ukraina, cũng như Vua Salman của Ả Rập Saudi, và Thủ tướng Iceland Sigmundur David Gunnlaugsson. Trong số các nhà lãnh đạo đất nước trước đây, đã có thủ tướng Gruzia (Bidzina Ivanishvili), Iraq (Ayad Allawi), Jordan (Ali Abu al-Ragheb), Qatar (Hamad bin Jassim bin Jaber Al Thani) và Ukraina (Pavlo Lazarenko), cũng như Tổng thống Sudan Ahmed al-Mirghani và Emir của Qatar Hamad bin Khalifa Al Thani.

Quan chức chính quyền, cũng như là thân nhân và những người thân cận với các lãnh tụ quốc gia, từ các quốc gia khác nhau cũng được nêu tên, bao gồm những người từ Algérie, Angola, Argentina, Azerbaijan, Botswana, Brazil, Campuchia, Chile, Trung Quốc, Cộng hòa Dân chủ Congo, Cộng hòa Congo, Ecuador, Ai Cập, Pháp, Ghana, Hy Lạp, Guinea, Honduras, Hungary, Iceland, Ấn Độ, Ý, Bờ biển Ngà, Kazakhstan, Kenya, Malaysia, Mexico, Morocco, Malta, Nigeria, Pakistan, Palestine, Panama, Peru, Ba Lan, Rwanda, Senegal, Nam Phi, Ả Rập Saudi, Hàn Quốc, Tây Ban Nha, Syria, Vương Quốc Anh, Venezuela và Zambia.

Một số cá nhân có máu mặt có liên quan tới FIFA, bao gồm cựu Chủ tịch CONMEBOL Eugenio Figueredo, cựu Chủ tịch UEFA Michel Platini, cựu Tổng thư ký FIFA Jerome Valcke, và cầu thủ đá banh người Argentina Lionel Messi. Lionel Messi và cha anh có sở hữu một công ty ở Panama có tên là Mega Star Enterprises Inc., công ty này không có trong thông tin của nhà điều tra của Tây Ban Nha khi họ xem xét vấn đề thuế của Messi và bố anh.

Trong tài liệu Panama cũng có tên nhiều người từ thế giới tình báo sử dụng rộng rãi những dịch vụ của công ty Mossack Fonseca để che giấu hoạt động: 2 người nghi phạm trong vụ bê bối Iran-Contra những năm 1980, một người bị tình nghi đã giúp đỡ chuyên chở vũ khí tới Afghanistan, nhiều cựu lãnh đạo cao cấp của tình báo Saudi Arabia, Colombia and Rwanda. Trong Iran-Contra, giới chức cấp cao Mỹ đã hỗ trợ các hoạt động bán vũ khí bí mật cho Iran để đổi lấy việc thả các con tin người Mỹ và hỗ trợ cho lực lượng nổi dậy Contra của Nicaragua. Ngoài ra còn có tộc trưởng Saudi Kamal Adham, chết năm 1999, trong thập niên 1970 là người môi giới quan trọng nhất giữa Hoa Kỳ và vùng Trung Đông. Doanh nhân Hy Lạp Sokratis Kokkalis, mà Stasi từng gọi là “điệp viên Rocco”. Và cả gián điệp tư nhân người Đức Werner Mauss, mà một mình có cả hàng tá công ty hộp thư.

Một số nhân vật có liên quan trực tiếp:

Salman Al Saud, vua của Ả Rập Saudi.

Mauricio Macri, tổng thống Argentina.

Sheikh Khalifa Al Nahyan, chủ tịch UAE.

Petro Poroshenko, tổng thống Ukraine.

Sigmundur David Gunnlaugsson, thủ tướng Iceland.

Nawaz Sharif, Thủ tướng Pakistan.

Ayad Allawi, cựu Thủ tướng Iraq.

Michel Platini, cựu chủ tịch của UEFA

Jérôme Cahuzac, cựu bộ trưởng ngân sách của Pháp.

- Ấn Độ: Các diễn viên Ấn Độ Amitabh Bachchan và Aishwarya Rai đã được nêu tên trong số những người Ấn Độ khác bởi Indian Express.

- Áo: Hai trong những vụ được biết đến ở Áo dính líu tới hai nhà băng ở nước này. Tổng thống Ukraina, Petro Poroschenko, được nhà băng Raiffeisen Bank International (RBI) 2010 cho mượn 115 triệu Dollar, mà được bảo đảm bởi một công ty có trụ sở ở BVJ. Theo các nhà chuyên môn thì đây là một hình thức rửa tiền. Nhà băng Hypo Vorarlberg, mà 76% thuộc sở hữu của bang Áo Vorarlberg, có khoảng 20 tài khoản công ty ma. Một tài khoản của Hypo Vorarlberg dẫn tới một người thân cận của Putin, Gennadi Timtschenko, mà nằm trong danh sách trừng phạt của Hoa Kỳ từ 2014 vì sự sát nhập Bán đảo Krym vào Nga. Nhà băng giải thích, không còn hoạt động kinh doanh với ông ta.

- Argentina: Ngoài tổng thống Mauricio Macri của Argentina, có tên trong tài liệu Panama còn có cựu nữ tổng thống Cristina Fernández de Kirchner, Daniel Muñoz, thư ký lâu năm của cựu tổng thống Néstor Kirchner. Trong số 570 người Argentina có trong danh sách còn có cha của ngôi sao đá banh Lionel Messis là chủ công ty đăng ký tại Panama „Mega Star Enterprises”. Cả cha và con cuối tháng 5 phải ra tòa Tây Ban Nha về nghi ngờ trốn thuế.

- Azerbaijan: Khi tổng thống Ilham Aliyev lên nắm quyền 2003, bộ trưởng bộ thuế vụ Fazil Mammadov đã lập một tập đoàn có tên là AtaHolding. AtaHolding có phần ở các nhà băng, hãng xây cất, ngành viễn thông, hầm mỏ, dầu hỏa và khí đốt ở Azerbaijan. Với sự giúp đỡ của Mossack Fonseca họ thành lập FM Management Holding Group SA và UF Universe Foundation, được quản lý bởi vợ tổng thống Aliyev 2 năm sau đó bên cạnh bộ trưởng thuế vụ. UF Universe Foundation kiểm soát công ty FM Management ở Panama, mà có công ty Financial Management Holding Limited với trụ sở ở Anh. Hãng này lại có 51% của hãng AtaHolding ở Azerbaijan. Giá trị năm 2014: 490 Millionen Dollar. Năm 2006 tổng thống Aliyev trao chủ quyền của 6 mỏ vàng ở Azerbaijan sang nhiều công ty, 2 trong số này ở thiên đường thuế. Cả 2 công ty này thuộc quyền sở hữu 56% 2 người con gái của vị tổng thống, Arzu và Leyla.

- Bắc Triều Tiên: DCB Finance Limited có chủ và giám đốc ở Bắc Triều Tiên, được đăng ký tại Quần đảo Virgin thuộc Anh (BVI) và được quản lý bởi Mossack Fonseca năm 2006. Trong tháng mười, Bắc Triều Tiên tiến hành thử nghiệm vũ khí hạt nhân lần đầu tiên với một vụ nổ dưới lòng đất có kiểm soát. Sau cuộc khủng hoảng ngoại giao tiếp theo, Liên Hiệp Quốc đã cho đóng băng tài sản và cấm du lịch và thương mại với Bắc Triều Tiên. Năm 2013 DCB Finance Limited bị Bộ Tài chính Mỹ liệt vào danh sách trừng phạt vì đã cung cấp tài chính

cho một ngân hàng hỗ trợ kinh phí cho chương trình phát triển vũ khí hạt nhân và tên lửa đạn đạo của Triều Tiên. Mãi tới năm 2010 Mossack Fonseca mới thôi quản lý cho DCB Finance Limited, sau khi nhận được thư của Cơ quan điều tra tài chính của BVI yêu cầu cho chi tiết về công ty này.

- Các tiểu vương quốc Ả rập thống nhất: Theo TeleSUR, tổng thống các tiểu vương quốc Ả rập thống nhất là Khalifa bin Zayed Al Nahyan "đã sử dụng dịch vụ của Mossack Fonseca để thành lập và điều hành ít nhất 30 công ty trong Quần đảo Virgin thuộc Anh, sở hữu khối tài sản 1,7 tỷ đô la về thương mại cũng như những căn hộ cao cấp ở những khu sang trọng ở Vương quốc Anh."

- Canada: Ít nhất là 3 nhà băng lớn Royal Bank of Canada (RBC), Bank of Nova Scotia (Scotiabank) và Canadian Imperial Bank of Commerce (CIBC) và khoảng 550 người Canada có dính líu vào vụ này. Chỉ riêng qua RBC trên 370 công ty hộp thư đã được lập ra.

- Đức: Gần 30 nhà băng Đức đã lập và điều hành 1200 công ty hộp thư qua dịch vụ của MossFon, trong đó có Deutsche Bank, Dresdner Bank, Commerzbank, UBS-Deutschland, BayernLB và HSH-Norbank.

Có trên 1.000 người Đức là khách hàng của công ty Mossack Fonseca. Bernie Ecclestone, giám đốc của Công thức 1, đã dùng một công ty hộp thư Valper Holdings để giao tiền hối lộ, hàng triệu Euro, cho một trong những giám đốc nhà băng Bayern-LB, Gerhard Gribkowsky. Theo đài truyền hình nhà nước Đức NDR, hãng xe đua Mercedes, một hãng con của hãng sản xuất xe hơi Mercedes đã ký hợp đồng với tài xế đua xe Công thức 1 Nico Rosberg qua một công ty hộp thư "Ambitious Group Limited" ở Quần đảo Virgin thuộc Anh. Công ty này lại có chính thức 2 công ty ở đảo Jersey ở Eo biển Manche, quản lý bởi Mossack Fonseca, được dùng để che giấu ai thực sự là chủ công ty.

- Hoa Kỳ: Báo McClatchy Newspapers, cơ quan tin tức Mỹ duy nhất tham gia, đã tìm thấy bốn người Mỹ trong các tài liệu, tất cả trước đó đều đã hoặc bị buộc tội hoặc bị kết án về tội phạm tài chính như là gian lận và trốn thuế. Năm 2008, Mossack Fonseca báo cáo sử dụng một người đàn ông người Anh 90 tuổi để che giấu các tài khoản nước ngoài của Marianna Olszewski, một nữ doanh nhân nổi tiếng của Mỹ. Tổng cộng hiện có 1260 công ty hộp thư có trụ sở ở bang Nevada được MossFon quản lý.

Việc thiếu vắng người Mỹ trong việc rò rỉ này đã được cho là do "các công ty vỏ bọc có thể được tạo ra tại Hoa Kỳ một cách dễ dàng và các ngân hàng quốc tế lớn có trụ sở tại Mỹ có xu hướng có tài khoản nước ngoài ở Caymans, và việc rò rỉ này là từ Panama".

Đài BBC tường thuật "nhiều người" đã đặt câu hỏi tại sao có được không có nhiều người Mỹ hơn liên quan và cho rằng người Mỹ có thể được sử dụng các bang của Mỹ, chẳng hạn như Delaware, Nevada và Wyoming nơi mà luật pháp dễ dãi trong việc tạo ra các công ty vỏ bọc, hoặc các nước khác như Bermuda, quần đảo Cayman, Singapore, nơi người ta nói tiếng Anh, có một hệ thống pháp luật tương tự và một chính phủ ổn định tồn tại. Những luật lệ gần đây của Hoa Kỳ như Đạo luật Tuân thủ thuế Tài khoản nước ngoài (FATCA) và những thứ khác có thể làm cho việc trốn thuế trở nên khó khăn hơn cho công dân Mỹ và nhiều tên Mỹ hơn có thể được tiết lộ khi kiểm tra thêm.

Để đối phó với việc thiếu của các cá nhân Mỹ tại các văn bản, biên tập viên của tờ Süddeutsche Zeitung cho biết: "Chỉ cần chờ đợi cho những gì đang xảy đến tiếp theo."

Trả lời về việc việc thiếu vắng các cá nhân Mỹ tại các tài liệu, biên tập viên của tờ Süddeutsche Zeitung cho biết: "Hãy chờ xem những

gì sẽ xảy ra sắp tới."

Theo ông Eoin Higgins và tờ báo The New Yorker, Thỏa hiệp thương mại tự do Panama (Panama Free Trade Agreement) buộc Panama phải đưa thông tin cho nhà cầm quyền Hoa kỳ về chủ công ty, các quỹ và các cá nhân, đó là lý do tại sao có rất ít tên người Hoa Kỳ trong tài liệu.

- Nga: Theo tờ Guardian, tên của Vladimir Putin "không xuất hiện trong bất kỳ các hồ sơ nào", nhưng có một báo cáo dài được công bố về những người bạn của ông trong danh sách.

Đó là Sergei Roldugin, có lẽ là bạn thân nhất của Putin và là cha đỡ đầu của con gái đầu của ông ta. Theo báo "Guardian" Roldugin quản lý nhiều công ty chỉ có hộp thư với tài sản trên 100 triệu Dollar. Jurij Kowaltschuk, tổng giám đốc ngân hàng Rossija, đã chuyển cả tỷ Dollar vào công ty trốn thuế Sandalwood Continental, tiền từ đó được cho mượn ở Nga với tiền lời rất cao. Tiền kiếm được chuyển vào nhà băng ở Thụy Sĩ. Gennadij Timtschenko, một doanh nhân mua bán dầu hỏa, bạn Putin từ 30 năm nay. Arkady và Boris Rotenberg, bạn của Putin từ thời thơ ấu và hiện là tỷ phú xây cất. Qua đó, những người này đã bí mật tuồn khoản tiền khoảng 2 tỉ USD thông qua các ngân hàng và các công ty "ma". Nhà chính trị học Nga Karen Dawisha nói, đó là một chuyện phi thường, nếu những người này có thể làm giàu như vậy nếu không có sự đỡ đầu của Putin.

- Pháp: Hai thành viên trong nhóm người thân cận của vị lãnh đạo cực hữu Pháp Marine Le Pen, một doanh nhân Frédéric Chatillon và một kế toán viên Nicolas Crochet chuyển hàng trăm nghìn euro sang một công ty bình phong bằng cách làm hóa đơn giả trong 2 năm 2013, 2014, theo nhật báo Le Monde của Pháp.

- Syria: Rami Makhlouf anh em họ bên mẹ của tổng thống Assad, được xem là người giàu nhất Syria và là một trong các nhà tài chính của chính quyền ông ta. Đầu năm 2008, Bộ tài chính Mỹ cảnh báo Makhlouf hưởng lợi và trợ giúp cho việc tham nhũng của các quan chức trong bộ máy cầm quyền tại Syria, và ra lệnh đóng băng tài khoản ngân hàng và cấm các công ty của Mỹ thực hiện các hoạt động kinh doanh với Makhlouf. Từ 1998 ông ta đã có công ty Polter Investments ở BVI và sau đó 3 công ty nữa Cara-Corporation, Dorling International và Ramak Limited, được quản lý bởi MossFon. Các công ty này được cho là hỗ trợ cho các thương vụ giao dịch vũ khí, nguyên liệu dầu và gas "tiếp lửa", gia tăng sự tàn khốc của cuộc nội chiến tại Syria, mà xảy ra năm 2011. Chỉ từ tháng 5 năm 2011, khi liên minh châu Âu cũng ra lệnh trừng phạt Makhlouf, các công ty bình phong của ông ta mới từ từ vị đóng cửa. Ngoài Rami Makhlouf trong Tài liệu Panama còn có tên 3 người anh em ông ta với hàng chục công ty vỏ bọc.

- Trung Quốc: Trong số các tên tuổi bị nghi vấn có anh rể của Tổng Bí thư Tập Cận Bình, ông Đặng Gia Quý và con gái của cựu thủ tướng Lý Bằng, Lý Tiểu Lâm. Hồ sơ cũng chỉ ra các công ty ở nước ngoài có liên quan tới gia đình Tổng Bí thư Đảng Cộng sản Trung Quốc Tập Cận Bình. Ngày 6 tháng 4, theo tường thuật mới của ICIJ có thêm con trai của Hồ Diệu Bang, tổng bí thư đảng Cộng sản Trung Quốc từ 1982-87, có công ty hộp thư từ 2003 ở BVJ. Ngoài ra còn có tài tử phim ảnh Jackie Chan cũng có một công ty tương tự từ 2008. Ở Trung Quốc mở một công ty bình phong tốn khoảng 1.000 Euro và mất chừng 2 tuần. Trong 34 văn phòng của MossFon ở khắp thế giới, nếu tính thêm một văn phòng ở Hồng Kông, ở Trung Quốc có tổng cộng 8 văn phòng. Tổng cộng khách hàng Trung Quốc có 40 ngàn công ty ma được quản lý bởi MossFon.

- Vương quốc Anh: Trong số những người dính líu có cả người cha quá cố của thủ tướng Anh David Cameron. Ian Cameron thuộc về nhóm tài chính, những người mà giúp đỡ những người giàu tránh trả thuế bằng cách mở quỹ đầu tư Blairmore tại Bahamas cũn cũng được quản lý bởi Mossack Fonseca. Ian Cameron là 1 trong 5 nhà giám đốc quỹ người Anh, tuy nhiên quỹ này lại có thêm 6 giám đốc từ Thụy Sĩ cho nên họ không phải trả một cắc thuế tại Anh. Có nghi vấn là 6 giám đốc sau chỉ là bù nhìn, vì mọi việc quan trọng đều được quyết định ở Anh. Mọi việc tuy hợp pháp, nhưng không ngay thẳng. Trong số những khách hàng của quỹ này là ban nhạc Rolling Stones. David Cameron thú nhận với đài ITV vào ngày 7.4, trước khi trở thành thủ tướng ông có đầu tư vào một quỹ Offshore của cha mình ở Panama. Ông và vợ ông đã mua vài phần vào tháng 4 1997 với giá 12.497 Pound và bán lại vào tháng 1 năm 2010 với giá 31.500 Pound và có trả thuế ở Anh.

- Việt Nam: Hiệp hội các nhà báo điều tra quốc tế (ICIJ) hôm 9-5 (giờ Mỹ) đã tung ra cơ sở dữ liệu bí mật về gần 214.000 pháp nhân ở nước ngoài. Theo dữ liệu trong Hồ sơ Panama được công bố (không bao gồm dữ liệu cũ từ Offshore Leaks), có 7 pháp nhân hải ngoại liên quan đến các cá nhân hay công ty Việt Nam, 99 cá nhân liên quan đến Việt Nam (bao gồm cả tên người Việt Nam và tên người nước ngoài), 6 cá nhân/công ty trung gian liên quan đến Việt Nam. Danh sách địa chỉ 68 công ty liên quan đến Việt Nam cũng được công bố và nhiều tên công ty/cá nhân trong dữ liệu này có thể bị trùng lặp và đăng hai lần.

Các công ty có liên quan

Mossack Fonseca đã quản lý một số lượng lớn các công ty trong những năm qua, với con số các công ty đang hoạt động lên tới mức trên 80.000 trong năm 2009. Hơn 210.000 công ty tại 21 khu vực pháp lý offshore xuất hiện trong các tập tin của Mossack Fonseca, hơn một nửa trong số đó đã được kết hợp trong Quần đảo British Virgin và nhiều nơi khác, ở Panama, Bahamas, Seychelles, Niue và Samoa. Qua nhiều năm, Mossack Fonseca đã làm việc với khách hàng tại hơn 100 quốc gia, hầu hết các công ty đến từ Hồng Kông, Thụy Sĩ, Anh, Luxembourg, Panama, và Cyprus. Mossack Fonseca cũng đã làm việc với hơn 14.000 ngân hàng, công ty luật, những người kết nối công ty và những người khác để thành lập các công ty, các quỹ và các tập đoàn (trusts) cho các khách hàng. Hơn 500 ngân hàng đăng ký gần 15.600 công ty vỏ bọc (nhiệm vụ chỉ chuyển tiền và tài sản) với Mossack Fonseca với HSBC và những chi nhánh của nó tạo ra tổng cộng hơn 2.300 công ty. Dexia (Luxembourg), J. Safra Sarasin (Luxembourg), Credit Suisse (Channel Islands), và UBS (Thụy Sĩ) đã yêu cầu thành lập ít nhất 500 công ty hộp thư cho khách hàng của họ.

Việc rò rỉ

Số lượng của tài liệu bị rò rỉ làm cho các vụ rò rỉ khác trở nên nhỏ bé, như Cablegate 2010 (1.7 GB), Offshore Leaks 2013 (260 GB), Lux Leaks 2014 (4 GB), và Swiss Leaks 2015 (3.3 GB).

Các dữ liệu chủ yếu bao gồm e-mail, các tập tin PDF, hình ảnh, và các trích dẫn từ một cơ sở dữ liệu nội bộ hãng Mossack Fonseca. Các tài liệu trải dài từ những năm 1970 đến mùa xuân năm 2016. Các rò rỉ Panama Papers cung cấp dữ liệu về 214.000 công ty. Có một thư mục cho mỗi công ty vỏ bọc có chứa e-mail, các hợp đồng, bảng sao, và tài liệu hình thành từ máy quét. Các rò rỉ bao gồm 4.804.618 email, 3.047.306 tập tin từ cơ sở dữ liệu, 2.154.264 tập tin PDF, 1.117.026 hình ảnh, 320.166 tập tin văn bản, và 2.242 tập tin trong các định dạng khác.

Các phóng viên liên lạc với nguồn duy nhất thông qua các kênh mã hóa, bởi vì ông ta yêu cầu giấu tên: "Có một vài điều kiện. Cuộc sống của tôi đang gặp nguy hiểm, chúng ta sẽ chỉ chat qua những dòng mã hóa. Sẽ không có cuộc họp bao giờ hết…" Nhà báo của Süddeutsche Zeitung, Bastian Obermayer, cho biết người đưa tài liệu quyết định làm điều này bởi vì ông ta nghĩ Mossack Fonseca đã hành xử không đạo đức. Ông ta cho rằng công ty luật này ở Panama đang làm tổn hại thực sự cho thế giới, và ông muốn chuyện này chấm dứt. Đó là một trong những động lực."

Liên đoàn nhà báo điều tra quốc tế đã tổ chức nghiên cứu và xem xét các tài liệu. Họ tuyển các phóng viên và các nguồn lực tại The Guardian, BBC, Le Monde, Sonntags Zeitung, Falter, La Nación và các đài truyền hình công cộng Đức NDR và WDR, đài Áo ORF. Nhóm nghiên cứu ban đầu đã gặp nhau tại Munich, Lillehammer, London và Washington, DC để cấu trúc nghiên cứu của họ. Các dữ liệu sau đó đã được phân phối đến và được phân tích bởi khoảng 400 nhà báo tại 107 tổ chức truyền thông tại hơn 80 quốc gia. Sau hơn một năm, báo cáo đầu tiên dựa trên các tài liệu, cùng với 149 bản văn gốc, đã được công bố vào ngày 03 tháng tư năm 2016. Trong số các dự định tiết lộ khác, danh sách đầy đủ của các công ty sẽ được phát hành vào đầu tháng năm 2016.

Lập công ty ma

Jason Sharman, giáo sư chính trị học tại đại học Griffith, Brisbane, Úc, nghiên cứu về việc lập công ty ma trên thế giới. Ông cùng với các nhân viên của mình dùng tên giả đã liên lạc với khoảng 3700 công ty luật và dịch vụ tại 180 nước, về việc thành lập công ty ma như tại MossFon. Trong vài trường hợp chỉ tốn vài trăm đô. Nghiên cứu của ông cùng với các bạn đồng nghiệp Mỹ Michael Findley và Daniel Nielson, cũng như khoảng 20 nhân viên, kéo dài 5 năm đã được công bố vào năm 2014. Kết quả gây nhiều ngạc nhiên: Nghe tới từ ngữ thiên đường thuế má, người ta chỉ nghĩ tới trung tâm tài chính xa lạ như ở BVJ, Bermuda hay Seychelles. Trên thực tế, Sharman kết luận, chinh tại những nước kỹ nghệ thuộc OECD những người trốn thuế và rửa tiền lại dễ lập công ty hộp thư nhất. Ông ta nói, lối ứng xử của các quốc gia OECD rất đạo đức giả. Họ đòi hỏi quốc tế phải rõ ràng, trong sáng và kiểm soát tốt hơn, lại chấp nhận trong nước những hoạt động kinh doanh không nghiêm túc.

Theo nghiên cứu của Sharman Hoa Kỳ kiểm soát còn tệ hơn là Panama, nước mà hiện đang bị chỉ trích. Trái hẳn với các nước khác Hoa Kỳ không tham dự vào việc trao đổi quốc tế về dữ liệu thuế má. Những nước kỹ nghệ khác, trong đó có Đức cũng không khá hơn. Sharman nói, nếu ông muốn trốn thuế thì sẽ mở một công ty ma ở bang Wyoming, Nevada oder Delaware của Hoa Kỳ. Các nhà chuyên môn khác cũng cho là 3 bang này đang cạnh tranh dữ dội nhất để dành khách hàng tài chính muốn mở công ty ma. Theo ông trước hết muốn dẹp bỏ nạn này, thì các quốc gia OECD phải kiểm soát tốt hơn ở trong nước mình. Ngoài ra các luật sư và các nhà băng có dính líu phải bị phạt nặng hơn.

Phản ứng

Mossack Fonseca trong bài bình luận chính thức dài 4 trang cho là công ty chưa bao giờ bị cáo buộc hay ra tòa vì những hành động bất hợp pháp, và bị nhận xét một cách sai lầm. Công ty luôn theo tiêu chuẩn quốc tế, để mà chắc chắn trong phạm vi của họ, là những công ty mà họ thành lập không được dùng để trốn thuế, rửa tiền, cung cấp tài chính cho các nhóm khủng bố hay các tội phạm khác. Hiện Mossack Fonseca cũng đã loan báo cho cơ quan điều tra tội phạm về việc công ty mình bị đánh cắp tài liệu. Một trong những người sáng lập Công ty luật Mossack Fonseca tại Panama là Ramon Fonseca nói với AFP rằng vụ rò rỉ là "một tội ác, một tội nghiêm trọng" và là "một cuộc tấn công vào Panama".

Phản ứng của các khách hàng dính líu

Một phát ngôn viên nhà băng HSBC bình luận là “Những dẫn chứng thuộc về lịch sử, trong một vài trường hợp xảy ra 20 năm về trước, trước những cuộc cải tổ quan trọng của nhà băng mà họ đã loan báo cho công chúng trong vài năm gần đây.”

Gia đình Messi loan báo đã làm đơn than phiền về những báo cáo được công bố buộc tội ông ta tụ tập một mạng lưới trốn thuế ở Panama. Gia đình ông phủ nhận Messi có dính líu vào và nói những lời buộc tội là vu khống. Họ nói công ty được nhắc tới trong Panama Papers không còn hoạt động nữa và Messi đã loan báo tất cả thu nhập cho cơ quan thuế vụ.

Cựu tổng thống Argentina Christina Kirchner phủ nhận đã làm những điều gì sai quấy, và nói đây là chuyện bịa đặt.

Hãng đua xe Mercedes mà có trụ sở ở Brackley thuộc Anh cho biết là tiền lương của Nico Rosberg được trả trực tiếp vào tài khoản ở Monaco.

Thành viên của Ủy ban Đạo đức FIFA từ năm 2006 Juan Pedro Damiani, một luật sư từ Uruguay và chủ tịch câu lạc bộ đá bóng Atlético Peñarol Montevideo, đã từ chức sau khi công ty luật của ông bị lộ ra là khách hàng của MossFon, và hiện quản lý 400 công ty hộp thư. Ba khách hàng có công ty bình phong mà Damiani quản lý là những bị cáo chính trong cuộc điều tra FIFA của chính quyền Mỹ: cựu phó chủ tịch Fifa Eugenio Figueredo cũng như 2 nhà quản lý thể thao người Argentina Hugo und Mariano Jinkis. Figueredo là một trong những cán bộ, bị bắt trong tháng 5 năm 2015 trong khách sạng Zürich Baur Au Lac. Ông đã thú nhận, có nhận tiền hối lộ.

Tối ngày 10 tháng 4, nói trên đài truyền hình Nga, Sergej Roldugin nói ông quyên tiền để mua những nhạc cụ đắt tiền và để hỗ trợ các nhạc sĩ đang lên. Ông hiện đang điều hành nhà âm nhạc ở St. Petersburg.

Phản ứng và điều tra của chính quyền

- Áo: Giám đốc nhà băng Hypo Vorarlberg Michael Grahammer mà có 20 công ty ma được quản lý bởi MossFon đã từ chức. Tuy nhiên ông cho là nhà băng không có phạm luật hay vi phạm các sự trừng phạt nào cả, việc từ chức là do hậu quả và các phát triển từ năm ngoái công thêm thành kiến của phương tiện truyền thông.

- Azerbaijan: Về các cáo buộc gia đình tổng thống có công ty vỏ bọc ở Panma, phát ngôn viên của ông ta nói: “Trước khi bắt đầu sự nghiệp chính trị, Ilham Aliyev là một doanh nhân thành công. Các doanh nghiệp của ông ta minh bạch và hợp pháp. Nhưng ông ta đã chấm dứt tất cả, khi trở thành tổng thống. Aliyev không có công ty ma nào ở thiên đường thuế. Tất cả các lời cáo buộc đều không có cơ sở. Tất cả các công ty của những thân nhân ông ta đều hợp pháp và minh bạch.

- Colombia: Cơ quann quốc gia về Hải quan và Thuế vụ đã phát động một cuộc điều tra về tất cả 850 khách hàng của văn phòng Mossack Fonseca ở Colombia, được thành lập 2009. Trong năm 2014, Colombia đã đưa Panama vào danh sách các thiên đường thuế của họ.

- Đức: Bộ trưởng tài chính bang Bayern Markus Söder (CSU) kêu gọi các phương tiện truyền thông, hãy giao các tài liệu cho các cơ quan an ninh và thuế vụ. “Không thôi tất cả chỉ là suy đoán.” Trả lời thông tấn xã DPA (Deutschen Presse-Agentur) ở München, phóng viên Frederik Obermaier của báo Süddeutsche Zeitung nói sẽ không giao tài liệu cho nhà cầm quyền. “Chúng tôi không phải cánh tay dài của nhà cầm quyền. Chúng tôi chỉ là nhà báo.”, “Cơ quan điều tra tội phạm có đủ phương tiện trong tay để đối phó với những việc phạm pháp. Câu hỏi đặt ra là họ có sử dụng những phương tiện đó không.” Công tố viên Köln từ một năm nay đã bắt đầu điều tra Mossack Fonseca về tội giúp đỡ trốn thuế, sau khi sở quan thuế của bang Nordrhein-Westfalen năm ngoái đã mua một CD với tài liệu mật của Mossack Fonseca với giá gần 1 triệu Euro. Theo báo SZ, các đài truyền hình NDR, WDR, nhiều nhà băng ở Nordrhein-Westfalen đã báo cáo là có nghi ngờ Mossack Fonseca phạm tội rửa tiền. Các nhà băng này cũng dính líu về vụ giúp đỡ trốn thuế nói trên. Commerzbank đã trả tiền phạt 17,1 triệu Euro, còn HSH Nordbank và Hypo-Vereinsbank trả mỗi hãng khoảng 20 triệu Euro.

- El Salvador: Công tố viên El Salvador cho biết, cảnh sát đã khám xét một văn phòng Mossack Fonseca ở nước này để tìm bằng chứng về công dân có thể có dính líu tới các vụ trốn thuế.

- Hà Lan: Bert Meerstadt đã từ chức thành viên hội đồng quản trị nhà băng ABN Amro vào ngày 7.4, sau khi có tin ông ta 15 năm trước đây đã mở một công ty hộp thư tại BVI.

- Iceland: Phe đối lập đã làm đơn bỏ phiếu bất tín nhiệm thủ tướng Sigmundur Gunnlaugsson. Theo tài liệu Panama, Gunnlaugsson từ mùa thu 2007 cùng với người bồ, mà sau này là vợ, chủ nhân công ty Wintris Inc. ở Quần đảo Virgin thuộc Anh. Cả triệu Dollar đã được bỏ vào đó từ tiền bồ ông thừa hưởng từ cha bà. Năm 2009 khi ông được bầu làm đại biểu quốc hội, ông không nhắc gì tới phần tại công ty này. Cuối năm đó, ông đã bán phần của mình cho bồ của ông với giá 1 Dollar. Thủ tướng Gunnlaugsson tuy không chịu từ chức, nhưng sẵn sàng chấp nhận bầu cử lại. Tổng thống Iceland Ólafur Ragnar Grímsson nói với báo chí địa phương, Gunnlaugsson đã nhờ ông, giải tán quốc hội.

Tuy nhiên vào buổi chiều cùng ngày, đảng Tiến bộ loan báo Thủ tướng Sigmundur Gunnlaugsson đã tuyên bố từ chức. Đảng Tiến bộ

dự kiến đề cử ông Sigurdur Ingi Jonhansson, phó chủ tịch đảng hiện giữ chức vụ Bộ trưởng Nông nghiệp và Ngư nghiệp Iceland, thay thế cho ông. Ngay chính tối hôm đó thủ tướng Iceland Sigmundur David Gunnlaugsson lại loan báo, ông không từ nhiệm như tin đã loan trước đây, mà chỉ 'đề nghị' phó chủ tịch của đảng đảm nhiệm chức vụ này "trong một thời gian không biết trước là bao lâu."

- Liên minh châu Âu: Uỷ viên hội đồng tài chính và kinh tế của Liên minh châu Âu Pierre Moscovici dọa sẽ trừng phạt các thiên đường thuế: "Chúng ta phải cùng nhau đưa họ vào danh sách đen của EU và sẵn sàng, trừng phạt họ một cách thích đáng, trong trường hợp họ từ chối không chịu thay đổi." Tuy nhiên EU hiện chưa có danh sách chung này. Trong 28 nước thành viên thì chỉ có 8 nước đưa Panama vào danh sách đen. Có nước đưa 85 nước vào danh sách đen, có những nước trong đó có Đức không có danh sách này. Ông Pierre Moscovici hy vọng trong vòng 6 tháng sẽ có danh sách chung.

- New Zealand: Cục Doanh thu nội địa (Inland Revenue Department) của New Zealand cho biết rằng họ đang làm việc để có được thông tin chi tiết của người dân trả thuế tại nước này mà dính líu tới những sắp đặt do Mossack Fonseca cung cấp.

- Nga: Theo thông tấn xã Nga Tass, những dấu vết trong "Panama Papers" có liên quan đến Putin được coi ở Nga chỉ là tuyên truyền của phương Tây. Tại quốc hội Nga chủ tịch ủy ban An ninh, Irina Jarowaja nói, có nhiều cuộc tấn công của các mật thám vào tổng thống Wladimir Putin: "Đây chỉ là một trong những mũi chích thuốc độc với hy vọng, là cái liều thuốc tới lúc nào đó sẽ có hiệu quả ". Ở Nga hai tờ báo "Wedomosti" và "Nowaja Gaseta", có tham dự vào cuộc điều tra, đã tường thuật chi tiết về những kết nối ở Nga trong "Panama Papers". Ngày 4-4, phát ngôn viên Điện Kremlin của Nga Dmity Peskov cảnh báo "hồ sơ Panama" là một âm mưu gây bất ổn tình hình chính trị tại nước này trước thềm bầu cử.

Tổng thống Nga Wladimir Putin ngày 8.4 lần đầu tiên bình luận về vấn đề này, cho là, với "Tài liệu Panama" những thế lực ngoại quốc muốn tạo những sự bất ổn tại Nga, bằng cách đưa ra những nghi vấn về tham nhũng ở Nga.

Trong một buổi nói chuyện trực tiếp với dân chúng vào ngày 14.4 Putin đã chỉ trích báo "Süddeutschen Zeitung", rằng những tiết lộ trong tài liệu Panama Papers là do Hoa Kỳ lèo lái. Ông cho là qua một Holding tờ báo này thuộc nhà băng đầu tư Hoa Kỳ Goldman Sachs. Điện Kreml ngày hôm sau đã xin lỗi cho sự sai lầm của tổng thống Nga Wladimir Putin về tin chủ nhân của tờ báo "Süddeutschen Zeitung". Theo thông tấn xã Interfax, phát ngôn viên Dmitri Peskow nói ở Moskva, đó là lỗi của người đã đưa cho tổng thống tin tức này mà không được kiểm tra lại.

Gần 2 tuần sau khi hồ sơ Panma được đưa ra ánh sáng, tài sản của Putin đã được công bố, theo đó, năm 2015 theo khai thuế chính thức ông chỉ kiếm được 118.000 Euro. Ngoài ra Putin có khai làm chủ một căn hộ 77 mét vuông, 3 xe hơi từ thời Liên Xô và một rơ moóc để ở.

- Panama: Chính phủ Panama tuyên bố họ sẽ "không khoan nhượng" các giao dịch mờ ám và tuyên bố sẽ hợp tác mạnh mẽ với bất kỳ cuộc điều tra pháp lý nào liên quan đến Mossack Fonseca.

Ngày 6.4, tổng thống Juan Carlos Varela cho biết, sẽ lập một ủy ban chuyên môn bao gồm các chuyên viên trong và ngoài nước để xem xét những hoạt động tài chính này và đề nghị các biện pháp, để cho các hệ thống tài chính và luật lệ được rõ ràng hơn. Panama là một nước nghiêm túc, mà tôn trọng luật quốc tế và làm việc chung với cộng đồng quốc tế."

Tối 12-4, cảnh sát và các công tố viên Panama đã tiến hành khám xét trụ sở và các chi nhánh của Công ty luật Mossack Fonseca trên

khắp đất nước. Phía công tố viên cho biết đang nỗ lực tìm kiếm các bằng chứng và tài liệu cho thấy công ty đã thực hiện “những hành vi bất hợp pháp” liên quan đến việc hỗ trợ nhiều khách hàng giàu có trên thế giới “rửa tiền” và trốn thuế.

- Pháp: Các công tố viên tài chính Pháp đã mở một cuộc điều tra, tổng thống Pháp François Hollande nói rằng những người trốn thuế sẽ bị đưa ra tòa và bị trừng phạt.

Bộ trưởng tài chính Michel Sapin qua đài Europe 1 kêu gọi tổ chức OECD, sau việc tiết lộ tài liệu Panama, xếp Panama vào danh sách ốc đảo thuế.

Trụ sở của nhà băng lớn Société Générale ở Paris vì vụ tiết lộ tài liệu Panama đã bị các nhà điều tra tài chính lục xoát và nhiều văn kiện bị tịch thu. Nhà băng này đã mở gần một ngàn công ty hộp thư cho các khách hàng. Bộ trưởng tài chính Michel Sapin vào ngày 6.4 đã đòi nhà băng giải thích mọi chuyện liên quan. Ông ta nói, là sẽ đặc biệt quan tâm tới những công ty được lập ra từ năm 2012, năm mà nhà băng này đã hứa sẽ không thiết lập những cấu trúc công ty ma nữa.

- Singapore: Phát ngôn viên của Bộ Tài chính và Cơ quan Tiền tệ của Singapore cho biết: “Nếu có bằng chứng về việc làm sai trái của bất kỳ cá nhân hay tổ chức nào tại Singapore, chúng tôi sẽ không ngần ngại có những hành động cứng rắn”.

- Tây Ban Nha: Ngày 15-4, quyền Bộ trưởng Công nghiệp, Năng lượng và Du lịch Tây Ban Nha Jose Manuel Soria đã từ chức sau khi các tài liệu từ Hồ sơ Panama cho thấy ông có liên quan đến một công ty bình phong ở hải ngoại. Ông cũng xin thôi luôn cương vị nghị sĩ quốc hội. Theo Hồ sơ Panama, ông Soria giữ chức giám đốc của công ty bình phong U.K. Lines ở Quần đảo Bahamas trong 2 tháng vào năm 1992. Ông giữ chức tổng thư ký của công ty này từ năm 1991-1997 trong thời gian ông làm thị trưởng TP Las Palmas (Tây Ban Nha). Cho đến năm 2002, ông Soria và người em trai vẫn đang là thành viên hội đồng quản trị của một công ty bình phong khác tên gọi Mechanical Trading Limited ở đảo Jersey (lãnh thổ thuộc Vương quốc Anh).

- Thái Lan: Một bài viết trên tờ Bangkok Post nói “Cơ quan chống rửa tiền (Anti-Money Laundering Office) (AMLO) đang sưu tầm tin tức về 21 người quốc tịch Thái được tường thuật có trong danh sách những người trên toàn thế giới dùng công ty luật MossFon để rửa tiền và trốn thuế. Báo này tự hỏi, chưa biết rõ bằng cách nào AMLO đạt được số này. Trên thực tế, trong tài liệu Panama bao gồm ít nhất 780 cá nhân và 50 công ty có trụ sở tại Thái Lan. Một số là người ngoại quốc hay công ty mà chủ là người ngoại quốc. Trong số những tên tuổi nổi bật có tổng giám đốc các công ty khổng lồ như Bangkok Land và Phatra Finance).

- Thụy Sĩ: Sau những tường thuật về những hoạt động mờ ám của cựu tổng thư ký UEFA và bây giờ hiện là chủ tịch của FIFA, Gianni Infantino, cảnh sát liên bang Thụy Sĩ đã khám xét văn phòng trung ương của Liên minh bóng đá châu Âu ở Nyon. Uefa đã xác nhận vào ngày 6.04.

- Tổ chức Hợp tác và Phát triển Kinh tế: Tổng thư ký Angel Gurría của Tổ chức Hợp tác và Phát triển Kinh tế (OECD) chỉ trích: “Panama là nước lớn cứng đầu cuối cùng, mà vẫn tiếp tục cho phép, các quỹ có cơ sở ở hải ngoại ẩn núp trước các cơ quan thuế vụ và điều tra tội phạm.”

- Trung Quốc: Chính phủ Trung Quốc đã cố gắng ngăn chặn những đề cập đến Panama Papers trên phương tiện truyền thông xã hội và trong các máy truy tìm dữ liệu. Xem tài liệu Panama như là một cuộc tấn công vào Trung Quốc của truyền thông nước ngoài có phối hợp,

các cơ quan thông tin internet tỉnh đã được ra lệnh miệng ngay lập tức xoá các báo cáo về tài liệu Panama, và không để cho theo dõi các nội dung có liên quan bất kể trường hợp nào. Các trang web được ra lệnh rút một bài tựa đề “tài liệu Panama rò rỉ, Putin trong vụ bê bối rửa tiền 200 triệu USD” và những câu chuyện liên quan từ trang chủ và chuyển các nội dung liên quan đến các phần của trang mạng ít được xem tới. Theo quan sát của BBC, tới cuối ngày 4-4, nhiều nội dung trên mạng xã hội đã biến mất, ít nhất 481 cuộc trao đổi đã bị xóa khỏi chủ đề bàn luận trên mạng, nhiều nội dung chia sẻ trên Wechat cũng bị xóa. Hong Lei, phát ngôn viên của Bộ Ngoại giao Trung Quốc, trả lời rằng ông “không bình luận” cho “những cáo buộc vô căn cứ như vậy” tại cuộc họp báo hàng ngày vào ngày 5 tháng 4.

Ngày 08.04, thành viên đầu tiên của chính quyền Trung Quốc, ngoại trưởng Wang Yi nói, cuộc đấu tranh chống tham nhũng vẫn tiếp diễn. Hiện đang được điều tra xem những buộc tội có thiệt xảy ra không. Cho tới giờ tài liệu Panama vẫn bị kiểm duyệt hoàn toàn ở đây.

- Úc: Sở Thuế Úc sau đó thông báo rằng họ đang điều tra 800 cá nhân nộp thuế tại Úc, mà là là khách hàng của Mossack Fonesca và cho rằng một số trường hợp có thể thuộc thẩm quyền nhóm làm việc về tội phạm tài chính nghiêm trọng.

- Venezuela: Ngày 8 tháng 4, Tổng thống Nicolás Maduro ra lệnh điều tra tất cả các công dân xuất hiện trên tài liệu Panama.

- Vương quốc Anh: Quan thuế Vương quốc Anh, HM Revenue and Customs, cho biết rằng họ đã tiếp cận ICIJ đẻ có thể truy cập các tài liệu trong hồ sơ Panama và nói rằng họ sẽ “kiểm tra chặt chẽ dữ liệu này và sẽ hành động nhanh chóng và thích hợp”.

Cơ quan kiểm sát tài chính Anh đã cho các nhà băng ở nước này một thời hạn tới ngày 15.4, để trình bày quan hệ của họ với công ty Mossack Fonseca. DChir riêng nhà băng HSBC đã thành lập 2300 công ty hộp thư.

- Peru: Ngày 11 tháng 4, các nhà chức trách cơ quan quản lý thuế và cảnh sát Peru (Sunat) đã khám xét văn phòng đại diện của công ty luật Mossack Fonseca tại nước này.

- WikiLeaks: Nhà báo điều tra người Iceland và cũng là phát ngôn viên của WikiLeaks Kristinn Hrafnsson kêu gọi hãy công bố toàn bộ nội dung của tài liệu Panama. Hrafnsson, mà làm việc về vụ

Cablegate năm 2010, nói giữ lại các tài liệu thì có thể hiểu được để làm gia tăng tối đa tác động, nhưng cũng nói rằng, cuối cùng tài liệu phải được công bố hoàn toàn cho mọi người tham khảo.

- Hội Chữ thập đỏ quốc tế: Báo Le Monde cho biết Công ty luật Mossack Fonseca đã lợi dụng uy tín của Hội Chữ thập đỏ quốc tế để che giấu tiền bẩn. Công ty luật Mossack Fonseca đã cho khách hàng sử dụng hai quỹ Brotherhood Foundation và Faith Foundation để sở hữu cổ phần trong các công ty bình phong. Khoảng 500 công ty đã sử dụng một trong hai quỹ trên. Chủ tịch Hội Chữ thập đỏ quốc tế Peter Maurer khẳng định: “Chúng tôi không liên quan đến Mossack Fonseca và không bao giờ nhận tiền từ phía họ”. Ông đánh giá nguy cơ rõ ràng quá lớn nếu giả dụ tên tuổi của Hội Chữ thập đỏ quốc tế dính tới công ty bình phong của một bên tham chiến nào đó.

GIẢI MÃ

Kỳ 1: Một năm dài điều tra

Những tài liệu vừa được đồng loạt tung ra hôm 3-4 đã khiến nhiều nhân vật, nhiều công ty như hứng phải "Ngày chủ nhật đen tối"...

(TTO – Báo Tuổi Trẻ Online)

"Chúng tôi không phải dạng như Wikileaks. Chúng tôi chỉ muốn chứng minh rằng nghề báo có thể thể hiện tinh thần trách nhiệm ra sao

Gerard Ryle (giám đốc ICIJ)

Người ta vẫn chưa thể hình dung những dư chấn của trận "sóng thần vấy bùn" này như một tờ báo đã mô tả.

Nhật báo Đức Süddeutsche Zeitung là tờ đầu tiên nắm được thông tin vụ việc từ một email nặc danh gửi đến đây. "Xin chào. Tôi là kẻ phiếm danh. Quý vị có lưu tâm đến dữ liệu mật? Tôi sẵn sàng chia sẻ". Đấy là nội dung email đầu tiên gửi đến nhà báo Bastian Obermayer một ngày cuối năm 2014. Obermayer hỏi lại với ý thăm dò: "Vì sao ông/bà lại muốn làm như vậy?". Người cấp tin trả lời đơn giản: "Tôi muốn đưa những vụ phạm tội này ra công luận".

Nguồn tài liệu khổng lồ

Nhân vật ẩn danh cũng cho biết không thể gặp mặt trực tiếp nhà báo vì như thế sẽ nguy hiểm đến tính mạng. Nhân vật chỉ muốn trao đổi qua ngõ chat được mã hóa. Obermayer hỏi thăm dò: “Thế tài liệu ông/bà đang đề cập đến là cỡ bao nhiêu?”. “Nhiều hơn những gì anh từng thấy” – nguồn tin đầu bên kia trả lời.

Sự kết nối bắt đầu và tiếp đó người cấp tin ẩn danh đã chuyển những tài liệu mật như đã hứa. Tổng cộng hơn 11 triệu tập tin tài liệu từ Công ty luật Mossack Fonseca của Panama được chuyển đến. Sáu nhà báo của tờ Süddeutsche Zeitung được giao chuyên trách xử lý vụ việc mà họ đoán là sẽ gây ra cơn địa chấn.

Nhóm nhà báo Đức cùng các chuyên gia về dữ liệu bắt đầu kiểm chứng độ tin cậy của tài liệu mật họ vừa nhận được. Họ phải dùng nhiều biện pháp kỹ thuật khác nhau để kiểm tra chéo.

Chẳng hạn phải so sánh với các tên công ty đã có đăng ký chính thức, với những tuyên bố của các nhân chứng, những bản án tòa đã tuyên có liên quan một số vụ việc. Họ cũng đã nói chuyện với hàng trăm nhân chứng, trong đó có những người có tên trong tài liệu Panama, với các chuyên gia về tài chính, các luật sư và quan chức chính quyền…

Các văn bản tài liệu gồm cả thông tin, các email trao đổi, các bản định dạng pdf, hình ảnh…, sau đó được xử lý bước đầu và phân loại để công cụ phần mềm có thể đưa về cùng một cơ sở dữ liệu cho dễ xử lý, đối chiếu.

Vốn là thành viên của Liên minh Các nhà báo điều tra quốc tế (ICIJ), tờ nhật báo Đức quyết định chia sẻ nguồn thông tin quý giá mình có được độc quyền với tổ chức để có thể tiến hành đồng thời các cuộc điều tra nhằm giải mã cho được thông tin ở các nước có liên quan.

Hơn 214.000 công ty bình phong ở hơn 200 quốc gia và lãnh thổ có dính líu trong “tài liệu Panama” nên không thể đùa được. Quy mô lớn như thế bởi lẽ hồ sơ này được tích lũy gần 40 năm qua.

Gấp 1.500 lần tài liệu Wikileaks

Nhiều cuộc họp của đại diện ban biên tập các báo đã được tổ chức tại Washington (Mỹ) để xác định mục tiêu xử lý hồ sơ có được, từ đó định hướng cho việc phối hợp điều tra. Tổng cộng khoảng 400 nhà báo của độ 100 tờ báo và cơ quan truyền thông khắp thế giới đã tham gia vụ việc giải mã.

Nhà báo Maxime Vaudano, thuộc tổ giải mã của báo Le Monde (Pháp) xác nhận rằng khi đối diện với nguồn tài liệu khổng lồ như thế, ban biên tập báo Đức phải liên hệ với ICIJ nhờ hỗ trợ. Các thành viên ICIJ sau đó đã bay đến Munich để thảo luận bước đầu với tờ báo Đức.

Khó khăn đầu tiên của các nhà báo là khối lượng dữ liệu quá khổng lồ mà báo Le Monde làm phép so sánh là "nếu muốn đọc hết số tài liệu này từ đầu đến cuối thì phải mất nhiều chục năm đọc thâu đêm suốt sáng". Số tài liệu này nhiều gấp 1.500 lần tài liệu rò rỉ của Wikileaks.

Chưa kể việc tài liệu không được sắp xếp theo chuyên mục. "Chúng tôi phải lục tung lên, tìm kiếm mối liên kết giữa các tài liệu để xem ai là người hưởng lợi đích thực từ các công ty bình phong vì nếu nhìn sơ bộ qua thì không thể biết được điều này" – nhà báo Maxime Vaudano mô tả.

Phía ICIJ đã phải đặt hàng đội ngũ viết phần mềm của công ty mới của Pháp là Linkurious để viết ra bộ lọc và tìm kiếm riêng cho nguồn tài liệu này để các nhóm dễ làm việc. Theo lời giám đốc ICIJ Gerard Ryle, các nhà báo phải sử dụng nhiều loại phần mềm khác nhau, thậm chí cả phần mềm nhận diện chữ cái để trích xuất văn bản chữ từ hình ảnh.

Họ cũng có hệ thống chat riêng để các nhà báo tham gia việc giải mã hồ sơ có thể trao đổi với nhau những "mánh khóe" giúp tìm ra thông tin cần thiết nhanh nhất, và cũng nhằm nhờ vả đồng nghiệp các nước khi đụng phải tài liệu tiếng nước ngoài mà mình không đọc được.

Trong vụ này, theo ông Ryle, các nhà báo điều tra được khuyến khích hỗ trợ chia sẻ thông tin với nhau để tiến độ công việc đạt hiệu quả nhất. Thậm chí một số ban biên tập còn tổ chức các buổi gặp mặt riêng tại nhiều thành phố để bàn bạc thêm khi gặp bế tắc.

Nhìn chung, các nhóm nhà báo thuộc quốc gia nào thì chỉ chuyên chú vào các nhân vật hoặc công ty thuộc quốc gia của mình, đương nhiên cũng vì nhu cầu thông tin bạn đọc của mình. Thậm chí họ chỉ đủ sức tập trung trước mắt vào một số lĩnh vực, một số cái tên cộm cán.

Như nhóm các nhà báo Pháp tập trung vào việc sàng lọc, lập ra một số danh sách như danh sách "Các nghị sĩ Pháp có dính líu", danh sách những người thuộc nhóm 500 người Pháp giàu nhất, danh sách những người được công chúng chú ý…

ICIJ hiện quy tụ hơn 190 nhà báo điều tra ở 65 quốc gia. ICIJ thành lập năm 1997 tại Washington dưới dạng tổ chức phi lợi nhuận, theo đề xướng của nhà báo Mỹ Chuck Lewis với mục tiêu liên kết sức mạnh của những người làm nghề để tiến hành điều tra nhắm vào các chủ đề lớn như tội phạm xuyên biên giới, tội phạm tham nhũng, gian dối tài chính.

Tiêu chí hoạt động của tổ chức nghề nghiệp này là hợp tác để phát triển chứ không phải nhằm cạnh tranh, triệt hạ nhau. Nhiều tờ báo

hàng đầu ở các quốc gia nay đều rất tự hào được tham gia những vụ tung tài liệu điều tra đình đám của ICIJ.

Theo Ủy ban châu Âu (EC) có khoảng 30 quốc gia trên thế giới vẫn còn bị xem là "vùng xám" trong hoạt động giúp rửa tiền, trốn thuế. Để lên được danh sách đen này, EC dựa trên báo cáo của các quốc gia thành viên của mình đánh giá về những nơi bị xem là còn khoảng trống luật pháp trong lĩnh vực tài chính.

Theo đó phần lớn điểm đen nằm ở các quốc gia Caribe và Antilles. Nhưng ở châu Âu và châu Đại Dương cũng còn những điểm được cho là "thiên đường tài chính".

Kỳ 2: Họ đã trốn thuế như thế nào?

Thủ tướng Iceland Sigmundur David Gunlaugsson đã phải từ chức nhanh chóng khiến dư luận không ít ngỡ ngàng lẫn phấn khích. Nhưng thực tế cho thấy những chủ nhân tài sản bất minh không dễ “yếu tim” như thế. (TTO)

Thủ tướng Sigmundur David Gunlaugsson là một trong sáu lãnh đạo chính trị đương nhiệm có tên trong “tài liệu Panama”. Trước áp lực xuống đường biểu tình của người dân, ông chọn giải pháp chính trị cuối cùng là giải tán Quốc hội, bầu cử sớm nhưng không được tổng thống chấp nhận nên phải ra đi hôm 5-4.

Ra đi vì quá khứ

Kỳ thực là cho đến nay vẫn chưa có gì chứng minh vợ chồng thủ tướng Iceland có trốn thuế hay không. Vợ ông, bà Anna Sigurlaug Pálsdóttir, có mở một công ty tên Wintris ở quần đảo Virgin thuộc Anh hồi năm 2007 để quản lý tài sản cá nhân có được từ tiền bán doanh nghiệp đại lý độc quyền xe Toyota ở Iceland.

Ông Gunlaugsson là đồng sở hữu của Công ty Wintris cho đến năm 2009, tức thời điểm ông được bầu làm nghị sĩ. Khi đó, để tránh dính líu, ông "bán" lại cổ phần của mình cho vợ với giá 1 USD! Về mặt luật pháp, chuyện đó không có gì sai trái.

Nhật báo Anh The Guardian khẳng định "không thấy chứng cứ nào cho thấy chuyện trốn thuế, gian lận thuế hay thủ lợi bất minh từ phía thủ tướng Gunlaugsson, phía bà Anna Sigurlaug Pálsdóttir hay Công ty Wintris". Đến tối 4-4, thủ tướng Gunlaugsson còn nói cứng rằng không có lý do gì để từ chức.

Quả thực là khi xảy ra cuộc khủng hoảng tài chính năm 2008, chính quyền Iceland từng thực thi luật kiểm soát tài sản nghiêm ngặt nhằm tránh tình trạng chảy máu tài chính trong khi gia đình ông Gunlaugsson mở công ty ở Virgin từ năm 2007.

Nhưng trước thông tin hé lộ ở thời điểm năm 2016 này, không trách được người dân nghi ngờ thủ tướng của mình "từng có thời điểm không tin tưởng vào đồng nội tệ và hệ thống tài chính của đất nước", và họ thậm chí kết tội ông là nói dối khi ra tranh cử hồi năm 2014 với quyết tâm "chống lại các quỹ đầu tư nước ngoài và hệ thống tài chính quốc tế" đang o ép buộc đất nước Iceland phải thực thi các chính sách ngặt nghèo thắt lưng buộc bụng.

Vì thế tiếng nói của hàng chục ngàn người dân trên đường phố thủ đô Reykjavik hôm 4-4 đã nhanh chóng có tác dụng ở đất nước 330.000 dân này. Lý do nổi giận xuất phát từ việc người dân cho rằng thực tế khó khăn hiện tại là do giới lãnh đạo chính trị vô trách nhiệm và tư lợi.

Cho đến năm 2008, Iceland từng có giai đoạn phát triển tài chính loạn xạ: doanh thu các ngân hàng ở Iceland chiếm đến 1.035% GDP của đất nước!

Thời đó ở Iceland có quá nhiều người giàu nhanh chóng. Nhà báo Iceland Sigrún DavÍðdóttir khẳng định thời đó "ở Iceland nếu bạn không có công ty bình phong thì xem như bạn chả ra gì" và các ngân hàng hầu như chỉ chuyên tâm làm chuyện lập ra các công ty bình phong để thu phí dịch vụ quản lý.

Một thời loạn như thế đã tạo ra mối quan hệ nguy hiểm ăn sâu bám rễ của giới lãnh đạo chính trị với hệ thống tài chính.

Người dân vẫn cho rằng thời kỳ "phát triển bong bóng" 2000-2008 là do các chính trị gia phái bảo thủ tạo ra và khích lệ, trong đó có hai vị thủ tướng là David Oddsson (sau đó trở thành chủ tịch Ngân hàng Trung ương Iceland) và Geird Haarde (sau đó bị kết án hồi năm 2012 về trách nhiệm điều hành đất nước trong giai đoạn khủng hoảng 2008).

Vì thế, trong tình cảnh đất nước khó khăn mà người dân phát hiện thấy lãnh đạo chính trị có nhiều tiền bỏ ở nước ngoài thì làm sao kìm nén nổi sự giận dữ.

Tiền sạch, tiền bẩn

Không phải tất cả công ty bình phong trong "tài liệu Panama" là bất hợp pháp hoặc mờ ám. Một số công ty được Công ty luật Mossack Fonseca tư vấn có hoạt động kinh tế thật sự và có khai báo hoặc được lập ra để tham gia đầu tư quốc tế.

Nhưng theo nhóm nhà báo điều tra quốc tế thì phần lớn công ty trong hồ sơ được sử dụng như công ty bình phong dùng che giấu tài sản dưới tên giả.

Vì thế có thể nói trong vụ Mossack Fonseca, tiền sạch xen lẫn tiền bẩn, tiền xám (tiền xuất phát từ gian lận thuế) xen lẫn tiền đen (tiền có được từ tham nhũng hoặc của hoạt động tội phạm có tổ chức)…

Những khách hàng của Mossack Fonseca muốn che giấu thân phận và tài sản của mình đều được "bảo mật" bằng nhiều lớp vỏ bọc của 3-4 công ty khác nhau đặt ở nhiều nước. Các nhà báo điều tra ví nó như bộ búp bê Matryoshka của Nga để các cơ quan thuế vụ và tư pháp khó lòng lần ra được tên họ đích thực của người nắm giữ số tài sản đó.

Các nhà báo điều tra cũng thừa nhận chưa thể khai thác hết số tài liệu đang có trong tay nhưng xét theo hàng ngàn thông tin trao đổi nội bộ giữa các nhân viên của Mossack Fonseca mà họ đã phân tích thì cũng đủ thấy những người chủ trương thực hiện công ty bình phong để giấu tài sản luôn biết cách lách luật, đi trước những quy định của luật pháp tài chính quốc tế.

Lấy ví dụ vào năm 2011 khi chính quyền quần đảo Virgin thuộc Anh, dưới áp lực quốc tế, buộc phải từ bỏ hệ thống "ẩn danh" cho khách hàng thì người ta thấy tình trạng khách hàng chuyển sang Panama hoặc quần đảo Seychelles, những nơi vẫn còn cho phép kiểu ẩn danh đó.

Khi được hỏi về vai trò và trách nhiệm của mình trong vụ này, phía Công ty luật Mossack Fonseca biện hộ rằng mình chỉ làm dịch vụ cho khách hàng và đá quả bóng trách nhiệm gian dối sang cho 14.000 trung gian khác (gồm các ngân hàng lớn trên thế giới, các văn phòng luật, các công ty quản lý quỹ…) được cho là đóng vai trò đại diện cho những người chủ tài khoản đích thực.

Trong lần trả lời trên Đài truyền hình Panama, đồng sáng lập Ramon Fonseca đã ví von công ty luật của mình là "một xưởng sản xuất xe hơi" nên không thể chịu trách nhiệm với những vụ việc bất minh do người lái xe hơi cố tình gây ra.

Vấn đề hiện nay là Công ty Mossack Fonseca liệu sẽ chịu khuất phục cung cấp danh tính khách hàng của mình khi có yêu cầu điều tra từ quốc tế? Lâu nay chính quyền Panama vẫn từ chối hợp tác với nước ngoài trong cuộc chiến chống gian lận, trốn thuế và từng ra mặt phản đối Tổ chức Hợp tác và phát triển kinh tế (OECD) vốn có vai trò điều phối tầm quốc tế đối với cuộc chiến này.

Nhận thức được sự bất hợp tác này nên OECD từng nêu vấn đề ra tại hội nghị cấp bộ trưởng tài chính nhóm G20 tổ chức ở Thượng Hải (Trung Quốc) hôm 27-2 vừa rồi.

Dù chỉ mới bóc mẽ một phần những tài liệu từ "tài liệu Panama" nhưng nó đã cho thấy ở thời đại toàn cầu hóa tài chính này, bất chấp những vụ phanh phui hồ sơ trốn thuế đình đám vài năm gần đây và bất chấp ý chí của nhiều quốc gia bắt đầu muốn chấn chỉnh các "thiên đường thuế" thì các ngân hàng và khách hàng của mình vẫn biết cách lách luật để đạt được mục tiêu.

Các điều luật chống rửa tiền, trốn thuế không phải thiếu nhưng việc kiểm tra, giám sát thực thi chung phải được siết chặt hơn nữa, trên khắp thế giới…

Công ty luật Mossack Fonseca bị tin tặc tấn công?

Theo AFP, ông Ramon Fonseca, giám đốc công ty luật của Panama, cho biết tài liệu của công ty đã bị “tin tặc từ nước ngoài” tấn công cướp lấy dữ liệu. Ông cũng khẳng định đã gửi đơn kiện lên bên tư pháp Panama.

Ông cũng đang tìm cách phản công khi cho rằng việc các cơ quan thông tấn thế giới khai thác tài liệu liên quan khách hàng của công ty ông là “xâm phạm luật bảo vệ đời tư”.

Kỳ 3: Các ngân hàng bị sờ gáy

Tài liệu Panama đã cho thấy sự dính líu của các ngân hàng, đặc biệt là các ngân hàng lớn của thế giới, trong việc lập ra các công ty bình phong. (TTO)

Một lý luận chính được các ngân hàng ra sức biện hộ trong thời điểm này là hoạt động lập công ty bình phong, công ty quản lý tài sản cho khách hàng không phải là chuyện bất hợp pháp; kế đến là việc đăng ký đều tuân thủ luật lệ tài chính hiện hành và nhờ đó các công ty bình phong đang nằm trong tầm quản lý đều hoạt động minh bạch…

Một điểm khác được các ngân hàng bao biện là những con số mà giới truyền thông nêu ra mấy hôm nay là số liệu không phù hợp thực tế vì theo quy định quốc tế, các ngân hàng nghiêm túc đã điều chỉnh rất nhiều từ những năm 2010 trở đi, tức kể từ khi nhóm 20 quốc gia giàu nhất thế giới G20 tuyên chiến chống các thiên đường tài chính trước đó một năm.

Nói vậy mà không phải vậy

Nhưng một lập luận khác có thể bẻ gãy những luận điểm của giới ngân hàng: nếu không có sự tiếp tay của các ngân hàng thì những quốc gia và lãnh thổ đang áp dụng chính sách thuế bằng 0 như Panama và đang tìm cách né tránh tuân thủ vào luật chơi quốc tế chống gian lận tài chính, cũng không thể có sức thu hút nhiều nguồn tài sản đến vậy.

Nói một cách khác, không có sự tiếp tay của giới ngân hàng, nguồn tiền từ các công ty bình phong sẽ không thể được đưa trở lại vào hệ thống tài chính bình thường (có thể gọi là được "rửa sạch") để có thể nở nồi phát triển rộng rãi đến vậy.

Những con số luôn biết nói: 365 ngân hàng khắp thế giới dính líu trong dữ liệu của Công ty luật Mossack Fonseca, trong số 214.488 công ty bình phong do Mossack Fonseca đăng ký trong quãng thời gian hoạt động gần 40 năm của mình có 15.579 công ty do chính các ngân hàng đặt hàng dịch vụ trực tiếp giúp các khách hàng giàu có của mình, số còn lại cũng do những đại diện khác như văn phòng luật sư, công ty quản lý tài sản…

Phân tích dữ liệu có được trong "Tài liệu Panama", người ta cũng phát hiện thấy phần lớn công ty được lập ra sau năm 2000. Tính đến đầu năm 2016 vẫn còn hơn 2.000 công ty trong số đó còn hoạt động.

Trong số các ngân hàng sử dụng đến dịch vụ của Mossack Fonseca, có những cái tên nặng ký của giới tài chính toàn cầu như Ngân hàng HSBC của Anh, UBS và Credit Suisse của Thụy Sĩ, Deutsche Bank của Đức, Société Générale của Pháp. Chưa kể rất nhiều ngân hàng nhỏ khác có trụ sở tại Thụy Sĩ, Luxembourg, Jersey và Monaco.

"Tài liệu Panama" cũng cho thấy một số ngân hàng có tên tuổi trên thế giới đã cố tình tiếp tay cho việc vi phạm các quy định kiểm soát tài chính thuế khóa và một số khác chọn cách lờ đi việc xác định danh tính thật của khách hàng hay lờ đi việc kiểm tra các khoản tiền giao dịch.

Trong khi đó nguyên tắc chuẩn của GAFI (tức Nhóm hành động tài chính – cơ quan chuyên trách chống rửa tiền hoạt động dưới sự bảo trợ của LHQ) là "Phải biết khách hàng của mình" đã được áp dụng lâu nay khắp thế giới và tất cả các ngân hàng đều được biết.

Trắng trắng, đen đen

Về nguyên tắc, các công ty bình phong là không bất hợp pháp nhưng chúng cũng khiến người ta dễ suy diễn đến những hoạt động đen tối như rửa tiền bẩn hoặc tiền do phạm tội mà có. Lấy một ví dụ, trong số các khách hàng của chi nhánh Ngân hàng UBS tại Miami, bang Florida (Mỹ) có một công ty bình phong tên Chayofa Corp được Công ty luật Mossack Fonseca đăng ký giúp.

Chủ sở hữu công ty này là Giuseppe Donaldo Nicosia – một doanh nhân được cho là thân cận với cựu thủ tướng Ý đầy tai tiếng Silvio Berlusconi. Nicosia từng bị kết tội trong vụ bê bối gian lận thuế VAT có dính líu đến mafia ở Ý. Ông ta đã bỏ trốn và bị Interpol phát lệnh truy nã tầm thế giới từ năm 2014.

Trong khi đó Ngân hàng HSBC, theo tài liệu Panama, có khách hàng tên Rami Makhlouf – là người nhà và cũng là người thân tín của Tổng thống Syria đương nhiệm Bachar Al-Assad.

Makhlouf là một doanh nhân có thế lực đang đứng đầu một tập đoàn công nghiệp và được xem là nhà kinh tài cho chính quyền Damascus. Công ty Drex Technologies SA của Makhlouf sử dụng dịch vụ của Mossack Fonseca từ năm 2000.

Makhlouf nằm trong danh sách trừng phạt của Mỹ từ năm 2008 nhưng phải chờ đến khi nội chiến Syria bùng nổ và được thế giới chú ý thì đến tháng 9-2011, Mossack Fonseca mới quyết định ngưng giao dịch với nhân vật này.

Trong khi đó, một loạt thư điện tử mật trong "Tài liệu Panama" cho thấy các chi nhánh của HSBC ở London và Geneva đánh giá rằng "không có vấn đề gì" khi giao dịch với vị khách hàng đang thuộc danh sách bị trừng phạt này.

Cho đến nay, kho dữ liệu của Mossack Fonseca chưa thể giúp tìm được chính danh chủ nhân những tài sản khổng lồ đang cất giấu trong các tài khoản, nhưng ít nhất cũng giúp nhìn thấy những khoản tiền khổng lồ đã dịch chuyển giữa nước này sang nước khác như thế nào.

Các dữ liệu bước đầu cho thấy những giao dịch này phức tạp đến mức khó lòng kiểm tra được (dù đây là bước bắt buộc theo luật quốc tế) nguồn gốc xuất phát hoặc điểm đến cuối cùng của những số tiền đó.

"Tài liệu Panama" cũng hé lộ cho thấy việc các ngân hàng chủ động "tái cân bằng" để né tránh các quy định của luật quốc tế. Chẳng hạn quốc gia nào siết chặt quy định về thuế khóa thì không lâu sau đó các công ty bình phong từ từ chuyển sang những quốc gia/lãnh thổ "dễ thở" hơn.

Chẳng hạn cho đến đầu những năm 2000, các công ty bình phong rất thích làm ăn ở quần đảo Virgin thuộc Anh vì môi trường ở đây cho phép mở và đóng công ty trong vòng chỉ 24 giờ.

Mãi đến năm 2004 đảo Tortola thuộc quần đảo Virgin mới bắt đầu có quy định siết chặt về tính ẩn danh của các công ty bình phong, và mãi bảy năm sau đó mới có quy định cấm hẳn việc giấu tên chủ sở hữu.

Virgin khó thì có Seychelles dễ. Phải đến năm 2011 quần đảo nhỏ bé thuộc Ấn Độ Dương này mới bắt đầu thật sự siết chặt quy định liên quan tài chính. Các ngân hàng cũng chẳng sợ vì họ còn đó những địa điểm trú ẩn như Panama, Hong Kong và Dubai…

Thủ tướng Canada kêu gọi hợp tác toàn cầu

Thủ tướng Canada Justin Trudeau đã kêu gọi cộng đồng quốc tế cùng nhau xây dựng nền tài chính toàn cầu minh bạch hơn để những nhà đầu tư giàu có không còn cơ hội lách luật trốn thuế.

Trong phát biểu công khai đầu tiên về vụ rò rỉ “Tài liệu Panama”, ông Trudeau cho biết từ lâu chính quyền Ottawa đã biết rõ lách thuế đang là một vấn nạn. Qua vụ việc này, mức độ nhận thức của người dân về việc trốn thuế và lách thuế đã được nâng lên, nhưng cộng đồng quốc tế sẽ phải hợp tác với nhau để ngăn chặn các hoạt động trên.

Thủ tướng Trudeau đưa ra kêu gọi trong phiên họp đại hội thường niên của Ngân hàng Hoàng gia Canada (RBC) tại thành phố Montréal. RBC là ngân hàng cho vay lớn nhất Canada và đang trong “tâm bão” sau khi bị phát hiện là thể chế tài chính duy nhất của Canada có tên trong “Tài liệu Panama”.

Ngân hàng này bị cáo buộc có sử dụng dịch vụ của Công ty luật Mossack Fonseca và đã giúp các khách hàng thành lập 370 công ty ở nước ngoài.

Kỳ 4: Ngăn chặn trốn thuế kiểu Mỹ

Không ít người đặt câu hỏi tại sao trong phần dữ liệu của Công ty luật Mossack Fonseca lại có ít tên tuổi người Mỹ đến thế. (TTO)

Tạp chí Fusion, một trong những tờ báo ở Mỹ có tham gia chiến dịch giải mã "Tài liệu Panama", thật ra có kiểm đếm được 211 cá nhân địa chỉ tại Mỹ có đăng ký công ty bình phong qua Công ty luật Mossack Fonseca. Nhưng cũng cần biết rằng điều đó không có nghĩa những cá nhân này là công dân Mỹ. Chưa kể việc có thể người Mỹ không làm ăn nhiều với Công ty luật Mossack Fonseca và còn những công ty luật dạng này như Công ty Morgan & Morgan – một đối thủ cạnh tranh lớn của Mossack Fonseca – mà các nhà báo chưa tìm được dữ liệu.

Nhưng các cá nhân, công ty Mỹ dính líu vào Công ty luật Mossack Fonseca có ý đồ trốn thuế hay không? Tờ Miami Herald của Mỹ cho rằng là có và đường dây rửa tiền liên quan đến người ở bang Florida.

Con số trên được cho là ít xét theo những con số cả ngàn ở các nước châu Âu. Và xét theo quy mô trốn thuế ở Mỹ khiến thất thoát lên đến gần 150 tỉ USD mỗi năm, theo một báo cáo của Thượng viện Mỹ về vấn đề này.

Câu hỏi đặt ra là tại sao? Câu trả lời là có nhiều nguyên nhân.

Luật Mỹ nghiêm

Từ năm 2009, Panama đã nằm trong danh sách đen các "thiên đường tài chính" của Tổ chức Hợp tác và phát triển kinh tế (OECD). Rồi đến năm 2011, sau nhiều tháng bị sức ép, chính quyền tổng thống Ricardo Martinelli đã phải nhượng bộ ký với phía Mỹ một hiệp ước tài chính cực kỳ khắc nghiệt cho Panama. Hiệp ước này cho phép giới chức Mỹ có được thông tin liên quan các tài khoản bên Panama khi điều tra các vụ việc không vi phạm luật pháp Panama. Thỏa thuận đó tạo ra hiệu ứng tức thì: nhiều ngân hàng đã quyết định "không làm ăn" với công dân Mỹ!

Một lý do khác được cho là khiến dân Mỹ ít nhờ đến "thiên đường thuế" như dân châu Âu là mức khấu trừ bắt buộc ở Mỹ thấp hơn, chỉ 24% so với mức trung bình 34% của các nước OECD (số liệu năm 2010). Đó là chưa kể có thể sử dụng các khoản giảm trừ như tiền nuôi con, học hành…

Luật về chống trốn thuế ở Mỹ cũng khá cứng rắn và đã được thực thi nhiều năm qua với việc áp dụng luật Fatca (đạo luật tuân thủ thuế đối với các tài khoản nước ngoài, được phê chuẩn năm 2010).

Một khi bên luật pháp Mỹ nhúng tay vào thì các ngân hàng phải hợp tác; nổi tiếng như ngân hàng Thụy Sĩ UBS cũng phải chấp nhận phá vỡ nguyên tắc bảo mật tài khoản để cung cấp tên họ khách hàng người Mỹ của mình khi bị yêu cầu từ tư pháp Mỹ.

Ở Mỹ, các ngân hàng giờ đây đều phải báo cho bên thuế vụ mọi trường hợp cá nhân có tài khoản hơn 50.000 USD. Theo thông tin trên trang web của Sở Thuế vụ Mỹ (IRS), bất kỳ công dân Mỹ nào có tài khoản ở nước ngoài hơn 10.000 USD đều phải khai báo hằng năm. Chưa hết, bất kỳ công ty nào dù chỉ có một công dân Mỹ là thành viên sáng lập thì cũng phải đóng thuế cho Mỹ.

Ông Pascal Saint-Amans – giám đốc trung tâm chính trị và điều hành tài chính của Tổ chức OECD – tiết lộ thêm: "Người Mỹ ít có tên trong "Tài liệu Panama" vì Công ty luật Mossack Fonseca đã nằm trong tầm ngắm của Bộ Tài chính Mỹ".

Ngoài ra, có thể nói thêm rằng ngay trên lãnh thổ Mỹ cũng có thể lách thuế dưới dạng công ty TNHH một thành viên (có khi không có cổ đông người Mỹ hoặc không có hoạt động kinh doanh gì trên lãnh thổ Mỹ) đóng đô ở một số bang dễ dãi như Delaware, Wyoming và Nevada.

Nhưng mới hồi cuối tháng 3 vừa rồi, chính quyền Tổng thống Obama đã thể hiện quyết tâm chấm dứt chính sách thuế dễ dãi đó ở các bang trên. Ông Saint-Amans cho biết: "Chúng tôi đã phát hiện kẽ hở đó từ năm 2010 và đã thúc đẩy để chính quyền Mỹ thay đổi. Những người hưởng lợi đích thực từ các công ty TNHH một thành viên ở bang Delaware hay ở tất cả những nơi khác trên đất Mỹ sẽ phải lộ diện. Người Mỹ đâu thể để xảy ra tình cảnh dở khóc dở cười kiểu một bên chống trốn thuế rất quyết liệt còn một bên lại cho phép hành vi đó ở một số bang".

Giới lập pháp Mỹ cũng vừa đề nghị Bộ Tài chính nước này mở cuộc điều tra xem có hay không sự dính líu của Mỹ hoặc bất kỳ thực thể nào liên quan tới Mỹ với Công ty Mossack Fonseca. Trong lá thư gửi Bộ trưởng Tài chính Jack Lew, các thượng nghị sĩ Elizabeth Warren và Sherrod Brown nhấn mạnh Bộ Tài chính Mỹ cần phải có kết quả điều tra nhằm bảo vệ sự minh bạch của hệ thống tài chính Mỹ và thực thi các điều luật về chống rửa tiền và bảo trợ khủng bố.

Panama quy phục

Trong khi đó, chính quyền Panama có vẻ xuống nước sau khi tuyên bố sẽ tăng cường đàm phán với OECD về chia sẻ thông tin thuế. Tổng thống Panama Juan Carlos Varela phát đi lời “kêu gọi các quốc gia OECD trở lại bàn đàm phán để tìm thỏa thuận”.

Phát biểu trong một cuộc phỏng vấn khác, Phó tổng thống kiêm Bộ trưởng Ngoại giao Panama Isabel De Saint Malo cũng đã hứa chính phủ của bà sẽ thiết lập cơ chế đối thoại cấp kỹ thuật với OECD về trao đổi thông tin. Bà đồng thời tái khẳng định lập trường không khoan nhượng đối với những hành vi sai trái và các hoạt động tài chính mờ ám, đồng thời nhấn mạnh cam kết tăng cường sự minh bạch trong dịch vụ tài chính, lĩnh vực đóng góp tới 7% GDP Panama.

Tuy vậy, bà cho rằng Panama cần cẩn trọng với những cải cách trong thời gian tới nhằm đảm bảo mối liên hệ giữa hệ thống ngân hàng cũng như các công ty luật của nước này với các khách hàng thế giới khác.

Bên cạnh đó, bà De Saint Malo cho biết thêm quốc gia Trung Mỹ cũng sẽ đẩy mạnh chia sẻ thông tin với Pháp sau khi Paris cảnh báo đưa Panama trở lại danh sách đen các quốc gia và vùng lãnh thổ không hợp tác trong cuộc chiến chống vấn nạn trốn thuế. Cách đây hai tháng, Panama đã được đưa ra khỏi danh sách “các nước chưa đủ nỗ lực chống rửa tiền và cung cấp tài chính cho khủng bố”.

Ủy viên EU phụ trách các vấn đề kinh tế và tiền tệ Pierre Moscovici cho rằng EU cần phải sẵn sàng đối phó bằng những biện pháp trừng phạt thích đáng với các quốc gia không sẵn sàng hợp tác. Hiện Panama đã bị EU liệt vào danh sách các nước không hợp tác trong vấn đề thuế quan.

Thủ tướng Anh thừa nhận

Thủ tướng David Cameron cuối cùng đã thừa nhận được hưởng lợi từ một quỹ đầu tư mà cha ông (đã mất năm 2010) lập ra tại Bahamas. Trả lời Đài truyền hình ITV, ông Cameron xác nhận có mối liên hệ trực tiếp với Quỹ đầu tư Blairmore Investment Trust (BIT) mà cha ông đã lập ở nước ngoài để tránh đóng thuế (suốt 30 năm) cho nước Anh như “Tài liệu Panama” cho biết.

Ông Cameron thừa nhận từng góp 30.000 bảng vào BIT. Trước khi trở thành thủ tướng hồi năm 2010, ông đã bán cổ phần của mình với giá 31.500 bảng. Tuy nhiên, người đứng đầu Chính phủ Anh cũng khẳng định không biết liệu số tiền 300.000 bảng được thừa kế từ người cha quá cố có phải được hưởng lợi từ “thiên đường thuế” hay không.

Kỳ 5: Có hay không “thuyết âm mưu”?

Tổng thống Nga Vladimir Putin nhất mực cho rằng vụ rò rỉ “tài liệu Panama” là một âm mưu của phương Tây nhằm chống ông và nước Nga. Nhưng cũng có những giải thích khác… (TTO)

Hôm 7-4, tại diễn đàn truyền thông của Mặt trận bình dân Nga tổ chức ở Saint Petersburg, Tổng thống Nga đã dành khá nhiều câu chữ cho vụ rò rỉ “tài liệu Panama”.

Theo ông Putin, trong những rò rỉ liên quan đến nước Nga, nhất là những rò rỉ được cho là về ông, cơ bản không có chi tiết trực tiếp liên quan đến ông, mà chỉ dính một người thân của ông nhưng cũng không có bằng chứng gì chính xác.

Ông Putin tố cáo ngược lại rằng phần tài liệu liên quan đến nước Nga thể hiện một số hoạt động kinh doanh hải ngoại của một số quan chức Nga, chẳng phải để chống tham nhũng, rửa tiền gì cả, mà chỉ nhằm gây bất ổn định nước Nga.

Điều làm những đối thủ của chúng ta tức giận nhất chính là sự thống nhất và gắn kết của quốc gia Nga

Tổng thống V.Putin

Goebbels cũng chẳng bằng

Không gì thích hợp cho bằng diễn đàn truyền thông để ông Putin giải thích những rò rỉ này trong chính góc độ của nghề báo:

"Tất cả quý vị ở đây đều là nhà báo. Hẳn quý vị thừa rõ thế nào là một "sản phẩm" thông tin. Họ bới móc trong các quỹ đầu tư hải ngoại. Nhưng đâu có Putin ở đó, chẳng có gì nói đến Putin. Tuy nhiên, đây là một nhiệm vụ đã được phân công phải làm!

Và họ đã làm những gì? Họ đã sáng tác ra một sản phẩm thông tin qua việc đã tìm thấy một số người quen và bạn bè (của tôi). Cách dễ dàng nhất để làm là gieo rắc sự mất niềm tin vào chính quyền, đặc biệt nhắm vào tính đoàn kết của nhân dân Nga đa sắc tộc…

Ngay cả Goebbels (ông trùm tuyên truyền của Đức quốc xã thời Thế chiến thứ 2) cũng không có những sáng tác tuyên truyền cỡ đó".

Và rồi ông Putin tóm tắt "sáng tác" mà ông cho là vào hàng "khủng" cho cử tọa nghe. Ông nhắc đến sự việc các doanh nhân Nga Suleiman Kerimov và Arkady Rotenberg, cũng như vận động viên trượt băng Tatiana Navka và nhạc sĩ Sergei Roldugin nằm trong những nhân vật được hài tên trong các dữ liệu công bố.

Nhà lãnh đạo Nga nhấn nhá lâu ở trường hợp nhạc sĩ đại hồ cầm Roldugin: "Tôi tự hào vì những người như Sergey Pavlovich Roldugin và tự hào có bạn là ông ấy.

Nói rằng ông ấy có hàng tỉ USD quả là một điều phi lý. Mọi tiền bạc ông ấy kiếm được, hầu như ông ấy dùng để mua sắm nhạc cụ ở nước ngoài, rồi chở về Nga và đem biếu các tổ chức nhà nước…".

Đem trường hợp "sạch sẽ" của nhạc sĩ Sergei Rodulgin ra để từ đó dẫn đến kết luận rằng các rò rỉ "tài liệu Panama" chỉ là "láo toét", quả là một động thái tuyên truyền rất bài bản.

Ai "âm mưu" chống phá nước Nga?

Đến đây, ông Putin lái câu chuyện sang trọng tâm chính trị. Ông tâm sự rằng có một số nước đối tác của nước Nga trên trường quốc tế do "đã quen thói độc tôn rồi nên không muốn thấy có ai khác" chen chân, chính vì vậy mà các quan hệ của nước Nga với những nước phương Tây đã xấu đi.

Ông giải thích tại sao lại có những xích mích với phương Tây: "(Từ các việc đại sự) như lập trường của chúng ta về khu vực đông nam Ukraine cho đến những chuyện vặt như việc chúng ta từ chối dẫn độ Edward Snowden, đã làm cho các quan hệ bị kích thích".

Và cuối cùng, ông cáo giác rằng do "nước Nga đe dọa đến việc Mỹ thống trị toàn cầu" mà nay xảy ra vụ rò rỉ này.

Để làm tin, ông Putin viện dẫn một nguồn tin từ mấy năm qua được tin như là "kinh thánh": "Mới đây Wikileaks đã tiết lộ ai đứng sau các vụ này".

Theo Wikileaks, Cơ quan viện trợ Mỹ (USAID) cùng nhà tài phiệt George Soros đã chi tiền cho chiến dịch tấn công tổng thống nước Nga, và điều này đã được thể hiện qua những công bố "tài liệu Panama" hôm 3-4.

Hôm đầu tuần, cựu đại sứ Anh tại Uzbekistan là Craig Murray cũng đã tiết lộ trên blog của mình rằng việc các cơ quan báo chí công bố có "chọn lọc" các thông tin từ Công ty luật Mossack Fonseca của Panama là do "tuân thủ một chỉ thị và lịch trình của một chính phủ phương Tây".

Đến đây, ông Putin chĩa mũi dùi ngay vào nguồn cung cấp "tài liệu Panama": "Quý vị có ngờ được rằng "Tập đoàn các Nhà báo điều tra quốc tế" (ICIJ) to tát ấy – nơi xuất phát của vụ rò rỉ – rất nực cười là nó do Trung tâm liêm chính công Hoa Kỳ thành lập và tài trợ hay không?

Các sáng lập viên của ICIJ gồm có: Quỹ Ford, Tổ chức Carnegie Endowment, Quỹ gia đình Rockefeller, Quỹ W.K. Kellogg Foundation, Tổ chức Xã hội mở của tỉ phú Soros…".

Ông Putin đang "âm mưu" gì?

Vụ "tài liệu Panama" bùng nổ cùng thời điểm chiến sự ở Nagorny-Karabakh mới tái phát giữa một bên là quân đội Azerbaijan, bên kia là quân đội Armenia. Có vẻ như chiến sự chưa có điểm dừng cho dù cả nhóm Minsk (trong đó có Nga, Pháp…) đều đang ra sức dàn xếp.

Dư luận đang ngờ rằng đây chính là mặt trận tiếp theo của ông Putin. Svante Cornell, giám đốc Viện nghiên cứu Trung Á – khu vực Caucasus thuộc Đại học Johns Hopkins, cho rằng Nga sắp sửa mở một cuộc chiến thứ nhì từ Nagorny-Karabakh, sau vụ thôn tính Crimea.

Một sự hiện diện quân sự mạnh mẽ hơn của Nga tại Armenia là tối cần thiết để chuẩn bị cho một cuộc chiến tranh giữa Nga và Thổ Nhĩ Kỳ.

Nhìn vào bản đồ, sẽ thấy Armenia và Azerbaijan chính là "lan can" từ Nga trổ vào Thổ Nhĩ Kỳ ở phía Bắc. Lúc đó, cùng với bàn đạp Syria ở phía Nam, Thổ Nhĩ Kỳ sẽ lưỡng đầu thọ địch!

Chính vì thế mà sau khi đã tạm giúp Tổng thống Syria al Assad bình định hầu như phần nào Syria khỏi tay các lực lượng chống chính phủ, Nga chấm dứt chiến dịch can thiệp không quân ở Syria và tăng cường không quân ở Armenia, thậm chí từ… tháng 12 năm ngoái!

Bản tin Opex 360 ngày 8-12-2015 cho biết: "Trên cái nền là sự căng thẳng với Thổ Nhĩ Kỳ, Nga đã triển khai bổ sung trực thăng chiến đấu và trực thăng vận tải tại căn cứ không quân Erebouni, cách biên giới Thổ Nhĩ Kỳ chỉ mấy bước. Bảy trực thăng Mi-24 và Mi-8 đã được điều động đến đây. Căn cứ này còn đón thêm ba máy bay chiến đấu Nga Mig-29".

Opex 360 cho biết rằng chỉ trong sáu tháng sau của năm 2014, bộ tư lệnh khu vực Đông – Nam của Nga đã đưa đến căn cứ này một phi đoàn trực thăng Mi-24P, Mi-8MT và Mi-8SMV. Nga hiện có hai căn cứ quân sự tại Armenia theo thỏa thuận của chính phủ nước này.

Một cuộc chiến Thổ Nhĩ Kỳ – Nga ngay ở châu Âu là điều cấm kỵ trong chín tháng cuối cùng nhiệm kỳ của ông Obama vốn đã "kiêng" đụng độ với Nga. Nên "làm gì" được ông Putin thì làm, cũng là một giải thích theo lý thuyết âm mưu.

Tất nhiên, "không có lửa, sao có khói"!

"Các tổ chức như của Soros từng bị liệt vào hạng "không được hoan nghênh" ở Nga. Năm ngoái, văn phòng Công tố Liên bang Nga đã xem Quỹ Xã hội mở cùng Viện hỗ trợ Xã hội mở của Soros là "bất hảo" và cấm các công dân cùng các tổ chức Nga tham gia các dự án của những tổ chức này.

Công tố viên Nga cho rằng các tổ chức này là một mối đe dọa đến sự ổn định hiến pháp cùng an ninh quốc gia Nga.

Không chỉ ái ngại quá khứ chen vào nội bộ các nước Đông Âu cũ của tỉ phú Soros, gần đây ông này còn chọc giận "con gấu Nga" bằng cách tố cáo rằng ông Putin chẳng hề là đồng minh hay đối tác gì của Mỹ và châu Âu, trái lại chỉ "chăm chăm chia rẽ châu Âu nhằm hưởng lợi kinh tế".

Kỳ 6: Hong Kong – đất của tiền

Người ta nói rằng Phố Wall là “nơi đồng tiền không bao giờ ngủ”. Điều này dường như đúng cả với Hong Kong những năm gần đây. (TTO)

Qua “Tài liệu Panama”, người ta thấy rằng vùng lãnh thổ Hong Kong là điểm giao dịch chính cho nguồn tài sản chảy ra từ Trung Quốc lục địa. Công ty luật Mossack Fonseca cũng đánh hơi thấy thị trường béo bở từ Trung Quốc.

Công ty Panama này mở chi nhánh ở Hong Kong năm 1989, sau đó từ năm 2000 mở tiếp tám chi nhánh tại Trung Quốc đại lục.

Nhiều chiêu chuyển tiền

Tổng cộng Công ty Mossack Fonseca đã làm dịch vụ cho 16.300 công ty bình phong có chủ người Hoa, chiếm 29% tổng số công ty nước ngoài mà công ty luật này đang hỗ trợ.

Ông Andrew Collier, nhà phân tích của Orient Capital Research – văn phòng tham vấn đặt tại Hong Kong, giải thích lý do: “Người Trung Quốc đưa tiền ra nước ngoài qua các công ty bình phong vì kinh tế nước nhà có dấu hiệu chựng lại. Thị trường bất động sản sụp đổ sau thời kỳ phát triển bong bóng ở một số vùng tại Trung Quốc, rồi thêm mối lo từ chiến dịch chống tham nhũng sẽ có những ảnh hưởng đến nguồn tiền nên họ muốn chuyển ra ngoài”.

Trong tình hình đó, Hong Kong trở thành điểm lý tưởng. Luật của Trung Quốc quy định mỗi người dân chỉ được phép đưa tiền ra nước ngoài giới hạn ở 50.000 USD một năm.

Nhưng theo các nhà phân tích, một trong những mánh khóe để đưa được tài sản qua ngõ Hong Kong là hóa đơn giả: hàng hóa/tài sản từ Trung Quốc đại lục xuất đi sẽ được định giá thấp nhưng sau đó được nhân giá cao lên nhiều lần khi nhập vào Hong Kong. Tiền lời phát sinh sau đó được đưa vào các công ty bình phong.

Ông Collier khẳng định: “Nhiều người xác quyết rằng có một đường dây hóa đơn giả khổng lồ liên quan những tài sản giao dịch giữa Trung Quốc với Hong Kong và Hong Kong được dùng như bước đệm để đưa nguồn tiền đi nơi khác”.

Theo ông David Webb – cựu lãnh đạo ngân hàng, nay trở thành người đấu tranh cho minh bạch tài chính, thị trường chứng khoán Hong Kong thường dễ nhắm mắt làm ngơ về nguồn gốc của các công ty đăng ký giao dịch, bởi lẽ họ không muốn mất đi nguồn khách quá lớn từ Trung Quốc đại lục.

Ông Webb giải thích: “Bên Hong Kong áp dụng chính sách “không hỏi gì, không nói gì” (đối với nguồn gốc các công ty đăng ký) dù rằng họ biết tình trạng tham nhũng tại Trung Quốc”.

Là một sàn giao dịch lớn trên thế giới với giá trị vốn hóa của các công ty niêm yết lên đến hơn 1.700 tỉ USD, Hong Kong gần đây càng lớn mạnh nhờ các công ty từ đại lục.

Một ngõ khác để chuyển tiền tươi ra ngoài là ngõ du lịch dù Bắc Kinh quy định mỗi người dân chỉ được phép mang theo lượng tiền mặt không quá 20.000 NDT (tương đương 3.090 USD) hoặc lượng ngoại hối trị giá tương đương 5.000 USD. Nhưng cũng có những người sẵn sàng “mang giúp” tiền mặt qua Hong Kong để nhận tiền công.

Một cách khác để đưa tiền qua Hong Kong là “mua giả” bằng thẻ tín dụng: tức trả tiền mua hàng mà không nhận hàng và các chủ cửa hàng tại Hong Kong sẽ trả lại bằng tiền mặt để đổi lấy “chút đỉnh tiền công”.

Không dễ có bằng chứng

Với vụ rò rỉ tài liệu lần này, những cái tên có liên quan các lãnh đạo chính trị Trung Quốc một lần nữa cũng gây sóng gió. Dĩ nhiên ở đây vẫn chưa xác nhận việc lập công ty ở nước ngoài của họ là có nhằm mục đích tẩu tán tài sản hoặc có gì thiếu minh bạch hay không. Đó là chưa kể các nhà báo chỉ có những tài liệu cho thấy những cái tên cùng những công ty.

Vì lẽ đó, ngay từ hôm 4-4, tức một ngày sau khi báo chí quốc tế đồng loạt công bố những cái tên cộm cán có liên quan "Tài liệu Panama", chỉ một tờ báo ở Trung Quốc lên tiếng về vụ việc là Thời Báo Hoàn Cầu.

Tờ báo không nêu rõ vụ việc liên quan những người thân của các lãnh đạo chính trị của Trung Quốc mà chỉ phản ứng theo kiểu phản bác "luận điệu sai trái" của phương Tây.

Tờ báo này viết: "Cứ mỗi lần có vụ rò rỉ tài liệu kiểu như vầy, truyền thông phương Tây lại nắm quyền kiểm soát việc diễn giải tài liệu và Washington cho thấy có một phần ảnh hưởng trong đó".

Báo chí Trung Quốc gần như tuyệt đối không thông tin về vụ "Tài liệu Panama" dù rằng trong vụ này có nêu tên ông Deng Jiagui (Đặng Gia Quý) là anh rể của Chủ tịch Trung Quốc Tập Cận Bình.

Ông Đặng được cho là có ba công ty, trong đó một lập năm 2004 (giải thể năm 2007) và hai cái khác thành lập năm 2009. Vì tài liệu cũng chưa giải mã nên không thể biết các công ty đó hoạt động kiểu gì, nhưng chỉ biết được hai công ty lập sau không còn hoạt động gì từ sau tháng 11-2012 là thời điểm ông Tập lên giữ chức Tổng bí thư Đảng Cộng sản Trung Quốc.

Một cái tên khác mới mà… cũ là bà Li Xiaolin (Lý Tiểu Lâm), con gái của cựu thủ tướng Lý Bằng. Tại Trung Quốc, bà Lý được mệnh danh là "nữ hoàng điện" vì nắm giữ những trọng trách trong các doanh nghiệp nhà nước lĩnh vực năng lượng.

Bà cùng chồng có một công ty tên Cofic Investments thành lập năm 1994 tại quần đảo Virgin thuộc Anh. Công ty này, do Mossack Fonseca làm dịch vụ, có nhiệm vụ hỗ trợ việc xuất thiết bị công nghiệp của châu Âu về cho Trung Quốc.

Một cái tên đình đám nữa là Jasmine Li (Lý Mạc Lợi), cháu của Giả Khánh Lâm – nhân vật số bốn của Bộ Chính trị giai đoạn 2002-2012. Hồi năm 2010, cô gái trẻ này sở hữu công ty tên Harvest Sun Trading khi mới vừa đặt chân vào ĐH Stanford ở Mỹ.

Không rõ nhờ tài năng và may mắn hay vì lý do khác mà doanh nghiệp dưới tay cô phất lên như diều. Cô hiện đang điều hành hai doanh nghiệp tại Bắc Kinh có số vốn 300.000 USD hoạt động trong các lĩnh vực giải trí và bất động sản.

Những tỉ phú, triệu phú tại Trung Quốc cũng thường mở doanh nghiệp bình phong thông qua hướng dẫn của Mossack Fonseca.

Bà Kelly Zong Fuli (Tôn Phức Lợi), con gái doanh nhân Zong Qinghou (Tôn Khánh Hậu), một trong những người giàu nhất Trung Quốc, từng nhờ Mossack Fonseca mở một công ty ở nước ngoài vào tháng 2-2015 với chức năng chính là… "đầu tư vào Trung Quốc"!

Thực tế là đến năm 2014, Công ty Mossack Fonseca mới biết bà Lý Tiểu Lâm và chồng đứng đầu một công ty bình phong do mình quản lý. Họ chỉ biết được điều đó khi có yêu cầu kiểm tra từ Ủy ban kiểm tra của quần đảo Virgin thuộc Anh.

Tiến trình kiểm tra danh tính chủ sở hữu cho thấy một số kẽ hở trong thủ tục của Mossack Fonseca. Tuy nhiên trong lá thư trả lời

nhóm nhà báo thuộc ICIJ, phía công ty luật khẳng định mình đã tuân thủ mọi quy định hiện hành liên quan những trường hợp bị coi là "có nguy cơ cao" (liên quan các chính trị gia).

Kỳ 7: Những bí mật ở quần đảo Trinh nữ

Nhiều nhân vật đã có công ty mở tại quần đảo Virgin thuộc Anh như Thủ tướng Iceland Sigmundur David Gunnlaugsson, thư ký riêng của quốc vương Morocco Mounir Majidi hay gia đình Hennessy ở Pháp. (TTO)

Vì sao quần đảo này có sức hấp dẫn đến vậy?

Trong chuyến du hành lần thứ hai vào năm 1493, nhà hàng hải Christopher Columbus đã tìm thấy quần đảo Virgin và đặt tên cho quần đảo để tưởng nhớ thánh nữ Ursula – người đã vượt dãy núi Alps cùng với 11.000 trinh nữ (tiếng Anh là "virgin") và cuối cùng đã bị người Hung Nô tàn sát.

Đã có thời người Tây Ban Nha bỏ bê quần đảo Virgin nên nơi đây trở thành sào huyệt của bọn hải tặc. Đến năm 1648, người Hà Lan chiếm quần đảo, kế đến là người Anh vào năm 1672. Quần đảo Virgin thuộc Anh là lãnh thổ hải ngoại của Anh ở vùng biển Caribê. Dân số vào khoảng 28.000 người, trong đó khoảng 23.500 cư trú tại đảo lớn nhất Tortola, nơi đặt thủ phủ Road Town.

Quá nhiều điều kiện ưu đãi

Quần đảo Virgin thuộc Anh rộng chỉ 153km2 (với khoảng 50 đảo, trong đó 16 đảo có người cư trú), nhưng từ lâu đã được xem là một trong những thiên đường thuế trên thế giới.

Trang web fiduworld.com đã quảng bá ai muốn đầu tư vào Virgin thuộc Anh sẽ được hưởng nhiều lợi ích như sau: không thuế doanh nghiệp, không thuế thu nhập, không kiểm soát ngoại tệ, không luật di sản, không vốn tối thiểu, không thuế giá trị gia tăng, có thể sử dụng cổ phiếu vô danh, có thể là cổ đông duy nhất, bí mật ngân hàng được bảo vệ, không yêu cầu về kế toán…

Theo trang web petite-entreprise.net, nhà đầu tư muốn lập công ty tại Virgin thuộc Anh chỉ mất từ 1-5 ngày với vốn tối thiểu là 0 euro. Pháp luật áp dụng tại quần đảo là luật tục (luật theo phong tục). Để bảo vệ tính chất bí mật, danh tính giám đốc công ty hay các cổ đông không được thể hiện trong sổ đăng ký doanh nghiệp.

Tháng 6 năm ngoái, Ủy ban châu Âu đã công bố danh sách 30 thiên đường thuế, trong đó có quần đảo Virgin thuộc Anh. Ủy ban châu Âu lập ra danh sách này bằng cách xem xét danh sách đen do 28 nước thành viên Liên minh châu Âu gửi lên. Phần lớn các thiên đường thuế đều ở quần đảo Antilles hay vùng biển Caribê như quần đảo Virgin thuộc Anh.

Nữ thủ tướng Anh Margaret Thatcher từng khuyến khích phát triển các công ty tài chính ngoài biên giới như mở tại quần đảo Virgin thuộc Anh. Đến khi xảy ra khủng hoảng tài chính, chính quyền London mới dọa sẽ phạt các lãnh thổ không minh bạch tài chính. Điều này cũng dễ hiểu bởi đến nay không có định nghĩa pháp lý nào về thiên đường thuế.

Tổ chức Hợp tác và phát triển kinh tế (OECD) đã đưa ra bốn tiêu chí quan trọng để nhận diện thiên đường thuế:

1. Thuế suất bằng không hay không đáng kể;
2. Thiếu hợp tác trong trao đổi thông tin với các nước khác;
3. Kém minh bạch về pháp luật hay hành chính, và
4. Bảo vệ các công ty bình phong có hoạt động ảo.

Đối chiếu bốn tiêu chí này thì quần đảo Virgin thuộc Anh đúng là thiên đường thuế. Thiên đường thuế cung cấp đủ mọi dịch vụ tài chính ngoài biên giới của cá nhân hay doanh nghiệp, tức sẵn sàng tạo mọi điều kiện thuận lợi về ngân hàng cho các cá nhân không phải người địa phương.

Một đặc điểm nữa của quần đảo Virgin thuộc Anh là lợi ích tài chính và quyền lực chính trị thường bọc lót cho nhau. Tại thiên đường thuế không có hoặc hiếm có tình trạng đối đầu giữa chính trị và lợi ích tài chính.

Nhiều cách nhìn nhận

Theo báo Le Monde, thật ra danh xưng “thiên đường thuế” thay đổi tùy theo tiêu chí đánh giá và phân loại. Trên cơ sở bốn tiêu chí nêu trên của OECD, hai chuyên gia Pháp Esther Jeffers và Dominique Plihon đánh giá có hơn 100 thiên đường thuế trên thế giới.

Trong khi đó, OECD chia thiên đường thuế làm ba loại: “loại đen” là các nước không hợp tác về thuế, “loại xám” là các nước cam kết tuân thủ luật nhưng không thực hiện hoặc tuân thủ cho có, cuối cùng “loại trắng” là các nước nỗ lực tuân thủ và có pháp luật phù hợp với tiêu chuẩn quốc tế của OECD.

Cách xếp loại này được thực hiện theo tinh thần hội nghị G20 ở London hồi tháng 8-2009, tuy nhiên vẫn bị phản đối. Tổ chức Mạng lưới công bằng thuế ở Anh cho rằng cách xếp loại của OECD không hiệu quả và các yêu cầu của OECD không đầy đủ. Tổ chức này đã căn cứ mức độ minh bạch để xếp hạng 10 thiên đường thuế, trong đó không có… quần đảo Virgin thuộc Anh.

Báo Le Figaro ghi nhận danh sách thiên đường thuế dễ được chấp nhận nhất là danh sách công bố năm 2000 của Hội đồng Ổn định tài chính (tổ chức quốc tế có trụ sở ở Thụy Sĩ). Danh sách này gồm 42 nước được chia làm ba nhóm tùy theo mức độ minh bạch và hợp tác. Quần đảo Virgin thuộc Anh ở nhóm ba là nhóm tệ nhất.

Một số thiên đường thuế thu hút các công ty đa quốc gia bằng thuế doanh nghiệp hết sức cạnh tranh. Một số khác áp dụng quy chế hoạt động dễ dàng nên rất dễ lập công ty đầu tư vốn. Cũng có thiên đường thuế bảo vệ bí mật ngân hàng rất chặt chẽ, bởi thế cá nhân và doanh nghiệp muốn trốn thuế ở nước họ thích tìm đến đây.

Báo Le Monde nhận định sở dĩ các thiên đường thuế như quần đảo Virgin thuộc Anh bị soi mói vì phần lớn công ty hoạt động ở đây đã biến tướng thành công ty bình phong nhằm mục đích che giấu tài sản dưới tên giả. Lý do vì pháp luật tại đây không minh bạch và chặt chẽ nên thường trở thành chỗ đầu tư của bọn tội phạm, từ những kẻ muốn rửa tiền bẩn do tham nhũng cho đến bọn buôn ma túy và thậm chí bọn khủng bố.

Quỹ Tiền tệ quốc tế đánh giá gần 50% giao dịch quốc tế đi qua các thiên đường thuế như quần đảo Virgin thuộc Anh, từ đó có thể hình dung quy mô trốn thuế lớn cỡ nào.

Những thành phần thường sử dụng thiên đường thuế là các quỹ đầu tư, các doanh nghiệp lớn muốn mở chi nhánh và các đại gia. Tại các thiên đường thuế hiện có 4.000 ngân hàng, 2/3 quỹ đầu tư và 2 triệu công ty bình phong hoạt động. Các tài khoản tại đây có khoảng 7.000 tỉ USD, tức hơn ba lần GDP nước Pháp.

Cũng như một số lần rò rỉ tài liệu liên quan trốn thuế vài năm trước đây, dư luận cực kỳ căm phẫn với những hoạt động né tránh thuế khóa của những người giàu có. Nhưng có vẻ vụ rò rỉ “Tài liệu Panama” lần này là nghiêm trọng hơn cả…

Lợi dụng cả tên tuổi Hội Chữ thập đỏ quốc tế

Báo Le Monde cho biết theo "Tài liệu Panama", Công ty luật Mossack Fonseca đã lợi dụng uy tín của Hội Chữ thập đỏ quốc tế (trụ sở tại Thụy Sĩ) để che giấu tiền bẩn. Công ty luật của Panama đã cho khách hàng sử dụng hai quỹ Brotherhood Foundation và Faith Foundation để sở hữu cổ phần trong các công ty bình phong.

Để che giấu danh tính khách hàng, công ty đã dám dùng tên Hội Chữ thập đỏ quốc tế là người thụ hưởng hai quỹ này trong khi ban quản lý cơ quan nhân đạo lừng danh này hoàn toàn không hay biết. Khoảng 500 công ty đã sử dụng một trong hai quỹ trên.

Chủ tịch Hội Chữ thập đỏ quốc tế Peter Maurer khẳng định: "Chúng tôi không liên quan đến Mossack Fonseca và không bao giờ nhận tiền từ phía họ". Ông đánh giá nguy cơ rõ ràng quá lớn nếu giả dụ tên tuổi của Hội Chữ thập đỏ quốc tế dính tới công ty bình phong của một bên tham chiến nào đó.

Ông phàn nàn: "Tên của Hội Chữ thập đỏ quốc tế cần phải được bảo vệ đặc biệt bởi chúng tôi làm việc trong vùng chiến tranh và xung đột giữa nhiều bên. An toàn của các nhân viên chúng tôi phải được bảo đảm". "Tài liệu Panama" cho thấy chiêu này thường được sử dụng để che giấu tài sản bị truy tìm hay tiền có nguồn gốc tội phạm.

Kỳ 8: Không phải tất cả đều “mơ hồ”

Câu chuyện bức họa giá trị cao vừa bị bên tư pháp Thụy Sĩ giữ lại để điều tra là một bước tiến cho thấy “Tài liệu Panama” hoàn toàn là chứng cứ đáng tin để luật pháp can thiệp. (TTO)

Nhiều trường hợp bị nêu tên trong “Tài liệu Panama” đã chọn cách phản ứng đầu tiên là im lặng hoặc chối bỏ cho rằng những thông tin cung cấp trên truyền thông không đáng tin cậy.

Câu chuyện liên quan bức tranh có tên Người đàn ông ngồi tựa trên cây gậy (vẽ năm 1918) của danh họa người Ý Amedeo Modigliani cho thấy ý nghĩa công việc của các nhà báo điều tra khắp thế giới.

Số phận ly kỳ 70 năm

Bức tranh mô tả một người đàn ông quý phái ngồi nghỉ ngơi thư thái nhưng số phận thật long đong. Theo hồ sơ câu chuyện, bức tranh ước trị giá khoảng 25 triệu USD này thuộc tài sản của ông Oscar Stettiner, một nhà buôn đồ cổ người Anh cải đạo sang Do Thái.

Trong thời Chiến tranh thế giới thứ hai, ông Stettiner sinh sống ở Pháp và tài sản của ông bị Chính phủ Vichy (thân Đức) cướp lấy và đem bán đấu giá tại Paris trong khoảng năm 1941-1944. Bức tranh Người đàn ông ngồi tựa trên cây gậy khi đó bị bán đi với giá 16.000 francs.

Chiến tranh kết thúc, ông Stettiner tìm cách đòi lại tài sản và phát hiện thấy bức tranh của mình nằm trong tay một người mua tên John Van der Klip. Stettiner làm đơn khởi kiện đòi lại bức tranh năm 1946 nhưng chưa được gì thì ông qua đời hai năm sau đó.

Bức tranh tái xuất hiện trong một phiên đấu giá của nhà Christie's tại London năm 1996 và về tay một công ty Panama có tên International Art Center (IAC) với giá 3,2 triệu USD. Công ty IAC, từ khi được thành lập năm 1995 thông qua Công ty luật Mossack Fonseca, là thuộc quyền sở hữu của gia đình tỉ phú David Nahmad.

Con cháu gia đình Nahmad vài lần đem tranh trưng bày sau đó nên đã gây sự chú ý từ Mondex Corp, một công ty của Canada chuyên về thu hồi tác phẩm nghệ thuật bị đánh cắp. Năm 2009, chủ tịch và cũng là nhà sáng lập Mondex Corp là ông James Palmer đã liên lạc với cháu nội của ông Stettiner để xin điều tra về vụ việc này.

Người cháu nội tên Philippe Maestracci, 71 tuổi, một người làm nông ở Dordogne (Pháp), đồng ý và còn tuyên bố trên báo chí: "Tôi kiện không phải vì tiền mà là để tưởng nhớ đến ông tôi".

Năm 2011, Maestracci đã khởi kiện ra tòa dân sự ở New York (Mỹ), tố cáo ông David Nahmad, một trong những nhà sưu tập nghệ thuật và cũng là nhà buôn có tên tuổi của thế giới, đang sở hữu bức tranh đã bị bán trái phép, không có sự đồng ý của chủ sở hữu thật sự.

Trước tòa ở Mỹ, luật sư của ông David Nahmad khăng khăng rằng thân chủ của mình không biết gì về bức tranh và bức tranh thuộc sở hữu của Công ty IAC.

Tư pháp Thụy Sĩ nhanh chóng vào cuộc

Thế rồi từ “Tài liệu Panama”, các nhà báo của nhật báo Pháp Le Monde cùng đồng nghiệp trong Liên minh Quốc tế các nhà báo điều tra (ICIJ) đã tìm ra các tài liệu chứng minh rằng Công ty IAC là thuộc quyền sở hữu của gia đình đại gia Nahmad. Rồi từ năm 2014, David Nahmad là cổ đông duy nhất của Công ty IAC!

Khi được hỏi về các tài liệu mang tính bằng chứng trên, luật sư Richard Golub của David Nahmad lấp liếm: “Ai sở hữu Công ty IAC cũng chẳng quan trọng hơn việc biết xem ai đang ở trên hành tinh Pluton!”.

Nhà buôn Nahmad cùng luật sư của mình còn chọn cách phản công theo kiểu đặt nghi vấn về quyền sở hữu bức tranh của ông Oscar Stettiner. Họ công nhận đúng là vào kỳ Triển lãm nghệ thuật ở Venise (Ý) năm 1930, ông Oscar Stettiner từng giới thiệu bức tranh này. Nhưng phía Nahmad lập luận kiểu bức tranh họ đã mua được và bức tranh từng thuộc sở hữu của gia đình Stettiner chưa chắc đã là một!

Báo Le Monde của Pháp soi rọi các tài liệu và thấy rằng người đã mua bức tranh chân dung của danh họa Modigliani vào năm 1944 và người đã bán bức tranh Người đàn ông ngồi tựa trên cây gậy vào năm 1996 là thuộc cùng một gia đình. Dù không có bằng chứng tuyệt đối nhưng những chi tiết ấy cũng buộc người ta có sự liên tưởng.

Bên tư pháp Thụy Sĩ đã ra tay nhanh chóng vào ngày 8-4, tức chỉ ba ngày sau khi thông tin từ báo chí nêu ra liên quan bức tranh. Đến ngày 11-4, công tố viên của thành phố Geneva ra thông cáo tuyên bố đã tạm giữ một bức tranh Modigliani được cho là đã bị cướp trong thời kỳ Chiến tranh thế giới thứ hai và đã được một công ty bình phong giấu đi từ năm 1996.

Bộ Tư pháp Thụy Sĩ cho biết đã tiến hành thủ tục hình sự “nhằm kiểm tra các chi tiết” liên quan đến bức tranh Người đàn ông ngồi tựa trên cây gậy của danh họa Modigliani đang có mặt tại Geneva.

Trong thông cáo phát đi, Bộ Tư pháp khẳng định bức tranh này đang được cất giữ tại kho ngoại quan của thành phố. Thông báo này được xem là một bước tiến quan trọng trong hồ sơ kiện tụng liên quan đến việc sở hữu bức tranh trên.

Truyền thông Thụy Sĩ cho biết hôm thứ sáu (8-4), các thẩm phán Thụy Sĩ đã lấy lệnh vào kiểm tra kho hàng của Công ty Rodolphe Haller đặt tại khu kho ngoại quan ở Geneva. Kho này chứa hàng ngàn bức tranh quý giá của gia đình Nahmad.

Dẫu đến giờ chưa ai chắc họ hành động theo yêu cầu của tòa án từ Mỹ vì phía công tố Thụy Sĩ chọn giải pháp “không bình luận gì thêm do vụ việc đang trong quá trình điều tra”.

Nhưng với báo giới, đây là bước đi rất cụ thể đầu tiên hi vọng giúp giới cất giữ tài sản quý ở Thụy Sĩ phải phá vỡ quy luật “im lặng” bất di bất dịch để làm rõ những điểm “mơ hồ” trong rất nhiều vụ việc liên quan đến những bức tranh quý bị cướp bóc trong thời chiến hoặc bị lừa đảo, bị cướp những năm sau này.

CIA cũng nhờ Mossack Fonseca

Báo Đức Sueddeutsche Zeitung ngày 12-4 đưa tin điệp viên của một số quốc gia, trong đó có cả những nhân vật trung gian từng hợp tác lâu dài với Cơ quan Tình báo trung ương Mỹ (CIA), đã sử dụng các dịch vụ của Mossack Fonseca ở Panama để mở những công ty vỏ bọc nhằm che đậy hoạt động của mình.

“Tài liệu Panama” còn tiết lộ những quan chức cấp cao đang tại vị hoặc đã nghỉ hưu thuộc các cơ quan tình báo của ít nhất ba quốc gia là Saudi Arabia, Colombia và Rwanda nằm trong danh sách các khách hàng của công ty trên. Trong số đó có Kamal Adham, cựu trùm tình báo Saudi Arabia, đã qua đời năm 1999.

Adham là một trong “những nhân vật trung gian chủ chốt của CIA trong thập niên 1970” ở Trung Đông.

Trong một diễn biến liên quan, ngày 11-4, Tổng công tố Venezuela Luisa Ortega đã yêu cầu các ngân hàng phong tỏa tài khoản của những đối tượng nằm trong diện điều tra của chính phủ liên quan tới “Tài liệu Panama”.

Phát biểu trên Đài truyền hình Globovision, bà Ortega cho biết các công tố viên đang cân nhắc việc ra lệnh bắt giữ những nhân vật bị “điểm mặt chỉ tên” dù bà không cho biết cụ thể nhân vật nào.

Theo thống kê, trong số 11,5 triệu tài liệu bị rò rỉ có 241.000 tài liệu đề cập đến Venezuela. Tổng thống Venezuela Nicolas Maduro hồi tuần trước đã chỉ thị bà Ortega điều tra vụ việc trên.

Trong số các công dân Venezuela dính líu tới vụ bê bối này gồm một cựu sĩ quan quân đội cấp cao, một cựu quan chức của công ty dầu khí quốc doanh…

Kỳ 9: Quá nhanh, quá nguy hiểm

Trước mối nguy từ việc các thiên đường thuế vẫn nhởn nhơ tồn tại dù đã bị tấn công, chỉ trích, các biện pháp quyết liệt và nhanh chóng lần này là điều được những người dân tử tế vỗ tay hoan nghênh nhiệt liệt. (TTO)

Ai sợ hãi nhất trong vụ rò rỉ "Tài liệu Panama "? Câu trả lời có lẽ không quá khó. Điều khiến người dân đóng thuế đàng hoàng nói chung hoan hỉ nhất là một số quốc gia đã quyết liệt điều chỉnh luật, quy định để ngăn chặn tình trạng những kẻ giàu có tìm cách trốn tránh việc thực thi nghĩa vụ đóng thuế "ích nước, lợi dân".

Quyết liệt nhất có lẽ là các quốc gia châu Âu vì tình trạng gian lận thuế của các tập đoàn đa quốc gia đang gây thiệt hại hàng tỉ USD cho ngân sách các nước mỗi năm.

Xài luật cứng

Hôm 12-4, Ủy ban châu Âu (EC) đã trình các giải pháp của mình ra Nghị viện châu Âu (EP) tại Strasbourg (Pháp). EC, trong vai trò hành pháp, đã chỉ đạo các quốc gia thành viên của Liên minh châu Âu (EU) phải công bố các dữ liệu kế toán và thuế của các tập đoàn đa quốc gia hoặc doanh số, lợi nhuận, ngưỡng trần tính tiền thuế mà tập đoàn đa quốc gia phải nộp ở mỗi nước thành viên.

Các biện pháp này được hai Ủy viên châu Âu là Pierre Moscovici, người phụ trách vấn đề thuế, và người đồng nhiệm đặc trách bình ổn tài chính Jonathan Hill chuẩn bị từ lâu để ngăn chặn các tập đoàn lớn đặt trụ sở và khai thuế ở nước thành viên áp thuế ít. Nay là dịp quá tốt, quá phù hợp để các giải pháp của họ được xem xét nghiêm túc và nhanh chóng nhất.

Theo các biện pháp mới mà EC đề xuất, tất cả tập đoàn đa quốc gia có chi nhánh tại EU, nếu có doanh thu từ 750 triệu euro trở lên sẽ phải công bố các thông tin về doanh số, kế toán và lợi nhuận… Lợi nhuận thu được ở quốc gia nào sẽ phải nộp thuế ở ngay đó. Tất cả những thông số này sẽ được cơ quan thuế của các nước thành viên EU chia sẻ cho nhau một cách tự động.

Các tập đoàn không có chi nhánh ở EU cũng bị yêu cầu cung cấp thông tin hoạt động tầm toàn cầu của mình và đặc biệt phải cung cấp chi tiết các hoạt động của mình tại những quốc gia nằm trong danh sách các thiên đường thuế.

Hàng loạt công ty đa quốc gia như Amazon, Google, Facebook, Coca-Cola…, sắp tới sẽ phải ra trước EP để trình bày ý kiến của họ về các đề xuất mới nói trên của EC.

Dù vậy các giải pháp này vẫn bị các tổ chức phi chính phủ xem là chưa mạnh tay nhằm đạt được tính minh bạch từ các tập đoàn đa quốc gia.

Chẳng hạn Tổ chức phi chính phủ One đặt những câu hỏi khó trả lời: tại sao chỉ những “ông lớn” có doanh thu trên 750 triệu euro mới phải công bố thông tin? Liệu có kiểm soát được hoạt động của các tập đoàn ở những nước không là thành viên của EU? Tổ chức One chỉ rõ: “Không có được những thông tin đó thì sẽ không thể biết được gì nhiều hơn về hoạt động của các tập đoàn đa quốc gia ở các thiên đường tài chính và do đó cũng không thể phát hiện các cơ chế trốn thuế”.

Bộ giải pháp lần này của EC thật ra đã được thai nghén sau vụ rò rỉ thông tin về các trường hợp trốn thuế trong vụ bê bối được gọi tên là LuxLeaks hồi tháng 11-2014. Vụ đó đã lật tẩy vai trò hỗ trợ của một số quốc gia, trong đó có Luxembourg, cho các tập đoàn trốn thuế.

Vụ việc đã làm hoen ố ngày nhậm chức chủ tịch EC của ông Jean-Claude Juncker bởi lẽ vào thời điểm xảy ra vụ bê bối, ông Juncker là thủ tướng kiêm nhiệm bộ trưởng tài chính của Luxembourg!

Trong giải pháp mới đệ trình, EC cũng đề nghị thành lập một danh sách mới về các thiên đường tài chính cho EU. Ông Moscovici lý giải: “Cứ xem trường hợp Panama. Nước này chỉ bị chín nước thành viên EU (Pháp mới điều chỉnh) xem là thiên đường tài chính. Như thế là không ổn. Chúng ta rất cần có một danh sách chung cho EU với những tiêu chí phân loại như nhau và các biện pháp trừng phạt mạnh như nhau”.

Panama – vì đâu nên nỗi?

Từ khi Tổng thống Juan Carlos Varela lên nắm quyền vào tháng 7-2014, chính quyền có vẻ rất biết cách quảng bá cho quyết tâm bài trừ tình trạng tội phạm có tổ chức và rửa tiền: mỗi lần bắt được các vụ ma túy lớn, báo chí đều được mời đến đưa tin hoành tráng về chiến lợi phẩm cảnh sát thu được cùng các hoạt động tiêu hủy…

Tuy nhiên riêng hoạt động được cho là "rửa tiền" liên quan các công ty bình phong thì chính quyền Panama ít thấy minh bạch được như chuyện chống các băng đảng. Quốc gia nhỏ bé chỉ 76.000km² này, nằm nối giữa Trung Mỹ và Nam Mỹ, gần như bất hợp tác với các chính sách chống gian lận thuế và trốn thuế toàn cầu. Panama rõ ràng không thể chối bỏ hình ảnh không tốt đẹp trong mắt các nước khác bởi nơi này có đến 100.000 công ty bình phong hoạt động không minh bạch và không phải đóng đồng thuế nào.

Từ hai năm qua, các lãnh đạo nhóm G20 cũng như ban lãnh đạo Tổ chức hợp tác và phát triển kinh tế (OECD) vẫn tiến hành gây sức ép mạnh mẽ với chính quyền Panama, buộc Panama phải thực thi biện pháp trao đổi tự động các dữ liệu tài chính của các công ty vào khoảng trước năm 2018, như các nước khác vốn bị xem là thiên đường tài chính như Luxembourg, Liechtenstein, Singapore và hầu hết các quốc đảo nhỏ ở Caribbean và Thái Bình Dương (quần đảo Virgin thuộc Anh, Samoa…) đã và đang làm.

Ông Pascal Saint-Amans, giám đốc Trung tâm chính sách và điều hành tài chính của OECD, kết tội thẳng: "Panama giờ đây chẳng khác một tay chuyển tiền lậu trong một thế giới đang đi vào quy củ. Chuyện này không thể kéo dài được nữa. Để cuộc chiến chống nạn gian lận và trốn thuế đi vào hiệu quả thì mọi người cần đồng tâm hiệp lực". Nhưng cũng nên biết thêm là ngoài Panama còn có ba anh chàng "cứng đầu" khác là Bahrain, Nauru và Vanuatu, đến nay vẫn từ chối chuyện tham gia trao đổi tự động dữ liệu thuế.

Nhưng trong số này Panama bị tấn công nhiều hơn cả. Gần cuối tháng 2 vừa qua, nhân hội nghị Bộ trưởng tài chính G20 tại Thượng Hải (Trung Quốc), đánh giá của OECD công bố tại đây được cho là "rất xấu". Bằng chứng là trong ba năm qua, Panama đã nhận hơn 100 yêu cầu thông tin từ các nước thành viên OECD đối với những trường hợp tài chính đáng ngờ đang có tài khoản tại Panama.

Các nước đang ngóng xem cách hành xử của Panama trong việc hợp tác chống trốn thuế. Các chuyên gia cho rằng câu trả lời còn nằm ở thái độ của Mỹ và Anh vốn là đồng minh truyền thống của Panama. Có vẻ thái độ của hai anh cả này cũng đã thay đổi.

Gần nhất là Thứ trưởng Tài chính Mỹ Robert Stack đã nói thẳng: "Chúng tôi trông đợi Panama hành xử theo các quy định cho thành viên của Diễn đàn toàn cầu (cơ quan của OECD chuyên kiểm tra việc áp dụng các chuẩn mực về hợp tác tài chính), kể cả quy định về minh bạch".

Phải chăng chính quyền Panama cũng phải nhanh chóng chịu phép lần này trước áp lực của thế giới? Tối 12-4, cảnh sát và các công tố viên Panama đã tiến hành khám xét trụ sở và các chi nhánh của Công ty luật Mossack Fonseca trên khắp đất nước. Phía công tố viên cho biết đang nỗ lực tìm kiếm các bằng chứng và tài liệu cho thấy công ty đã thực hiện "những hành vi bất hợp pháp" liên quan đến việc hỗ trợ nhiều khách hàng giàu có trên thế giới "rửa tiền" và trốn thuế.

Kỳ 10: Góc tối Đông Nam Á

Nhiều cá nhân và gia đình giàu có ở các quốc gia Đông Nam Á đang lần lượt xuất hiện trên mặt báo khi những nhà phân tích đào sâu hơn "Tài liệu Panama". (TTO)

Những cái tên đầu tiên đáng chú ý của khu vực Đông Nam Á xuất hiện trong "Tài liệu Panama" những ngày qua gồm con trai Thủ tướng Malaysia Najib Razak, Bộ trưởng Tư pháp Campuchia Ang Vong Vathana, gia đình tỉ phú Chirathivats của Thái Lan…

Báo Asia Sentinel thống kê chỉ riêng Malaysia đã có 1.784 cá nhân và 517 công ty bình phong có liên hệ với Công ty luật Mossack Fonseca của Panama.

Tuy việc sở hữu công ty bình phong chưa đủ cơ sở để cấu thành tội trốn thuế, nhưng có nhiều lo ngại về việc một dòng tiền lớn đã và đang chảy khỏi các nước Đông Nam Á khác trong nhiều thập niên qua trong khi các quốc gia này lại cần tiền cho đầu tư phát triển.

Mặt khác, nếu như giới làm ăn buôn bán có nhiều tiền để "tẩu tán" không có gì lạ, nhưng việc các quan chức cũng sở hữu khối tài sản khổng lồ khiến không ít người thắc mắc về nguồn gốc của nó.

Trong rất nhiều các quốc gia châu Á bị tiết lộ, "Tài liệu Panama" chỉ đơn giản khẳng định về những nghi ngờ đã có từ lâu nay.

Curtis S.Chin (cựu đại sứ Mỹ tại Ngân hàng Phát triển châu Á)

Tiền chảy ào ạt khỏi Malaysia

Theo Tổ chức Global Financial Integrity, Malaysia đứng hàng thứ năm trên thế giới, chỉ sau Trung Quốc, Nga, Ấn Độ và Mexico, về khối lượng chuyển dịch dòng tiền bất hợp pháp.

Trên 400 tỉ USD đã rời khỏi quốc gia này trong giai đoạn 2004-2013, năm cuối cùng người ta còn ghi nhận số liệu. Malaysia đã giữ vững vị trí này trong giai đoạn suốt 10 năm.

Tốc độ tiền chảy khỏi Malaysia ngày càng tăng (đạt con số 48 tỉ USD năm 2013) được cho là có liên quan đến tình hình chính trị mất ổn định trong hai năm qua.

Dù các quỹ dự trữ của Ngân hàng Trung ương Malaysia vẫn còn dồi dào nhưng có dấu hiệu tiếp tục vơi đi đều đặn trong nhiều tháng, từ 136 tỉ USD hồi tháng 7-2014 xuống còn 95,63 tỉ USD vào thời điểm hiện tại, tương đương giá trị nhập khẩu trong 6,8 tháng – theo số liệu của Ngân hàng Thế giới (WB).

Tuy không phải tất cả quyết định chuyển tiền ra nước ngoài đều bất hợp pháp, chúng cũng góp phần làm “teo tóp” nguồn quỹ cho việc đầu tư và phát triển.

Trong trường hợp Malaysia, một phần dòng tiền thất thoát có nguồn gốc sở hữu của người Hoa – những người có quan niệm thà chọn những tài sản tuy đắt tiền hơn nhưng an toàn tại Úc, Mỹ hay Anh thay vì khả năng sinh lợi cao nhưng không ổn định ở một quốc gia đang phát triển như Malaysia. Số liệu của Hãng bất động sản Jones Lang & Wootton hồi năm 2012 cho thấy người Malaysia chiếm đến 17% những khách hàng chi bộn tiền mua các bất động sản xa xỉ ở trung tâm London.

Đáng chú ý trong “Tài liệu Panama” có liên quan đến Malaysia là tên những người con trai của ba vị thủ tướng, gồm Abdullah Ahmad Badawi và Mahathir Mohamad đã về hưu, Najib Razak đang đương chức, chưa kể tên tuổi nhiều vị lãnh đạo chính trị khác hoặc những người trong gia đình họ.

Danh sách cũng bao gồm nhà cựu sáng lập Ngân hàng Arab Malaysian (sau này là Ambank) Hussain Najadi, người bị giết một cách bí ẩn hồi năm 2013 sau khi tố cáo tham nhũng trong Tổ chức Dân tộc Mã Lai thống nhất.

Trước câu hỏi liệu có một hệ quả chính trị nào đối với những người Malaysia bị nêu tên trong “Tài liệu Panama” hay không, lời đáp vẫn còn bỏ ngỏ.

Quốc gia này gần hai năm qua đã sống trong vụ xìcăngđan tham nhũng lớn liên quan đến quỹ đầu tư nhà nước 1MDB.

Thủ tướng Najib Razak bị điều tra cáo buộc chuyển 681 triệu USD từ công quỹ sang tài khoản cá nhân trong một ngân hàng Thụy Sĩ và chỉ mới “thoát nạn” hồi tháng 1-2016 sau khi tổng công tố viên Malaysia kết luận đây chỉ là “món quà” từ gia đình hoàng gia Saudi Arabia.

Tuy vậy cũng đã có những động thái nhất định. Mới nhất là yêu cầu công bố hôm 13-4 của nghị sĩ Charles Santigo đòi phải có cuộc điều tra độc lập liên quan những nhân vật ở Malaysia có tên trong “Tài liệu Panama”.

Thái Lan, Singapore cam kết điều tra

Theo phân tích dữ liệu của báo USA Today, ông Tos Chirathivats – giám đốc điều hành Central Group of Companies, một trong những tập đoàn hùng mạnh nhất Thái Lan thuộc sở hữu của gia tộc Chirathivats – có tên trong nhóm điều hành của sáu tập đoàn ở Nevada được dựng lên bởi MF Nevada, chi nhánh Mỹ của Mossack Fonseca.

Sáu công ty khác thành lập bởi MF Nevada cũng bao gồm những họ hàng của ông Tos hoặc những người có liên quan đến Central Group of Companies. Tất cả pháp nhân này đều lần về cùng những địa chỉ tại Bangkok.

Gia đình Chirathivats ở Thái Lan điều hành một đế chế gồm nhiều trung tâm mua sắm, khách sạn nghỉ dưỡng, chuỗi nhà hàng, cửa hàng bán lẻ… có mặt ở tất cả đô thị lớn. Tạp chí Forbes ước tính tài sản của họ khoảng 11,7 tỉ USD, giàu thứ ba Thái Lan và thứ 14 châu Á.

Central Group of Companies đã mở rộng làm ăn ở Đông Nam Á và châu Âu những năm gần đây, nhưng các nhà phân tích vẫn chưa rõ tại sao nhà Chirathivats lại mở công ty tại Nevada dưới những cái tên như Anir One, Consolidated International One…

Văn phòng Chống rửa tiền Thái Lan ngày 8-4 thông báo họ đang điều tra 16 công dân Thái có liên quan đến "Tài liệu Panama" nhưng không nêu tên cụ thể.

Tại Campuchia, Bộ trưởng Tư pháp Ang Vong Vathana cũng bị nêu tên là một trong năm cổ đông của Công ty bình phong RCD International, Ltd đăng ký tại quần đảo Virgin thuộc Anh.

Dù Bộ Tư pháp Campuchia đã lên tiếng phủ nhận thông tin trên, tuy nhiên các nhà quan sát cho rằng chính phủ cần tiến hành điều tra đầy đủ để trấn an dư luận.

Chủ tịch Đơn vị chống tham nhũng Campuchia (ACU) Om Yentieng cho biết cơ quan này đang "giải quyết" vấn đề, tuy nhiên nhấn mạnh điều này không có nghĩa họ sẽ điều tra chính thức.

Nhìn chung, cho đến nay tại Đông Nam Á chỉ mới có hai nước là Thái Lan và Singapore phản ứng khá nhanh trước "Tài liệu Panama" và đã tiến hành điều tra.

Bộ Tài chính Singapore ra thông cáo cho biết: "Chúng tôi đang xem xét thông tin liên quan đến "Tài liệu Panama" và thực hiện các kiểm tra cần thiết. Nếu có chứng cứ về việc làm sai phạm của bất cứ cá nhân hay tổ chức nào ở Singapore, chúng tôi sẽ không ngần ngại hành động quyết liệt".

Tại Singapore, Mossack Fonseca có tất cả 4.050 khách hàng. Dù vậy, Tổ chức Diễn đàn toàn cầu về minh bạch và trao đổi thông tin thuế đánh giá Singapore đạt mức tương đương Mỹ và Anh trong vấn đề trao đổi thông tin và minh bạch thuế.

Thu giữ nhiều tài liệu của Mossack Fonseca

Ngày 13-4, nhà chức trách Panama thông báo sau 27 giờ lục soát các văn phòng của Công ty luật Mossack Fonseca, họ đã thu giữ được nhiều tài liệu. Tuy nhiên, không có lệnh bắt giữ nào được đưa ra.

Công tố viên Javier Caraballo – người phụ trách vụ khám xét – cho biết hiện các chuyên gia đã truy cập 100 “máy chủ ảo” và một số máy chủ thông thường lưu trữ các hồ sơ của công ty này, và đang tiến hành phân tích các dữ liệu.

Tuy nhiên, công tố viên Caraballo nêu rõ vào thời điểm hiện tại vẫn chưa phát hiện được bất kỳ bằng chứng nào đủ thuyết phục để đưa ra các hành động chống lại Mossack Fonseca.

Kỳ 11: Lấy lại những gì đã mất

Tại các nước phát triển phương Tây, tội trốn thuế bị xem là nặng hơn cả tội giết người vì ảnh hưởng tới cả xã hội. Mong muốn chung của người dân là người giàu phải nộp đủ thuế để chung tay giúp ích đất nước. Đó là sự công bằng. (TTO)

Những ngày qua, vụ rò rỉ "Tài liệu Panama" chiếm trọn sự chú ý của báo chí và dư luận các nước phương Tây, đẩy tất cả những tin tức khác, kể cả nguy cơ khủng bố và khủng hoảng tị nạn, xuống hàng thứ yếu. Thậm chí như Đài truyền hình France 2 của Pháp hôm 5-4 đã làm một việc khác thường là đưa nội dung dài tới hai tiếng rưỡi về vụ việc này.

Dân ghét bọn trốn thuế

Sự quan tâm cao độ này cũng dễ hiểu vì tại các nước phát triển phương Tây, tội trốn thuế bị xem là nặng hơn cả tội giết người do ảnh hưởng tới cả xã hội. Các cá nhân hay tổ chức trốn thuế bị coi là tội phạm kinh tế. Hành vi trốn thuế của doanh nghiệp không chỉ tạo ra sự bất bình đẳng trong cạnh tranh mà còn là vấn đề đạo đức trong kinh doanh.

Vì thế cũng giống những lần báo chí tung hồ sơ trốn thuế lớn vào năm 2013 và 2015 tại các nước phương Tây đã bùng lên những cuộc tranh luận chính trị gay gắt, dẫn tới một số thay đổi về luật thuế.

Cách trốn thuế của đường dây Panama khá đơn giản nhưng hữu hiệu và khó bị phát hiện hơn là mở trương mục tại một ngân hàng Thụy Sĩ nổi tiếng giữ bí mật thân phận khách hàng.

Thí dụ như một người Đan Mạch muốn tránh đóng thuế thu nhập trên tài sản của mình tại đây sẽ mở một công ty bình phong ở Panama và chuyển tiền vào đó. Công ty Mossack Fonseca sẽ tìm từ 3-5 người, đứng tên giám đốc cho công ty này nhưng toàn bộ quyền điều hành vẫn trong tay người chủ Đan Mạch.

Như vậy nhà chức trách Panama không biết gì về người chủ thật sự, còn cơ quan thuế vụ Đan Mạch cũng không thể truy ra anh ta có bao nhiêu tiền trong công ty bình phong tại Panama. Công ty này không phải đóng thuế tại Panama nếu không có hoạt động gì tại đây và cũng không có nghĩa vụ phải nộp báo cáo thuế (vì tiền sẽ được đầu tư tại nơi khác, Mỹ hay châu Âu chẳng hạn). Người chủ sở hữu sẽ thông qua một ngân hàng chuyển tiền từ công ty ẩn về quê nhà của người chủ đích thực.

Tâm lý của những người có tiền nói chung là nộp thuế càng ít càng tốt. Không ít người có thu nhập cao đã chọn cách đến sang sinh sống tại những nơi có thuế suất thấp hơn quê nhà.

Đơn cử như cây vợt Đan Mạch Caroline Wozniacki chuyển nhà tới Monaco hay Alain Delon, huyền thoại điện ảnh Pháp, mang quốc tịch Thụy Sĩ từ năm 1999. Tuy nhiên cách này vẫn nằm trong khuôn khổ của pháp luật nên không bị xem là trốn thuế mà chỉ là “né thuế”.

Trong những năm gần đây, do sức ép của các nước lên các ngân hàng tại châu Âu, nhiều cá nhân hay tổ chức đã tìm đến những nước nhỏ hay lãnh thổ như quần đảo Cayman, đảo Guernsey (thuộc Anh), công quốc Liechtenstein, Malta…

Một so sánh dễ thấy: trung tâm tài chính London có 14.000 doanh nghiệp đăng ký nhưng tại quần đảo Cayman (thuộc Anh) có tới 70.000 công ty đăng ký, trong đó có 8.000 ngân hàng, công ty bảo hiểm và quỹ đầu tư!

Chật vật tìm giải pháp

Nhằm ngăn chặn tình trạng trốn thuế, trong năm năm trở lại đây Chính phủ Đan Mạch đã siết chặt luật thuế. Theo luật mới (sẽ sớm được đưa vào áp dụng) hằng năm, các ngân hàng tại các “thiên đường tài chính”, thí dụ như ngân hàng Thụy Sĩ, sẽ phải báo cáo cho Cục Thuế Đan Mạch về tình hình tài chính của các công dân Đan Mạch có tài khoản tại đó. Các ngân hàng Thụy Sĩ cũng sẽ phải có bổn phận tìm hiểu ai là người chủ thật sự khi có một công ty muốn mở một tài khoản.

Khối Liên minh châu Âu (EU) cũng đang rất quyết tâm thực hiện các biện pháp chống trốn thuế. Trong cuộc họp của các bộ trưởng tài chính khối G20 diễn ra tại Washington ngày 15-4 (bên lề cuộc họp thường niên của Quỹ Tiền tệ quốc tế và Ngân hàng Thế giới), câu chuyện chống trốn thuế một lần nữa là chủ đề chính trong thời điểm nóng bỏng của vụ “Tài liệu Panama”.

Ba nước Đức, Pháp và Ý đang cổ súy cho việc buộc phải thể hiện rõ tên người thụ hưởng thật sự của các công ty bình phong ở những nơi được cho là “thiên đường tài chính”.

Bộ trưởng Tài chính Pháp Michel Sapin thậm chí trình bày bộ giải pháp 13 điểm để chống mọi hình thức gian lận, trốn thuế, né thuế… Các bộ trưởng cũng sẽ nêu vấn đề lập danh sách đen những “thiên đường tài chính” chung cho các nước, nhưng các nhà quan sát cho rằng bản danh sách này sẽ khó được thực hiện.

Với giải pháp trao đổi thông tin tài chính tự động cấp toàn cầu thì đang vướng phải hai ông lớn là Trung Quốc và Mỹ.

Một quan chức cấp cao ở Washington giải thích rằng Trung Quốc vẫn cho rằng tại nước mình không có tình trạng trốn thuế ở nước ngoài chi cả và Trung Quốc lại đang là chủ tịch G20 năm nay nên mọi việc thông qua các văn bản liên quan vấn đề này sẽ khó.

Mỹ vẫn giữ thái độ kẻ cả như mọi khi khi tuyên bố rằng luật Fatca của mình trong lĩnh vực trao đổi thông tin tự động vẫn đang hữu hiệu nên không cần bàn thêm.

Cũng vị quan chức giấu tên trên bình luận: “Lâu nay phía Mỹ chỉ toàn yêu cầu được cung cấp thông tin, còn ngược lại họ chẳng thèm cung cấp thông tin cho ai”.

Lấy lại tiền giúp dân giúp nước

EU bị thiệt hại từ 50-70 tỉ euro tiền thuế mỗi năm nên 88% người dân trong khối ủng hộ các quy định khắt khe hơn về thuế.

Mà thật sự thì theo như tính toán của Đài France 2 của Pháp, nhờ thông tin từ “Tài liệu Panama”, bên sở thuế có thể lấy về được thêm 2 tỉ euro sau khi điều chỉnh luật nghiêm ngặt khiến các trường hợp lâu nay “gửi tiền ra nước ngoài” (thống kê ở Pháp vào khoảng 46.000 trường hợp) phải quay về “quy hồi”.

Còn tính từ năm 2013 đến nay, bên thuế của Pháp đã đưa số tài sản 26,7 tỉ euro từ những trường hợp trốn ra các “thiên đường tài chính” về nước để từ đó thu được 4,55 tỉ euro cho ngân sách quốc gia.

Còn theo Tổ chức DANIDA của Đan Mạch, một số nước châu Phi như Rwanda, Tanzania, Burundi…, đã cải thiện được hệ thống thu thuế và chống trốn thuế từ bên ngoài nên như Burundi thu được thuế tăng gấp bốn lần sau sáu năm, từ 124 triệu USD năm 2009 lên 466 triệu USD năm 2015.

Chính phủ các nước này vì thế có nhiều tiền hơn cho giáo dục và y tế, bớt lệ thuộc vào viện trợ của nước ngoài.

Kỳ 12: Họ đã làm điều đó như thế nào?

Câu chuyện về cuộc điều tra của nhóm các nhà báo quốc tế trong vụ giải mã "Tài liệu Panama" được Tuổi Trẻ ghi nhận qua lời kể của một thành viên tham gia điều tra. (TTO)

Theo nguyên tắc, tất cả các tờ báo tham gia cuộc điều tra của Liên minh Quốc tế các nhà báo điều tra (ICIJ) đều được tiếp cận số tài liệu khổng lồ hơn 11,4 triệu hồ sơ với tổng cộng 2,6 téraoctets dữ liệu.

Theo cách đọc thông thường phải mất hàng chục năm mới đọc được hết số cơ sở dữ liệu này, chưa kể tính phức tạp về chuyên môn tài chính của một số hồ sơ trong số đó.

Vì lẽ đó, tờ Süddeutsche Zeitung (nhật báo Nam Đức) khi có trong tay số tài liệu quý giá này, cách đây một năm, từ một "người bí mật" đã hết hồn với tầm vóc của nó và phải liên hệ với ICIJ để nhờ hỗ trợ.

Họ không công bố những thông tin không xác thực về chuyện trốn thuế, thông tin đó là xác thực. Nhưng họ lại không quy tội bất kỳ ai một cách trực tiếp. Rõ ràng họ chỉ muốn tung hỏa mù.

Tổng thống Nga V. Putin nói về "âm mưu" gây rối cho nước Nga vào dịp sắp bầu cử

Người quyết định

Quả thực với mức độ tài liệu ngồn ngộn và khó kiểm tra như thế phải cần đến ICIJ vốn đã có nhiều kinh nghiệm kỹ thuật lẫn tác nghiệp điều tra trong các vụ việc tương tự (quy mô nhỏ hơn) trước đây. Chưa kể việc điều tra đụng đến các công ty bình phong quy mô xuyên biên giới liên quan nhiều nước nên việc vận dụng đến hệ thống các nhà báo điều tra quốc tế là hiệu quả nhất.

ICIJ đã bay sang Đức để gặp ban biên tập báo Süddeutsche Zeitung nhằm thảo luận về khả năng hợp tác. Các tờ báo lớn từ các nước được mời tham gia.

Trong trường hợp của báo Le Monde của Pháp, dĩ nhiên chủ báo và tổng biên tập báo là những người đầu tiên được biết về sự tồn tại của "Tài liệu Panama" nhưng quyết định tham gia vào cuộc chơi hay không lại là… giám đốc bộ phận tài chính. Cách thức này gần như giống nhau ở tất cả các báo.

Giám đốc tài chính phải lên kế hoạch đánh giá xem, dĩ nhiên chỉ ở mức phỏng đoán, sẽ phải tốn kém bao nhiêu để đầu tư cho việc giải mã tài liệu và kế đến là phương án kinh doanh một khi các bài báo được tung ra.

Dẫu việc điều tra để tung hê những tên tuổi gian lận tài chính, đặc biệt là những nhân vật tai to mặt lớn, sẽ khiến độc giả thích thú và giúp làm tăng uy tín của tờ báo trong lòng bạn đọc nhưng số tiền đầu tư cho công việc này sẽ không nhỏ và thậm chí là có thể mất trắng nếu việc điều tra không đi đến đâu.

Thực tế cho thấy không ít tờ báo đã phải rút lui giữa đường trong quá trình điều tra (bước đầu) kéo dài chín tháng vì không đủ khả năng tài chính để tham gia đến cùng.

Một khi chủ báo cùng ban biên tập quyết định tham gia cuộc chơi thì bộ máy bắt đầu khởi động. Thoạt tiên là các thành viên tham gia phải thống nhất quy cách làm việc và định hướng khai thác thông tin.

Việc này cũng không quá xa lạ vì nhiều tờ báo tham gia với ICIJ đã có kinh nghiệm trong những vụ điều tra tương tự trước đây. Nguyên tắc lớn của cuộc chơi là "chia sẻ thông tin và không cạnh tranh".

Trong quá trình điều tra, khi các nhà báo tìm được thông tin quan trọng và đã kiểm chứng đầy đủ thì thông tin đó sẽ được chuyển lên cho "hệ thống dữ liệu" để mọi người tham gia vụ giải mã biết được ai đã làm gì và tìm được gì.

Ví dụ bên báo Pháp tìm được thông tin bước đầu liên quan đến nhân vật mình muốn khai thác thì sẽ báo động lên hệ thống để các đồng nghiệp quốc tế được biết. Khi đó nếu có đồng nghiệp ở Đức tìm được thông tin nào đó (từ nguồn tiếng Đức) thì sẽ cung cấp hỗ trợ cho đồng nghiệp bên Pháp.

Quy trình hỗ trợ nhau là như thế, có qua có lại, đoàn kết, không cạnh tranh giấu nhẹm thông tin riêng cho mình.

Từng tờ báo sẽ phải lựa chọn người tham gia vào cuộc điều tra quy mô này. Yêu cầu dĩ nhiên phải là có khả năng làm báo điều tra, am hiểu về lĩnh vực đang phải điều tra, đặc biệt là về tài chính.

Có một điều thú vị là do đặc thù của loại điều tra này liên quan đến các nhân vật chính trị nên các nhà báo viết trong mảng chính trị

không được gọi tham gia. Lý do của ban biên tập: phải bảo mật, tuyệt đối không để các chính khách có thể biết được việc tờ báo đang làm.

Một lý do tế nhị khác: ban biên tập lo ngại nhà báo có thể “chuyển màu” bán thông tin cho chính khách mình quen biết để đổi lấy lợi ích cá nhân.

Ngoại ngữ và các mối quan hệ ở nước ngoài cũng là yếu tố giúp nhà báo được ưu tiên chọn lựa.

Về mặt tài liệu, phần lớn dữ liệu trong “Tài liệu Panama” là bằng tiếng Anh (được xem như ngôn ngữ phổ thông giúp giao dịch xuyên biên giới) nhưng cũng có một số tài liệu bằng tiếng Pháp, tiếng Tây Ban Nha, tiếng Hoa và tiếng Nga. Vì thế ở mỗi tờ báo, những phóng viên biết làm điều tra mà giỏi thêm ngoại ngữ sẽ được mời tham gia.

Tổng thống Nga bị nhầm

Câu chuyện ở Nga là một câu chuyện thú vị. Trong vòng hơn 10 ngày qua, đích thân Tổng thống Nga Vladimir Putin đã hai lần công khai chỉ trích thông tin của nhóm nhà báo ICIJ liên quan một số nhân vật của Nga có tên trong “Tài liệu Panama”. Nhưng dường như cả hai lần, ông đều được thông tin không chuẩn.

Lần đầu vào ngày 7-4, ở diễn đàn truyền thông của Mặt trận bình dân Nga, ông Putin đề cập đến “âm mưu” của phương Tây, mà đặc biệt là Mỹ, trong việc gây rối cho nước Nga. Ông nói đến việc tổ chức ICIJ nhận tiền tài trợ từ nhiều tổ chức ở Mỹ.

Nhưng kỳ thực, tất cả các nhà báo tham gia ICIJ đều tự tin rằng mình làm việc khách quan, độc lập, theo đúng đạo đức báo chí.

Thông thường, theo luật ở Mỹ, các quỹ có thể hỗ trợ tiền cho một tổ chức phi lợi nhuận như kiểu của ICIJ nhưng không được phép tác động vào hoạt động của tổ chức này.

Lần thứ hai là cuộc giao lưu trực tuyến lần thứ 14 với người dân Nga diễn ra hôm 14-4 tại cung điện Gostinyi Dvor ở thủ đô Matxcơva. Trong cuộc giao lưu kéo dài ba giờ rưỡi, Tổng thống Putin đã trả lời 80 câu hỏi trong số 2,5 triệu câu hỏi được gửi đến ông.

Dĩ nhiên trong bối cảnh hiện nay, câu hỏi liên quan những cái tên người Nga làm ăn với Công ty luật Mossack Fonseca cũng được nêu ra.

Ông Putin nhắc lại về việc “các tổ chức Mỹ đã thò cái đuôi chỉ đạo” vụ việc. Ông thậm chí cho rằng Ngân hàng Goldman Sachs của Mỹ kiểm soát báo Đức Süddeutsche Zeitung và điều khiển việc công bố các tài liệu.

Nhưng ngay ngày hôm sau (15-4), điện Kremlin đã phải gửi lời xin lỗi tới báo

Süddeutsche Zeitung. Người phát ngôn của Tổng thống Putin, ông Dmitry Peskov cho biết: “Đây có lẽ là nhầm lẫn của chúng tôi, có lẽ là nhầm lẫn của tôi. Chúng tôi gửi lời xin lỗi tới Nhà xuất bản Süddeutsche”.

Ông Peskov thừa nhận đã thu thập một nguồn tin chưa xác minh và chuyển trực tiếp thông tin này tới Tổng thống Putin để rồi ông nói ra trước công chúng.

Điều đó cũng cho thấy việc tìm kiếm, điều tra thông tin không hề dễ dàng.

Kỳ 13: Căn phòng bí mật

Giữ bí mật tuyệt đối là yêu cầu đầu tiên của những người tham gia điều tra tuyến bài bóc trần các gian dối. Thậm chí trong một cơ quan báo không biết ai đang được tham gia tuyến điều tra. (TTO)

Cuộc điều tra là một quá trình làm việc mệt mỏi. Không ít nhà báo đã bỏ cuộc nửa chừng vì cảm thấy không còn phù hợp hoặc cũng có thể vì đã kết thúc phần việc của mình.

Tất cả những hoàn cảnh đó thường chỉ giữa nhà báo và trưởng nhóm điều tra cùng vài thành viên ban biên tập được biết.

Ngay cả trong nhóm làm việc cũng không biết hết nhau và không biết ai đang làm việc gì. Sự phân công thuộc quyền tối thượng của trưởng nhóm được ban biên tập bổ nhiệm.

Ngay lúc khởi đầu, các nhà báo tham gia cuộc điều tra đều phải ký vào một bản cam kết giữ bí mật tuyệt đối cho công việc mình đang làm.

Các chính trị gia bảo thủ thích tăng thuế nhưng một số người dân, không phải là những người giàu nhất, hiện lại phải đóng nhiều hơn những kẻ khác.

Ông Gary Manning (kỹ sư 42 tuổi, người tham gia biểu tình tại London)

Máy không nối mạng

Làm sao để đảm bảo tuyệt đối bí mật và cũng để các nhà báo tham gia vào tuyến bài này có thể tập trung cao độ? Phần lớn các tờ báo có điều kiện tài chính tốt đều chọn cách thuê một văn phòng riêng ở ngoài tờ báo của mình.

Ví dụ ở châu Âu thì thường thuê các văn phòng cũ của bên ngân hàng (đang trong giai đoạn kinh tế khó khăn nên đóng cửa giảm bớt) vì độ an ninh bảo mật sẵn có về cửa nẻo và hệ thống bố trí trong phòng làm việc cũng thuận tiện cho nhóm nhà báo làm việc yên tĩnh.

Một căn phòng riêng như thế thường có nhiều lớp cửa bảo vệ. Sau lớp cửa đầu tiên sử dụng mã số thì đến các lớp cửa sau sẽ được mở – đóng bằng dấu vân tay.

Tức chỉ những người được phép của ban lãnh đạo mới có thể vượt qua máy kiểm tra để vào. Mỗi máy tính cũng chỉ mở khi được xác nhận qua dấu vân tay của người sử dụng.

Máy móc dành cho nhà báo làm việc được dọn sạch tuyệt đối về virút lẫn các phần mềm, văn bản không liên quan.

Các kỹ thuật viên còn xử lý tháo các phần kết nối mạng để máy không có khả năng kết nối sóng với bên ngoài nhằm phòng tránh việc thông tin đang điều tra bị rò rỉ.

Các nhà báo sẽ làm việc bằng các phần mềm riêng do Liên minh quốc tế các nhà báo điều tra (ICIJ) cung cấp và khi trao đổi, chuyển giao tài liệu thì họ sẽ dùng các ứng dụng có độ mã hóa tốt như Onionshare, Threema, Signal và Telegram.

Mỗi khi cần lấy tài liệu ra khỏi máy qua USB thì phải thực thi đúng nguyên tắc có hai người: một người thực thi việc lấy tài liệu và một người chứng kiến, giám sát.

Cho đến khi các thông tin được tung lên mặt báo, lên truyền hình thì người ta cứ tưởng đó là một cuộc điều tra đầy chất trinh thám, hình sự.

Kỳ thực việc lọc lựa, đào bới thông tin từ mớ dữ liệu khổng lồ là một công việc phần nhiều là… chán ngắt. Nhà báo chỉ ngồi hàng giờ đối diện với những con số, với những kết quả dò tìm.

Bản thân họ cũng chỉ tập trung vào công việc nên không có những cuộc chuyện trò, tranh luận sôi nổi hoặc nảy lửa như thường thấy ở các tòa soạn báo thời sự thông thường.

Họ cũng có thể biết nhau, trò chuyện đôi chút khi nghỉ giải lao uống cà phê. Kiểu bù khú sau giờ làm việc quen thuộc của cánh nhà báo cũng không được phép đối với nhóm điều tra này. Yêu cầu bí mật là tuyệt đối.

Thậm chí ngay trong tòa soạn các nhà báo cũng không được biết ai đã được ban biên tập lựa chọn tham gia cuộc điều tra.

Dễ, chắc ăn làm trước

Trước số lượng dữ liệu khổng lồ, khó lọc lựa, cách làm của các nhà báo là “dễ làm trước”.

Phần bóc tách đầu tiên là bảng danh sách đăng bộ của 214.488 công ty bình phong mà Công ty luật Mossack Fonseca đã thành lập giúp hoặc quản lý giúp trong giai đoạn từ năm 1977 (lúc công ty thành lập) cho đến năm 2015 (thời điểm tin tặc chấm dứt lấy tài liệu của Công ty luật Panama).

Với hồ sơ mỗi công ty đó luôn kèm theo một loạt tài liệu dưới nhiều định dạng (PDF, hình ảnh, văn bản Word, văn bản Powerpoint, các bảng biểu và thậm chí là bản ghi âm), qua đó những người giải mã có thể biết được hoạt động thật của công ty cũng như những người thụ hưởng đích thực từ công ty bình phong này.

Một phần việc khó với các nhà báo điều tra là đối diện với ngồn ngộn những tư liệu “như mớ hổ lốn”.

May mắn là ICIJ đã quen với việc xử lý những loại dữ liệu hỗn tạp này nên đã mời một số công ty phần mềm nhỏ tham gia làm giúp những công cụ xử lý chuyên biệt giúp phân loại tư liệu, thậm chí cả với những văn bản scan nhờ vào hệ thống nhận diện chữ.

Những phần mềm này được chuyển cho các thành viên tham gia cuộc giải mã tư liệu.

Nhóm các nhà báo tham gia cuộc điều tra cũng được trang bị công cụ tìm kiếm giúp truy tìm tư liệu liên quan đến từ khóa là một tên người, tên công ty hoặc một cụm từ. Các nhà báo có hai cách tiếp cận tìm kiếm dữ liệu.

Đầu tiên là tìm kiếm một cụm từ có thể từ đó giúp lần ra manh mối cho một chủ đề. Ví dụ nhóm nhà báo ở Pháp sẽ tìm cụm từ “hộ chiếu Pháp” với hi vọng từ đó có thể tìm ra được một cái tên nổi tiếng nào đó, đến một công ty Pháp hoặc một hướng đi khả dĩ.

Hoặc các nhà báo cũng có thể tìm “đại” dựa trên những “mật ngữ” riêng của Công ty luật Mossack Fonseca như PEP (nhân vật có tiếng trên chính trường), UBO (người thụ hưởng cuối cùng) hoặc “Due Diligence” (kiểm tra danh tính khách hàng).

Cách tiếp cận thứ hai, quen thuộc hơn, là lập danh sách “đầu nguồn”. Tức là thay vì gõ từ khóa “nghị sĩ Pháp” thì lấy bảng danh sách toàn bộ tên họ các nghị sĩ Pháp cả hai viện được công bố trên website của Quốc hội và website của Quốc hội châu Âu.

Bảng danh sách đó sẽ được đưa vào phối kiểm trong đống dữ liệu của Mossack Fonseca thông qua các công cụ phần mềm đặc biệt của ICIJ.

Dĩ nhiên các nhà báo điều tra không thể nào lục lọi được hết giữa ngồn ngộn dữ liệu nên phải tập trung vào những nhân vật nổi tiếng về chính trị, tài chính, tức những đối tượng dễ có khả năng gửi tiền ra cất giấu ở các thiên đường tài chính.

Đây cũng là cách làm của tất cả các báo tham gia vào cuộc giải mã.

Chẳng hạn sau danh sách các nghị sĩ Pháp là danh sách những người giàu có (bản này chẳng hạn lấy từ danh sách 500 người Pháp giàu nhất do tạp chí kinh tế Challenges lập ra hằng năm, phối kiểm thêm với danh sách của Forbes bên Mỹ chẳng hạn), rồi lập thêm danh sách ban lãnh đạo các đảng phái chính trị, danh sách các bộ trưởng Pháp từ thập niên 1980 đến nay (tức từ thời điểm Mossack Fonseca bắt đầu hoạt động);

Danh sách những nhà điều hành các công ty hàng đầu, danh sách những nhân vật được yêu thích tại Pháp, những người được kể tên trong các vụ bê bối chính trị từ năm 2000, các nguyên thủ quốc gia và chính phủ trên toàn thế giới, danh sách các tuyển thủ quốc gia của bóng đá (nhóm thường có nhiều tiền và đi đá ở các câu lạc bộ khắp thế giới)…

Dĩ nhiên họ cũng phải ưu tiên tìm kiếm tên họ của các cổ đông của tờ báo mình để tránh rủi ro…

Kỳ 14: Đột phá những bức tường thành

Điều tra động chạm vào những nhân vật tai to mặt lớn trong giới chính trị và tài chính dĩ nhiên là một việc khó. Công việc còn khó khăn hơn khi phải điều tra ở các quốc gia không thân thiện với lối làm việc của các nhà báo phương Tây. (TTO)

Như đã đề cập ở những bài trước, nguyên tắc làm việc của nhóm là “không cạnh tranh và chia sẻ, hỗ trợ cho nhau”. Theo đó những tờ báo lớn, có tiềm lực tài chính mạnh hơn thì thường sẽ đóng vai trò đầu tàu nhiều hơn.

Các tờ báo đầu tàu này thường sẽ cử phóng viên của mình đi một số nơi để hỗ trợ cho đồng nghiệp ở địa phương đó không có khả năng điều tra.

Nghề báo là một nghề sử dụng các công nghệ mới đồng thời đòi hỏi sự đổi mới liên tục. Hình thức trao đổi và chia sẻ dữ liệu như trong vụ điều tra “Tài liệu Panama” đã mở ra những triển vọng mới cho “báo chí chia sẻ” trong quá trình điều tra các vụ việc có lượng dữ liệu khổng lồ. Một thời đại mới – thời đại hợp tác báo chí – đang bắt đầu.

Báo Le Monde đúc kết về chiến dịch của các báo toàn cầu

Tìm kiếm thông tin ở Nga

Chẳng hạn báo Le Monde ở Pháp đã ít nhất bốn lần sang Nga hỗ trợ vì các đồng nghiệp tại Nga không thể tiếp cận các nhân vật do sợ bị lộ tên tuổi hoặc cũng có thể do lo sợ an toàn tính mạng. Theo quy định trong nhóm và cũng để tiết kiệm thì khi Le Monde sang Nga hỗ trợ điều tra các báo khác không cần cử người sang Nga vì thông tin có được sẽ chia sẻ về cho cả nhóm.

Tại Nga, dĩ nhiên nhà báo nước ngoài chẳng thể tung hoành như siêu nhân dò tìm những thông tin bí mật. Công việc của nhà báo được cử sang Nga nhiều khi chỉ là tìm cách công khai tiếp cận nhân vật/công ty mà cả nhóm của Liên minh quốc tế các nhà báo điều tra (ICIJ) đang tìm hiểu.

Nhà báo sẽ tìm cách "khai thác" thông tin một cách chính danh theo kiểu sẽ đến tận công ty hoặc nhà riêng của nhân vật mà mình muốn hỏi với tập tài liệu thông báo cho nhân vật biết rằng các nhà báo điều tra đã được biết một số thông tin liên quan tài khoản nằm ở công ty bình phong tại một thiên đường tài chính nào đó và cần nhân vật xác nhận là có hay không hoặc có muốn giải thích gì thêm hay không.

Để đảm bảo an toàn cho việc tác nghiệp, nhà báo nước ngoài sẽ phối hợp với một số đồng nghiệp tại Nga, thường là từ một vài tờ báo độc lập có tham gia trong cuộc điều tra của ICIJ. Nhóm nhà báo Nga sẽ làm nhiệm vụ ghi hình kín đáo cảnh nhà báo nước ngoài tiếp cận nhân vật phòng khi có xảy ra sự cố bất thường.

Dĩ nhiên những cuộc tiếp cận như thế không đem lại kết quả gì lớn nhưng theo quy định của nhóm nhà báo điều tra của ICIJ, ít nhất đương sự cũng biết đã được yêu cầu trả lời về những thông tin các nhà báo có. Sau thời hạn một tháng, nếu không có câu trả lời thì xem như các nhà báo sẽ được quyền đăng tải thông tin mà mình tìm kiếm được từ các nguồn khác nhau.

Ngay cả việc sẽ công bố những trường hợp nào thì tất cả hồ sơ liên quan vụ việc đều được chuyển cho một nhóm luật sư của ICIJ để xem xét đánh giá. Hầu hết họ là những luật sư giỏi và làm việc miễn phí cho nhóm vì mục tiêu cộng đồng.

Các luật sư sẽ xem xét mọi khả năng kiện tụng pháp lý liên quan việc công bố thông tin về một cá nhân hay một công ty nào đó trên truyền thông. Khi nhóm luật sư cho rằng hồ sơ đã đủ chứng cứ và không thể bị đối tượng kiện tụng ngược lại thì nó sẽ được chuẩn bị thêm phần hình ảnh để chờ ngày lên khuôn báo theo quyết định của trưởng nhóm điều tra của tờ báo.

Chờ giờ G

Giữa tháng 4, ban biên tập báo Le Monde tổ chức một bữa tiệc nổ champagne mừng chiến thắng trong vụ điều tra từ “Tài liệu Panama”. Kể từ khi khởi động loạt bài đầu tiên hai trang lớn vào chiều 2-4 (báo Le Monde phát hành vào buổi chiều), sớm hơn vài giờ so với các báo đồng nghiệp khác phát hành sáng 3-4, tờ báo đã tăng được số phát hành gấp sáu lần bình thường.

Liên tục những ngày sau đó, báo vẫn giữ nhịp độ “rò rỉ” thông tin mỗi ngày ở mức khoảng một trang để giữ độ thu hút bạn đọc. Một phần thu lớn nhất cho tờ báo chính là khả năng thu hút bạn đọc trên mạng và bán những bài độc quyền. Những tờ báo khác tham gia vụ điều tra đều đạt thắng lợi về mặt doanh thu.

Nhưng lớn hơn hết, tất cả các báo đều thống nhất về điều họ đã làm được: niềm tin của bạn đọc trong thời đại báo chí truyền thống có vẻ đi xuống. Nó cho thấy rằng bạn đọc vẫn mong chờ những bài báo hay, những cuộc điều tra báo chí độc lập giúp đem lại sự công bằng trong cuộc sống.

Yếu tố báo chí độc lập với chính quyền đã được đề cập trong một cuộc họp nội bộ của nhóm báo tham gia cuộc điều tra và đã được quyết định thành tiêu chí cho phép một tờ báo nào đó được tiếp cận thông tin. Vì thế trong vụ điều tra liên quan những cái tên ở Trung Quốc, chỉ có báo độc lập của Hong Kong và Đài Loan được mời tham gia.

Hỗ trợ cho họ là một số nhà báo gốc Hoa ở Mỹ. Nhóm này đã kết thúc việc điều tra tìm kiếm thông tin của mình từ sáu tháng trước thời điểm ngày 3-4-2016 nhưng theo yêu cầu của toàn bộ 109 tờ báo, cơ quan truyền thông của 76 quốc gia (khi bắt đầu dự án chỉ có 80 tờ báo tham gia), nhóm báo tiếng Hoa phải “để dành” bài viết của mình để tất cả các bên đồng loạt nổ súng vào giờ G!

ICIJ đã thông tin rằng sẽ công bố toàn bộ danh sách 214.488 công ty bình phong mà Công ty luật Mossack Fonseca đã thành lập giúp hoặc quản lý giúp trong tháng 5 tới.

Với những gì mà báo chí các nước đã công bố trong thời gian qua, có thể thấy họ chỉ mới điều tra được khoảng 10% những gì đang nắm trong tay. Thậm chí cũng đã có thông tin cho biết vào tháng 9 tới, các báo trở lại cuộc điều tra mới.

Dù vậy đợt công bố thông tin sắp tới của ICIJ chắc chắn sẽ gây không ít rúng động vì có thể sẽ có những cuộc điều tra mới từ các báo toàn cầu không phải thành viên của ICIJ. Có thể dự đoán rằng đây cũng là một cách để ICIJ có thêm sự chia lửa từ các báo khác.

Như vậy, nhận định của một số người cho rằng có sự thiên vị hoặc tấn công có chủ đích của các nhà báo điều tra vào một số quốc gia nào đó hoặc một số nhân vật nào đó có lẽ là không chính xác hoặc là một cách phản tuyên truyền.

Đương nhiên ưu tiên hàng đầu của các báo trong đợt công bố thông tin lần này tập trung vào những nhân vật của quốc gia mình để tạo sự lưu tâm của bạn đọc và đó cũng là những trường hợp đã có đủ tư liệu, chứng cứ.

Những quốc gia, những cái tên chưa xuất hiện trên truyền thông không có nghĩa không có trong phần dữ liệu của Mossack Fonseca.

Chẳng hạn Bộ trưởng Tư pháp Campuchia Ang Vong Vathana đã bị hài tên trên công luận dù số tiền liên quan đến ông chỉ vào khoảng 5.000 USD. Đó là bởi trong trường hợp này, các nhà báo đã tìm ra được những chứng cứ chắc chắn.

Thôi vậy hãy chờ thêm đến tháng 5 khi ICIJ hứa công bố đầy đủ danh sách có liên quan Mossack Fonseca.

Đảm bảo bí mật đời tư

Với những thông tin có trong “Tài liệu Panama” có vô số thông tin về cá nhân có liên quan như địa chỉ nhà riêng, địa chỉ email, đến cả hóa đơn tiền điện, những địa điểm nghỉ mát hoặc cả thông tin về tình hình sức khỏe của cá nhân đó.

Dĩ nhiên các thông tin này sẽ không bao giờ được công bố do vi phạm luật bảo vệ đời tư.

BÍ MẬT TIỀN BẨN

1. Mossack Fonseca: Tâm điểm vụ rò rỉ

Vụ tiết lộ thông tin mật được gọi là "Hồ sơ Panama" này đã làm xáo trộn cả thế giới. Tuy nhiên, ai đứng sau vụ này và với mục đích gì hiện vẫn chỉ dừng ở phỏng đoán.

Nhìn từ xa, quang cảnh thủ đô Panama City rất ấn tượng. Hàng chục tòa nhà chọc trời tọa lạc ven bờ biển Thái Bình Dương. Khi máy bay tới gần Panama City, đập vào mắt bạn sẽ là hình ảnh các tàu chở container xếp hàng chờ vào kênh đào Panama. Đâu đó ở khu vực giữa, ngay đằng sau các tòa nhà chọc trời là quận tài chính và trụ sở của Công ty luật Mossack Fonseca. Theo "Hồ sơ Panama", công ty luật này không chỉ giúp các thủ tướng, quốc vương và tổng thống che giấu tiền bạc mà còn cung cấp dịch vụ cho cả giới độc tài, băng đảng ma túy, tổ chức mafia, những kẻ lừa đảo, các tay buôn vũ khí…

Người sáng lập Mossack Fonseca là ông Jurgen Mossack 68 tuổi, ở Panama thường được gọi là "người Đức". Mossack và công ty luật của mình đã bán các công ty bình phong ẩn danh trong gần 40 năm qua. Trong nhiều trường hợp, họ cũng cung cấp luôn cả giám đốc "ma" cho các công ty này với mục đích che giấu chủ sở hữu đứng đằng sau. Mossack Fonseca là một trong những công ty luật lớn nhất thế giới cung cấp dịch vụ này và đã trở thành tâm điểm của vụ rò rỉ "Hồ sơ Panama".

Không phải tình cờ mà ông Mossack lại chọn Panama để mở công ty. Nằm giữa Costa Rica và Colombia, quốc gia Trung Mỹ nhỏ bé này là nơi có số lượng nhà cung cấp dịch vụ ở nước ngoài nhiều nhất thế giới. Sinh năm 1948 tại Furth (Đức), gia đình ông Mossack dọn tới Panama từ đầu những năm 1960. Ông học luật ở đây và sau khi tốt nghiệp thì làm việc cho các công ty luật ở Panama và London trước khi thành lập Công ty luật Jurgen Mossack ở Panama City năm 1977.

Dù chính trị ở Panama thời đó biến động lớn nhưng công ty của ông Mossack vẫn ăn nên làm ra. Sau vài năm, "người Đức" đã có danh tiếng nhất định ở Panama. Ông này sống ở Altos de Golf, một khu vực giàu có ở Panama City với các biệt thự san sát nhau. Ông Mossack ở trong một biệt thự xa xỉ ẩn đằng sau một bức tường cao. Bên ngoài lúc nào cũng có những chiếc xe SUV và limousine đắt tiền đậu dọc phố. Camera giám sát khách viếng thăm từ mọi phía. Đó là còn chưa kể đến hàng rào điện, dây thép gai để bảo vệ chủ nhân khỏi kẻ xâm nhập.

Mùa xuân năm 1986, Mossack đã hợp lực với Ramon Fonseca Mora, một luật sư người Panama để cho ra đời Công ty Mossack Fonseca. Ông Ramon Fonseca, hiện 64 tuổi, là một chính trị gia quan trọng ở Panama. Ông đã làm cố vấn cho một số tổng thống, là Phó Chủ tịch đảng cầm quyền Panamenista và là một thành viên trong nội các của Tổng thống đương nhiệm Juan Varela.

Đóng tại quận tài chính ở Panama City, công ty của Mossack và Fonseca được cho là có cách tiếp cận thoáng với luật lệ và quy tắc làm ăn. Mô hình kinh doanh của Mossack Fonseca dựa trên một nguyên tắc đơn giản: Khách hàng có thể sở hữu một công ty ẩn danh được thành lập với giá vỏn vẹn 1.000 USD. Nếu nộp thêm chi phí, Mossack Fonseca còn cung cấp cả giám đốc "ma" cho công ty này để che giấu thân phận của người chủ thực sự. Từ bên ngoài nhìn vào, không ai biết có hoạt động gì đang diễn ra bên trong công ty đó. Các giám đốc "bù nhìn" có mỗi nhiệm vụ là ký các mẫu giấy tờ, hợp đồng trắng mà không biết chữ ký của họ cũng như giấy tờ đó sẽ được dùng để làm gì. Các chi tiết hợp đồng sau đó sẽ được điền vào số giấy tờ này khi cần thiết.

Nhìn chung, việc sở hữu một công ty ở nước ngoài không phải là bất hợp pháp. Trong thực tế, thiết lập một công ty ở nước ngoài có thể được coi là một bước hợp lý để giao dịch làm ăn rộng hơn. Thế nhưng, khi xem xét toàn bộ "Hồ sơ Panama", người ta có thể thấy mục đích chính của công ty này là che giấu danh tính chủ sở hữu thật của công ty ở nước ngoài.

Theo ông Igor Angelini, Chủ tịch Tổ chức Tình báo Tài chính của cảnh sát châu Âu Europol, các công ty bình phong đóng một vai trò quan trọng trong hoạt động rửa tiền quy mô lớn. Các công ty ở nước ngoài cũng thường được sử dụng để chuyển tiền hối lộ. Trong bốn thập kỷ từ khi thành lập, Mossack Fonseca đã lập ra, bán và quản lý hàng trăm nghìn công ty kiểu này ở Panama, quần đảo Virgin (lãnh thổ hải ngoại của Anh) và các thiên đường trốn thuế khác. Chi nhánh và văn phòng đối tác của Mossack Fonseca đóng ở khắp nơi trên thế giới.

Lối vào trụ sở chính của công ty tại Panama City luôn có nhân viên an ninh đứng gác. Theo các thư điện tử nội bộ bị rò rỉ, bàn lễ tân của công ty có sẵn một danh sách các cá nhân "không được hoan nghênh", trong đó các nhà báo đặc biệt không được chào đón. Nhà báo của tờ Süddeutsche Zeitung (Đức) đã bị ông Jurgen Mossack từ chối lời đề nghị phỏng vấn. Phát ngôn viên của ông này giải thích rằng các đối tác của công ty không bao giờ trả lời báo chí. Câu hỏi được gửi đến ông Mossack hay được chuyển theo đường bưu điện đến văn phòng đều không bao giờ được trả lời.

Kể từ vụ rò rỉ "Hồ sơ Panama", Mossack Fonseca đã không trả lời khoảng 50 câu hỏi về hoạt động và chỉ ra một tuyên bố rất chung chung khẳng định công ty luôn hành động phù hợp với luật pháp.

Vậy tài liệu nội bộ của công ty này bị lộ ra ngoài như thế nào, quy mô ra sao và hành trình đưa "quả bom Hồ sơ Panama" lên mặt báo diễn ra như thế nào?

2. Hành trình ra ánh sáng

Cuối năm 2014, một nguồn tin mật lấy tên John Doe (một cái tên người ta thường lấy khi muốn giấu danh tính thật) đã liên hệ với nhà báo điều tra Bastian Obermayer của tờ Süddeutsche Zeitung (Đức).

"John Doe: Xin chào, đây là John Doe. Anh có quan tâm tới dữ liệu không? Tôi rất vui lòng chia sẻ.

Nhà báo Obermayer: Chúng tôi rất quan tâm.

John Doe: Có vài điều kiện. Mạng sống của tôi đang gặp nguy. Chúng ta sẽ chỉ trò chuyện về các tài liệu mã hóa. Không bao giờ gặp.

Nhà báo Obermayer: Tại sao anh làm điều này?

John Doe: Tôi muốn đưa những tội ác này ra công chúng

Nhà báo Obermayer: Chúng ta đang nói về bao nhiêu dữ liệu?

John Doe: Nhiều hơn bất kỳ thứ gì anh từng thấy.

Vài tháng sau đó, John Doe đã chuyển khoảng 11,5 triệu tài liệu ước tính 2,6 terabyte dữ liệu cho nhà báo Obermayer. Đúng như lời John Doe hứa hẹn, nhà báo Obermayer chưa từng thấy một lượng tài liệu rò rỉ nào lớn đến thế. Dữ liệu nói trên cho người xem một cái nhìn hiếm hoi vào một thế giới chỉ có thể tồn tại trong bóng tối. Người ta có thể thấy trong đó một ngành kinh doanh toàn cầu mà các ngân hàng lớn, công ty luật và công ty quản lý tài sản bí mật quản lý bất động sản của giới nhà giàu và nổi tiếng toàn thế giới.

Tờ Süddeutsche Zeitung đã quyết định hợp tác với Hội Nhà báo Điều tra Quốc tế (ICIJ) để phân tích dữ liệu. ICIJ đã điều phối quá trình nghiên cứu các dự án trước đó mà tờ Süddeutsche Zeitung từng tham gia, trong số đó có các vụ rò rỉ như Offshore Leaks, Lux Leaks, và Swiss Leaks. Hồ sơ Panama là vụ hợp tác quốc tế lớn nhất từng có. Trong suốt 12 tháng, khoảng 400 nhà báo thuộc hơn 100 cơ quan báo chí, truyền thông ở hơn 80 quốc gia đã tham gia nghiên cứu tài liệu. Họ gồm các nhóm từ báo The Guardian và BBC của Anh, Le Monde của Pháp, La Nacion ở Argentina. Các nhà báo thuộc tờ Sonntagszeitung của Thụy Sỹ và tuần báo Falter của Áo cũng tham gia dự án cùng đồng nghiệp thuộc hãng phát thanh truyền hình quốc gia Áo ORF. Ở Đức, các nhà báo Süddeutsche Zeitung đã phối hợp với đồng nghiệp thuộc hai hãng phát thanh truyền hình NDR và WDR. Nhóm nhà báo quốc tế lúc đầu gặp nhau ở Washington, Munich, Lillehammer và London để vạch ra các tiếp cận nghiên cứu.

Sở dĩ phải phối hợp với nhiều nhà báo và cơ quan báo chí đến vậy là vì quy mô của "Hồ sơ Panama" quá lớn. Hồ sơ này nhiều hơn tổng tài liệu của các vụ rò rỉ thông tin trước đây. Nếu lượng thông tin bị rò rỉ trong vụ Wikileaks chỉ là 1,7 GB, vụ Offshore Leaks là 260 GB thì vụ "Hồ sơ Panama" là 2,6 terabyte. Dữ liệu chủ yếu gồm thư điện tử, tập tin dạng pdf, ảnh, các phần thông tin lấy từ cơ sở dữ liệu nội bộ của Mossack Fonseca. Hồ sơ trải dài trong một giai đoạn từ những năm 1970 đến mùa xuân năm 2016.

Trong các cuộc gặp, các nhà báo đã kiểm tra chéo một lượng lớn tài liệu, gồm cả các bản sao hộ chiếu. Cách đây khoảng 2 năm, một người tiết lộ thông tin đã bán dữ liệu nội bộ của Mossack Fonseca cho chính quyền Đức nhưng bộ dữ liệu này cũ hơn và nhỏ hơn nhiều về quy mô. Số tài liệu đó chỉ đề cập tới vài trăm công ty được thành lập ở các "thiên đường trốn thuế", còn tài liệu trong "Hồ sơ Panama"

có thông tin liên quan tới 214.000 công ty.

Qua số tài liệu bị rò rỉ từ Mossack Fonseca, các nhà báo đã biết công ty này sắp xếp tài liệu theo từng công ty bình phong. Mỗi công ty như vậy có một danh mục (folder) riêng. Mỗi danh mục chứa thư điện tử, hợp đồng, bản sao và tài liệu dạng hình ảnh được quét. Trong một số trường hợp, mỗi danh mục có tới vài nghìn trang tài liệu.

Để nghiên cứu được số dữ liệu khổng lồ này, bà Sheila Coronel, một nhà báo điều tra kỳ cựu và chuyên gia Trường Báo chí Columbia, cho biết các nhà báo toàn cầu đã thiết lập một mức độ hợp tác ở tầm cao mới. Bà nói: “Tôi chưa bao giờ chứng kiến sự hợp tác nào lớn như vậy về mặt số nhà báo và cơ quan báo chí cũng như số quốc gia liên quan”. Mỗi nhà báo được độc lập và tự chủ trong tìm kiếm nguồn tài liệu khủng để xem thông tin nào liên quan tới độc giả của báo họ.

Thực ra, dữ liệu vụ “Hồ sơ Panama” xuất hiện trong bối cảnh khó khăn của báo chí điều tra nói riêng và ngành báo nói chung trên toàn cầu. Số người làm báo đã giảm đều đặn năm này qua năm khác. Các nhà báo bỏ nghề, tìm việc khác, chủ yếu là việc trong các công ty quan hệ công chúng.

Sở dĩ phải cần nhiều nhà báo và cơ quan báo chí như vậy là vì “Hồ sơ Panama liên quan tới rất nhiều quốc gia, công ty và cá nhân. Mỗi cái tên trong hồ sơ cần một nhà báo tại quốc gia đó để điều tra. Tuy nhiên, không phải ai cũng được ICIJ mời tham gia dự án. Dễ nhận thấy sự vắng bóng của một số tên tuổi lớn ở Mỹ như The New York Times, The Wall Street Journal, Washington Post hay như tờ The Intercept của nhà báo Glenn Greenwald và Laura Poitras – hai người đóng vai trò chính trong đưa tin vụ rò rỉ thông tin của Edward Snowden.

Lý giải sự vắng mặt này, bà Marina Walker, Phó Giám đốc ICIJ nói không phải là do ICIJ không thể hợp tác với mấy tờ đó mà là do bản chất của việc hợp tác trong dự án “Hồ sơ Panama” mang tính mở, có nghĩa là mỗi đối tác bắt buộc phải chia sẻ bất kỳ phát hiện nào quan trọng hoặc liên quan cho các đối tác khác cùng tham gia. Trong khi đó, một số báo lại không thoải mái trong việc chia sẻ do quy định riêng về bảo mật.

Trong suốt quá trình điều tra, các nhà báo đã giữ bí mật một cách hoàn hảo về dự án. ICIJ đã xây dựng một hệ thống tìm kiếm trực tuyến để các cơ quan báo chí tham gia sử dụng, trong đó có cả hệ thống trò chuyện và biện pháp xác nhận danh tính hai bước. Nhờ hệ thống này mà các nhà báo có thể liên lạc, phối hợp, thông tin cho nhau một cách an toàn cho dù mỗi người ở một nơi.

Trong vụ “Hồ sơ Panama”, cách tiếp cận của báo chí khác so với các vụ rò rỉ thông tin gần đây. Như vụ trong WikiLeaks, toàn bộ tài liệu được đưa lên mạng để ai cũng có thể đọc. Còn đối với “Hồ sơ Panama”, thông tin không có trên mạng và chỉ xuất phát từ báo chí. Theo giải thích của tờ Le Monde, nguyên nhân là vì nhiều tài liệu chứa thông tin cá nhân và nhạy cảm. Theo bà Walker, một số dữ liệu như công ty và tên chủ sở hữu sẽ được đưa lên mạng còn các dữ liệu khác sẽ được cung cấp khi có yêu cầu.

Kể từ khi báo chí đồng loạt đưa tin về “Hồ sơ Panama”, đã có nhiều nhân vật nổi tiếng lao đao, thậm chí “ngã ngựa” giữa đường. Họ là ai và họ đã làm gì?

3. Cơn bão ở Iceland

Việc dính dáng tới một công ty ở một "thiên đường thuế" nếu bị phát hiện thì không phải là điều dễ chịu với bất kỳ nguyên thủ quốc gia nào. Nhưng với ông Gunnlaugsson, đây còn là một đòn giáng mạnh vào liêm chính chính trị của ông.

Tên của nhiều quan chức Iceland đã xuất hiện trong tài liệu nội bộ của Mossack Fonseca, trong đó có Thủ tướng Sigmundur David Gunnlaugsson, Bộ trưởng Tài chính Bjarni Benediktsson và Bộ trưởng Nội vụ Ólöf Nordal. Dữ liệu cho thấy cả ba chính trị gia này đều có liên hệ với các công ty ẩn danh ở nước ngoài mà họ "quên" khai báo. Ngoài ra, "Hồ sơ Panama" còn nhắc tới Hrólfur Ölvisson – Chủ tịch đảng Tiến bộ (đảng của ông Gunnlaugsson), những người giàu có nhất Iceland, trong đó một số người từng là chủ các ngân hàng lớn và ít nhất có một người là cố vấn cấp cao của chính phủ. Số người bị đặt trong vòng nghi vấn nói trên cao một cách gây sốc với một quốc gia chỉ có 330.000 người như Iceland.

Đầu năm 2016, Iceland vẫn là một quốc gia đang trong quá trình bình phục từ cuộc khủng hoảng tài chính năm 2008. Vết đứt gãy mà cơn địa chấn tài chính năm đó để lại Iceland khá sâu. Khi ấy, ba ngân hàng lớn nhất Iceland là Landsbanki, Kaupthing và Glitnir đã sụp đổ gần như đồng thời dưới sức nặng của món nợ nước ngoài, kích hoạt phản ứng dây chuyền khiến thị trường chứng khoán giảm 90% giá trị, đồng krone mất một nửa giá trị, tổng sản lượng quốc gia giảm 10%. Uy tín của Iceland tụt dốc thảm hại. Hàng nghìn người biểu tình vây quanh quốc hội với nào đá, nào trứng. Thế giới hoang mang trước sự sụp đổ của một quốc gia từng là mô hình kiểu mẫu của vùng Scandinavi. Giới ngân hàng đã cho nhau vay những khoản tiền không đảm bảo trị giá hàng trăm triệu USD để thao túng giá cổ phiếu của ngân hàng mình. Để che giấu mục đích thật các giao dịch này, trên giấy tờ, các khoản vay phần lớn có điểm đến là các công ty ở nước ngoài. Theo "Hồ sơ Panama", Mossack Fonseca đã thành lập nhiều trong số các công ty này.

Bối cảnh nói trên rất quan trọng khi xem xét các công ty nước ngoài của các chính trị gia Iceland. Người dân nước này vẫn rất giận dữ với cuộc khủng hoảng năm 2008 và hậu quả của nó. Vì lẽ này mà Thủ tướng Gunnlaugsson có rất nhiều điều phải giải thích. Theo "Hồ sơ Panama", ông Gunnlaugsson và bà Anna Sigurlaug Pálsdóttir – người ông kết hôn năm 2010 – đã được đăng ký là cổ đông của một công ty bình phong tên là Wintris Inc. cuối tháng 11/2007. Ngay trước đó, công ty này đã được lập ở quần đảo Virgin (lãnh thổ hải ngoại của Anh). Nhưng vì lý do không rõ, quá trình đăng ký bị ghi lùi lại là ngày 7/10.

Khi đó, ông Gunnlaugsson đang làm nhà báo kiêm dẫn chương trình phát thanh và bà Pálsdóttir là một nhà nhân loại học. Họ đều xuất thân từ những gia đình rất giàu có. Theo "Hồ sơ Panama", chi nhánh ngân hàng Landsbanki ở Luxemburg là trung gian. Một trong những nhân viên của ngân hàng này đã thay mặt cho Công ty Wintris yêu cầu văn phòng Mossack Fonseca ở Luxemburg làm thủ tục để ông Gunnlaugsson và bà Pálsdóttir sở hữu Công ty Wintris theo tỷ lệ 50 – 50.

Tháng 3/2008, Wintris mở một tài khoản tại Ngân hàng Credit Suisse ở London. Theo "Hồ sơ Panama", các hoạt động của công ty này được đặt tại bốn "thiên đường thuế" được điều phối bởi công ty ở Virgin, Công ty luật Mossack Fonseca ở Panama, một bên trung gian ở Luxemburg và một tài khoản tại một ngân hàng Thụy Sỹ.

Tuy nhiên, trong trường hợp này, thông tin quan trọng lại được tiết lộ trong vụ rò rỉ Wikileaks. Tháng 3/2010, trang Wikileaks đăng một danh sách gồm gần 30.000 chủ nợ của Ngân hàng Kaupthing-Bank đã vỡ nợ. Một trong số đó là Công ty Wintris. Công ty này cũng là

chủ nợ của Ngân hàng Landsbanki, theo một danh sách tung ra năm 2009. Wintris còn giữ trái phiếu của Ngân hàng Glitnir. Tổng trị giá hiện tại của số trái phiếu này lên tới 3,6 triệu euro.

Khi được nhà báo liên lạc để bình luận, ông Gunnlaugsson xác nhận rằng Công ty Wintris có sở hữu trái phiếu, rằng ông và bà Pálsdóttir có lợi ích tài chính cá nhân tại cả ba ngân hàng nói trên. Tại thời điểm năm 2007, những gì ông Gunnlaugsson nói không quan trọng nhưng không lâu sau, ông tham gia chính trường. Năm 2009, ông làm Chủ tịch đảng Tiến bộ và được bầu vào quốc hội tháng 4 cùng năm. Khi đó, một luật mới về minh bạch đối với các thành viên quốc hội Iceland có hiệu lực, theo đó yêu cầu nghị sĩ khai báo nếu có cổ phần quá 25% tại một công ty nào đó. Ông Sigmundur Gunnlaugsson không khai báo cổ phần tại Wintris cho dù ông nắm 50% cổ phần. Ông Gunnlaugsson nói với tờ Süddeutsche Zeitung rằng mình không làm gì sai trái, rằng các công ty không thực sự làm ăn kinh doanh gì thì không phải là đối tượng của luật trên. Ngày 31/12/2009, ông Gunnlaugsson đã bán một nửa Wintris cho bà Pálsdóttir. Theo hợp đồng có trong “Hồ sơ Panama”, công ty có giá hàng triệu USD đó được bán với giá 1 USD.

Việc dính dáng tới một công ty ở một “thiên đường thuế” nếu bị phát hiện thì không phải là điều dễ chịu với bất kỳ nguyên thủ quốc gia nào. Nhưng với ông Gunnlaugsson, đây còn là một đòn giáng mạnh vào liêm chính chính trị của ông. Quá trình vươn tới quyền lực của ông bắt đầu bằng phong trào chính trị của người dân “Bảo vệ Iceland” (InDefence of Iceland) vốn ra đời sau khi ba ngân hàng Iceland sụp đổ. Lúc bấy giờ, ông Gunnlaugsson dường như là một đại diện mạnh mẽ cho lợi ích của người dân Iceland trước đòi hỏi mang tính “kền kền” của Chính phủ Anh về việc đảm bảo các khoản tiền gửi của cá nhân, tổ chức Anh tại ba ngân hàng bị Iceland quốc hữu hóa. Dù vậy, ông không hé nửa lời với những người tham gia chiến dịch InDefense rằng gia đình mình có lượng trái phiếu trị giá hàng triệu USD tại ba ngân hàng vừa phá sản.

Khi được bầu làm thủ tướng năm 2013, ông Gunnlaugsson một lần nữa lại “quên” khai lợi ích kinh doanh cá nhân. Mới năm 2015, chính phủ của ông Gunnlaugsson đã nhất trí một thỏa thuận gây tranh cãi. Tính đến thời điểm đó, các chủ nợ nước ngoài của ba ngân hàng bị sụp đổ khi rút tiền ra khỏi Iceland bị tính 39% “thuế ổn định”. Ông Gunnlaugsson đồng ý thay khoản này bằng “khoản đóng góp” lấy từ tài sản còn lại của ba ngân hàng bị quốc hữu hóa. Theo các chuyên gia, động thái này khiến nhà nước Iceland mất hơn 2 tỷ euro. Thay vào đó, số tiền này sẽ rơi thẳng vào túi các chủ nợ, trong đó có Công ty Wintris hiện đã hoàn toàn do vợ ông làm chủ. Như vậy, ở một mức độ nào đó, ông Gunnlaugsson đã tham gia cả hai bên tại bàn đàm phán.

Tháng 3/2016, một nhà báo Iceland tham gia dự án “Hồ sơ Panama” đã phỏng vấn ông Gunnlaugsson về công ty bình phong Wintris. Chỉ vài ngày sau, vợ ông đã đăng một tuyên bố lên Facebook nói rằng bà là chủ duy nhất của Wintris và đã nộp thuế cho công ty ngay từ đầu. Bà cũng nói rằng người ta đã nhầm rằng ông Gunnlaugsson cũng là một cổ đông của Wintris.

Khi báo chí Iceland thấy thông tin trên Facebook của bà Pálsdóttir, ông Pálsdóttir Gunnlaugsson đã gặp khó với dư luận ngay từ đó. Phe đối lập đã kêu gọi ông từ chức và bầu cử sớm. Còn khi quả bom “Hồ sơ Panama” phát nổ, cơn bão sức ép với ông Gunnlaugsson càng lớn và ông không còn lựa chọn nào khác là từ chức. Người lên thay ông là Sigurður Ingi Jóhannsson. Với vụ từ chức của Thủ tướng Iceland, người ta gán cho ông cái mác “nạn nhân đầu tiên” của “Hồ sơ Panama”.

Theo tờ Guardian, không có bằng chứng cho thấy có hành vi trốn thuế hay thu lợi phi pháp từ ông Gunnlaugsson, bà Pálsdóttir hay Công ty Wintris. Dù vậy, chỉ riêng việc ông Gunnlaugsson không khai báo tài sản ở nước ngoài cũng đủ khiến ông mất chức Thủ tướng

Iceland – đất nước mà sau vụ khủng hoảng năm 2008 người dân cần nhất là sự trung thực và minh bạch trong giới cầm quyền.

4. Messi và nghi án trốn thuế

Cuối tháng 5 này, siêu sao bóng đá Lionel Messi người Argentina chơi cho câu lạc bộ FC Barcelona của Tây Ban Nha sẽ phải xuất hiện trước tòa. Cáo buộc mà cơ quan thuế Tây Ban Nha đưa ra là Messi trốn 4,1 triệu euro tiền thuế bằng một mạng lưới công ty ở các "thiên đường thuế".

Vụ Messi bị cáo buộc trốn thuế bắt đầu từ năm 2005, khi đó Messi và bố là ông Jorge Horacio Messi đã bán bản quyền hình ảnh của Messi cho các công ty có trụ sở tại các "thiên đường trốn thuế" tại Trung và Nam Mỹ như Belize và Uruguay. Các đối tác nào muốn sử dụng gương mặt của Messi trong quảng cáo thì phải ký hợp đồng với các công ty này. Phí quảng cáo được thanh toán tại các thiên đường thuế còn cơ quan thuế Tây Ban Nha không thể làm gì ngoài việc giương mắt nhìn.

Chiêu này không hề mới trong thế giới thể thao. Đầu những năm 1990, các cầu thủ bóng đá chuyên nghiệp ở Tây Ban Nha đều bán bản quyền hình ảnh của mình cho các công ty ở nước ngoài. Điều này được nhắc tới rất nhiều trong "Hồ sơ Panama" với 20 cái tên cầu thủ và cựu cầu thủ đẳng cấp thế giới có liên quan tới các công ty bình phong của Mossack Fonseca.

Trong vụ của Messi, cầu thủ này không đóng một đồng thuế nào cho khoản thu nhập từ quảng cáo trị giá 10,1 triệu euro. Số tiền này Messi hưởng từ các hợp đồng quảng cáo với những công ty như Adidas, Banco Sabadell, Danone và Telefónica. Ngoài ra, theo cáo buộc, bố con Messi còn không cho cơ quan thuế xem một số thông tin quan trọng để che giấu các giao dịch tài chính ở nước ngoài. Qua các giao dịch này, Messi bị cáo buộc trốn 4,1 triệu euro tiền thuế từ năm 2007 đến 2009.

Mùa hè năm 2013, giới chức thuế Tây Ban Nha thông báo cuộc điều tra nhằm vào Messi. Ngày 12/6/2013, hãng thông tấn Tây Ban Nha EFE lần đầu đưa tin về các cáo buộc, kích hoạt truyền thông thế giới theo đuổi vụ việc.

Đó là trước khi có "Hồ sơ Panama". Còn sau khi "Hồ sơ Panama" xuất hiện, người ta lại phát hiện ra tài liệu từ tháng 6/2013 trong hồ sơ này cho thấy Messi nắm giữ 50% cổ phần một công ty bình phong mà Mossack Fonseca từng quản lý. Công ty tên là Mega Star Enterprises, thành lập ngày 8/2/2012, có tới 5 giám đốc "ma" nhưng Messi và bố là Jorge Horacio Messi mới là chủ thực sự. Không ai biết đến công ty này nếu không có "Hồ sơ Panama".

Công ty Mega Star Enterprises ban đầu không phải do Mossack Fonseca mà là do một công ty luật Uruguay thành lập. Ngày 17/2/2012, công ty luật Uruguay đã xác nhận rằng Lionel Messi là đối tác duy nhất của Jenbril S. A, một công ty bình phong được thành lập trước đó lâu hơn nhiều và chính là công ty khiến Messi bị Tây Ban Nha cáo buộc trốn thuế.

Theo như "Hồ sơ Panama", các luật sư Uruguay của Messi đã viết thư điện tử cho Mossack Fonseca để tìm người quản lý mới cho Mega Star Enterprises. Hai bên trước đó đã trao đổi qua điện thoại và nhất trí Mossack Fonseca sẽ quản lý Mega Star Enterprises trong tương lai. Bố con Messi ký giấy tờ ngày 23/7/2013.

Thực ra, "Hồ sơ Panama" không nói rõ về vai trò của Messi trong mạng lưới công ty của cầu thủ này. Một tài liệu có nói mục đích kinh doanh chung chung của công ty là đầu tư nhưng cũng không có bất kỳ hợp đồng hay giao dịch làm ăn cụ thể nào thông qua Mega Star Enterprises. Điều này có thể là vì có một bên khác được ủy quyền đối với công ty. Với ủy quyền như vậy, các bên thứ ba có thể mở tài

khoản, mua bất động sản hoặc hoàn thành hợp đồng mà không cần nhắc tới chủ thực sự.

Trước đó, khi lần đầu xuất hiện trước thẩm phán điều tra, Messi đã tuyên bố: “Tôi không nhìn thứ tôi ký. Nếu bố tôi bảo tôi cần ký, tôi nhắm mắt ký. Tôi không hỏi”. Khi được tờ Süddeutsche Zeitung của Đức phỏng vấn, siêu tiền đạo này cũng nói mình nhắm mắt ký mọi thứ mà các cố vấn đưa cho. Ông Jorge Messi đã bảo vệ tuyên bố của con trai, nói rằng Messi không bao giờ đọc bất kỳ hợp đồng hay thông tin thư từ nào. Ông đích thân đàm phán hợp đồng và đưa cho con trai ký.

Trong thực tế, chiến lược đổ mọi lỗi lên ông Jorge Messi có hiệu quả với quan tòa điều tra. Ngay cả cơ quan thuế Tây Ban Nha cũng tin lời khẳng định của Messi rằng mình không biết gì về thuế má và chính bố Messi khởi xướng hành vi trốn thuế. Tuy nhiên, Bộ Tài chính Tây Ban Nha vẫn nhất quyết muốn truy tố Messi vì hai lý do. Thứ nhất, luật không coi việc không biết là một lý do có giá trị. Kiểu gì thì chính Messi cũng đã ký giấy tờ. Thứ hai, Messi sẵn sàng chấp nhận hoàn thuế từ năm 2007 đến 2009. Cho dù bên công tố không muốn, Bộ Tài chính đã buộc tòa phải mở phiên xét xử cả Messi lẫn ông Jorge Messi.

Dù vậy, nhiều khả năng Messi sẽ thoát án tù trong phiên xét xử 31/5 tới đây. Với mỗi tội danh trong tổng cộng ba tội danh mà Messi bị cáo buộc, cơ quan thuế chỉ đề nghị mức phạt tù tối thiểu là 7 tháng 15 ngày. Ngay cả khi Messi bị kết tội với cả ba tội danh trốn thuế, cầu thủ này cũng không phải ngồi tù. Ở Tây Ban Nha, chỉ ai chịu án tù dài hơn 2 năm mới không được hưởng án treo. Ngoài ra, khoản phạt 4,1 triệu euro không thành vấn đề với một cầu thủ giàu sụ như Messi – cầu thủ đá kiếm nhiều tiền nhất thế giới với ước tính tổng thu nhập năm 2015 là 65 triệu euro, trong đó lương hàng năm tại Barcelona là 36 triệu euro, số còn lại đến từ quảng cáo.

Do vậy, kể cả khi xuất hiện cáo buộc mới trong “Hồ sơ Panama”, nhiều khả năng Messi sẽ vẫn duy trì lời biện hộ “nhắm mắt ký” cho dù cái tên Lionel Messi xuất hiện trong các hợp đồng của Mega Star Enterprises.

5. Thiên đường lừa dối

Có một điều mà đàn ông siêu giàu sợ hơn cả cơ quan thuế, đó là một bà vợ đòi ly hôn. Dưới góc độ này, Panama trở thành “thiên đường lừa dối”, giải pháp cứu cánh cho những ông chồng siêu giàu không muốn chia quá nhiều tài sản cho vợ.

Có một điều mà đàn ông siêu giàu sợ hơn cả cơ quan thuế, đó là một bà vợ đòi ly hôn. Dưới góc độ này, Panama trở thành “thiên đường lừa dối”, giải pháp cứu cánh cho những ông chồng siêu giàu không muốn chia quá nhiều tài sản cho vợ.

Gói dịch vụ ly hôn

Kho dữ liệu khổng lồ “Hồ sơ Panama” mà tờ Süddeutsche Zeitung có được và đang được các nhà báo toàn thế giới phân tích cho thấy Công ty luật Mossack Fonseca cung cấp cả dịch vụ “che giấu” – một phần trong gói ly hôn dành cho khách hàng. Các khách hàng giàu có, phần lớn là nam giới, đã đề nghị các chuyên gia của Mossack Fonseca giúp họ giấu tiền khỏi các bà vợ. Và các luật sư, cố vấn tại Mossack Fonseca vốn không e ngại các vấn đề cá nhân đã giúp đỡ khách hàng một cách nhiệt thành.

Ở một mức độ nào đó, một vụ ly hôn không khác một vụ làm ăn buôn bán là mấy. Thông thường các luật sư của bên vợ và bên chồng sẽ ngồi lại với nhau để thảo các chi tiết tài chính. Nhưng giới siêu giàu thường tìm cách ngăn chặn trường hợp này xảy ra từ trước thông qua việc ký kết các hợp đồng hôn nhân hoặc thuê chuyên gia các công ty luật như Mossack Fonseca để “hô biến” tài sản bằng cách đầu tư vào các tổ chức và các công ty bình phong.

Các bức thư điện tử của nhân viên Mossack Fonseca trao đổi với khách hàng cho thấy rõ ràng là công ty luật này giúp khách hàng thực hiện thủ thuật tẩu tán tài sản trước ly hôn. Theo điều tra của Süddeutsche Zeitung, một thư mà nhân viên Mossack Fonseca chi nhánh ở Luxembourg viết cho đồng nghiệp có đoạn: “Vụ này chắc sẽ đơn giản với anh. Nhưng đừng dùng kiến thức bao la của anh vì mục đích riêng nhé. Bây giờ có một người đàn ông Hà Lan muốn bảo vệ một phần tài sản trước phản ứng phụ không mong muốn của một vụ ly hôn (vốn đang hiện dần). Anh có đề xuất gì không? Tôi có thể dùng một quỹ tín thác kiểu cũ để ngăn bà vợ tiếp cận số tài sản này không?”.

Thỉnh thoảng cũng có vụ một bà vợ nào đó muốn giấu tiền khi sắp ly hôn. Theo “Hồ sơ Panama”, Mossack Fonseca có một khách hàng là một phụ nữ Peru muốn giấu chồng việc mình có tiền thừa kế. Bà này đã công khai nói với các cố vấn tài chính của Mossack Fonseca rằng bà đã tẩu tán tài sản trong các công ty bình phong.

Vụ ly hôn của tỷ phú Nga

Một trong những khách hàng sử dụng “gói ly hôn” của Mossack Fonseca là tỷ phú người Nga Dmitry Rybolovlev. Vụ ly hôn giữa ông và vợ khi đó là bà Elena không chỉ là một sự kiện thu hút báo chí mà còn được coi như “sách giáo khoa” dạy các chiêu bảo vệ tài sản trong trường hợp hôn nhân đổ vỡ. Là một trong những người giàu nhất hành tinh theo xếp hạng của tạp chí Forbes với tổng tài sản 8,5 tỷ USD, ông Rybolovlev đã tìm cách giấu tài sản giá trị, từ những bức tranh, đồ nội thất cho đến du thuyền để vợ không thể nào đòi cưa đôi.

Hai vợ chồng họ gặp nhau khi cả hai cùng học ngành dược, kết hôn năm 1987 tại Nga. Ông Rybolovlev trở thành doanh nhân trong lĩnh vực phân bón. Hai vợ chồng ông chuyển tới Thụy Sỹ sống cùng hai con gái trong những năm 1990. Ngày 22/12/2008, bà Elena nộp đơn ly dị lên một tòa án ở Geneva. Theo luật Thụy Sỹ, bà có quyền hưởng một nửa tài sản của chồng.

Các luật sư của bà Elena cho biết gia đình có một bộ sưu tập nghệ thuật hiện đại rất ấn tượng, gồm những bức tranh của các danh họa như Pablo Picasso, Vincent van Gogh, Claude Monet và Mark Rothko. Tuy nhiên, việc bà Elena lần ra các tài sản khác nhau và tuyên bố có quyền sở hữu một nửa không phải là điều đơn giản, nếu không muốn nói là rất khó. Từ trước khi ly hôn rất lâu, ông Rybolovlev đã chuyển phần lớn tài sản vào các quỹ tín thác khác nhau. Mục đích được cho là để bảo vệ tương lai tài chính của các con gái.

Riêng về phần các bức tranh, đồ nội thất và du thuyền, chủ sở hữu của chúng trên giấy tờ là ba công ty bình phong đăng ký tại quần đảo Virgin. Bà không chắc liệu mình có quyền tiếp cận các tài sản này không và sợ rằng chồng bà là người kiểm soát duy nhất các công ty đó, rằng số tài sản này có thể biến mất bất kỳ lúc nào. Những công ty này từng do Mossack Fonseca thành lập.

Nếu muốn giành phần chia tài sản của chồng, có một điều rõ ràng là bà Elena cần phải hành động nhanh chóng và mạnh mẽ. Ba luật sư của bà Elena đã gặp bà để trao đổi về vụ ly hôn một tuần sau khi bà nộp đơn ở Geneva. Họ bày tỏ lo ngại về việc ông Rybolovlev đang tẩu tán tài sản của gia đình. Ví dụ như các bức tranh, bức Landscape with Olive Tree của Van Ghog và bức Pierrette’s Wedding của Picasso trước đây luôn được để ở Geneva, nơi gia đình sinh sống. Nhưng nhiều bức trong bộ sưu tập đã được đưa tới Singapore hay London.

Các luật sư cũng đề cập tới đồ nội thất giá trị cũng như du thuyền My Anna trị giá 60 triệu USD. Du thuyền này trên danh nghĩa đang thuộc về một công ty bình phong tên là Treehouse. Bà Elena sợ rằng chồng bà sẽ chuyển du thuyền ra khỏi vùng biển Virgin và lãnh thổ Thụy Sỹ, ngoài tầm với của bà.

Kết cục, thẩm phán ở đảo Tortola – hòn đảo chính của quần đảo Virgin – đã nhất trí với các luật sư của bà Elena là nguy cơ du thuyền, các bức họa và tài sản khác “biến mất” là rất cao. Vị thẩm phán đã ra lệnh tạm thời đóng băng tài sản của các công ty bình phong này.

Ông Rybolovlev từ chối bình luận về vấn đề này với phóng viên tờ Süddeutsche Zeitung. Thực ra, chưa ai chứng minh được rằng ông Rybolovlev cố tình lừa gạt khi giấu tài sản khỏi vợ và bản thân ông cũng vài lần bác bỏ thông tin này. Tuy nhiên, các động thái của ông Rybolovlev khiến người ta không thể không nghĩ tới khả năng đó. Luật sư Sanford Ain ở Washington nói: “Các giao dịch làm ăn càng gần thời điểm ly hôn thì càng nhiều khả năng một trong số hai vợ chồng đang tìm cách lừa gạt người kia”.

Che giấu tài sản chung để không phải cưa đôi trong trường hợp ly hôn có thể bị coi là lừa gạt và bị trừng phạt. Tuy nhiên, các đại diện

của Mossack Fonseca chỉ nói rằng “họ lấy làm tiếc nếu khách hàng lạm dụng các công ty mà họ thành lập hoặc dịch vụ họ cung cấp”. Dù vậy, tài liệu rò rỉ cũng chứng minh một điều là nhân viên Mossack Fonseca có biết một số khách hàng chủ định giấu tài sản khỏi con mắt của vợ/chồng mà tương lai sẽ là vợ/chồng cũ.

Hiện không rõ bà Elena nhận được bao nhiêu sau vụ dàn xếp ly hôn mùa thu năm 2015. Chỉ biết bên cung cấp dịch vụ ở các thiên đường thuế mới là người thắng cuộc thực sự trong các vụ ly hôn. Chi nhánh địa phương của Mossack Fonseca hỗ trợ ông Rybolovlev giấu tài sản hưởng lợi đầu tiên, kế đến là công ty luật giúp bà Elena giành lại một phần tài sản gia đình.

6. Mối liên hệ của CIA

Chính trị gia, người nổi tiếng, tỷ phú không phải là những người duy nhất sử dụng dịch vụ của Mossack Fonseca. Danh sách khách hàng của công ty luật này còn có các nhân vật thuộc thế giới tình báo khắp thế giới, trong số đó có những người làm trung gian cho CIA.

Chính trị gia, người nổi tiếng, tỷ phú không phải là những người duy nhất sử dụng dịch vụ của Mossack Fonseca. Danh sách khách hàng của công ty luật này còn có các nhân vật thuộc thế giới tình báo khắp thế giới, trong số đó có những người làm trung gian cho CIA.

Những nhân vật trong vụ Iran-Contra

Ngày 4/7/1986, một chiếc Boeing 707 hạ cánh xuống Tehran, thủ đô Iran. Chiếc máy bay này cất cánh từ Rijeka (Nam Tư cũ) chở đầy hàng hóa giá trị từ Mỹ. Bảy năm sau cuộc Cách mạng Hồi giáo, Iran đang bị Mỹ trừng phạt. Những thứ được chở trên máy bay lại toàn trang thiết bị quân sự Mỹ như tên lửa phòng thủ, phụ tùng máy bay chiến đấu – tất cả đều thuộc dạng bị cấm đưa vào Iran. Vụ chuyển hàng cấm này được Cục Tình báo Trung ương Mỹ (CIA) đạo diễn để đổi lại việc thả con tin Mỹ ở Liban. Iran là bên sắp xếp vụ thả con tin và trả tiền cho số vũ khí. Sau đó, CIA đã dùng tiền để tài trợ cho cuộc nổi dậy của nhóm phiến quân Contra tại Nicaragua. Vụ bê bối được gọi là Iran-Contra và mãi về sau mới bị phơi bày.

Chiếc máy bay hạ cánh xuống Tehran năm 1986 được đăng ký tại Mỹ và thuộc sở hữu của một người tên là Farhad Azima, sống ở bang Missouri. Azima, một người Mỹ gốc Iran, làm nghề kinh doanh cho thuê máy bay. Tới tận bây giờ, ông này vẫn tuyên bố với Hội Nhà báo Điều tra Quốc tế (ICIJ) là không hay biết CIA dùng máy bay của công ty mình để chuyển thiết bị quân sự tới Tehran.

Thế nhưng, trái với lời tuyên bố của ông Azima, tài liệu trong "Hồ sơ Panama" cho người ta một cái nhìn mới về các thương vụ của Azima. Cái tên Azima xuất hiện trong tài liệu của Mossack Fonseca từ năm 2000 trở đi. Tại thời điểm đó, ông ta có một công ty bình phong tên là ALG đăng ký ở quần đảo Virgin. Công ty này là chi nhánh của Tập đoàn Cho thuê Hàng không, một công ty Mỹ ở Missouri quản lý hơn 60 máy bay, cũng của Azima.

Mãi 13 năm sau, Mossack Fonseca mới phát hiện ra ông Azima có thể đang làm ăn với CIA. Lúc đó, nhân viên Mossack Fonseca tình cờ đọc một bài báo cho thấy ông Azima có liên hệ với CIA. Khi phát hiện ra điều này, Mossack Fonseca cảm thấy lo lắng và đề nghị đại diện của ông Azima xác minh thông tin. Khi không thấy bên kia trả lời, công ty này cho rằng không nên tìm hiểu sâu hơn.

Theo tài liệu bị rò rỉ của Mossack Fonseca, Azima cũng có liên hệ với một nhân vật đáng ngờ nữa. Tháng 11/2011, Azima được đăng ký là đồng giám đốc của Công ty cổ phần Hàng không Á Âu. Công ty này cũng liên quan tới máy bay. Houshang Hosseinpour, một người cũng hoạt động trong ngành hàng không, là một đồng giám đốc khác của công ty. Về sau, chính phủ Mỹ đã cáo buộc ông Hosseinpour vi phạm lệnh trừng phạt mà Mỹ áp đặt lên Iran. Vào tháng 12/2012, công ty Hàng không Á Âu đột ngột tuyên bố ông Hosseinpour không liên quan tới công ty và tên ông ta xuất hiện là do "nhầm lẫn hành chính".

Không lâu sau đó, công ty này mua một chiếc máy bay. Theo ông Azima, công ty chỉ được sử dụng để mua một máy bay và Hosseinpour chưa bao giờ dính dáng tới công ty. Ông Azima cho hay chiếc máy bay sẽ không được sử dụng ở Mỹ, do đó không thể đăng ký ở Mỹ và vì vậy, việc ông đăng ký máy bay ở Virgin không phải vì mục đích trốn thuế. Về phần Hosseinpour, năm 2013, trước khi lệnh trừng phạt Iran có hiệu lực, ông cho biết không có liên hệ với Iran.

Một nhân vật khác cũng có dính dáng đến CIA là Adnan Khashoggi, một tỷ phú Saudi Arabia được cho là sắp đặt các vụ buôn bán vũ khí cho Saudi Arabia trong những năm 1970. Theo một báo cáo của Thượng viện Mỹ, ông này đóng vai trò trung tâm trong hỗ trợ CIA thực hiện các vụ buôn bán vũ khí mật cho Iran. Cái tên Khashoggi đã xuất hiện trong tài liệu bị rò rỉ của Mossack Fonseca. Từ năm 1978, ông ta là giám đốc một công ty ở Panama tên là Isis Overseas S. A. Ông này cũng liên quan tới bốn công ty khác mà ông ta chủ yếu sử dụng giữa những năm 1980 đến đầu những năm 2000.

Công ty bình phong của giới tình báo

Ngoài những người tham gia vụ Iran-Contra, "Hồ sơ Panama" còn tiết lộ một loạt tên tuổi trong thế giới tình báo sử dụng dịch vụ của Mossack Fonseca gồm các cựu quan chức cấp cao thuộc cơ quan mật vụ của ít nhất ba quốc gia là Saudi Arabia, Colombia và Rwanda. Đó là Sheikh Kamal Adham – giám đốc tình báo đầu tiên của Saudi Arabia, người được một ủy ban Thượng viện Mỹ coi là người liên lạc chính giữa CIA và toàn bộ khu vực Trung Đông từ giữa những năm 1960 đến năm 1979. Ông Sheikh Kamal Adham kiểm soát các công ty ở nước ngoài mà sau này có dính líu tới một vụ bê bối ngân hàng Mỹ.

Khách hàng người Colombia là cựu giám đốc tình báo không quân Ricardo Rubianogroot – người nắm cổ phiếu của một công ty logistic và hàng không. Còn khách hàng người Rwanda là ông Emmanuel Ndahiro – giám đốc tình báo của Tổng thống Rwanda Paul Kagame.

Trong số đó, ông Adham đã chết năm 1999. Ông Ndahiro không trả lời đề nghị phỏng vấn. Còn công Rubianogroot xác nhận với ICIJ và Tổ chức Báo chí Điều tra Colombia rằng ông ta chỉ là một cổ đông nhỏ trong công ty West Tech Panama được thành lập để mua một công ty điện tử Mỹ vốn đang bị vỡ nợ.

Việc các đặc vụ dùng công ty bình phong là điều dễ giải thích. Trong các chiến dịch, họ cần có một bên thứ ba để che giấu danh tính thật của mình và các bên có liên quan. Mossack Fonseca thường được các khách hàng đặc vụ yêu cầu thành lập các công ty có cái tên rất James Bond như Goldfinger (Ngón tay vàng), Skyfall (Tử địa Skyfall), Moonraker (Người đi tìm mặt trăng), Spectre (Bóng ma) hay Blofeld (nhân vật phản diện trong các tập phim James Bond).

Trong thực tế, các công ty bình phong của giới tình báo không chỉ có trụ sở tại thiên đường thuế, mà có khi đóng ngay tại Mỹ. Một ví dụ gần đây là mạng lưới 6 công ty Mỹ chuyên cung cấp các chuyến bay thuê, trong đó có những cái tên như Aero Contractors Limited, Pegasus Technologies, hay Tepper Aviation. Sau năm 2001, các công ty này quản lý 26 máy bay mà trong thực tế thuộc về CIA. Lúc đó, CIA dùng số máy bay này cho cuộc chiến toàn cầu chống khủng bố, ví dụ như để áp giải các nghi can khủng bố al-Qaeda từ nhà tù này đến nhà tù khác.

7. Số vàng bí ẩn và vụ bê bối Siemens

Theo "Hồ sơ Panama", tháng 11/2013, 375.077,83 ounce vàng trị giá 480 triệu USD thời bấy giờ được gửi vào một tài khoản ngân hàng ở Bahamas. Tài khoản mở tại chi nhánh Bahamas của ngân hàng Pháp Societe Generale là của ông Hans-Joachim Kohlsdorf – một lãnh đạo cấp cao tại Tập đoàn Siemens.

Số tài sản 480 triệu USD là một trong những bí ẩn lớn nhất được phát hiện trong "Hồ sơ Panama". Một câu hỏi được đặt ra là liệu số vàng này có liên hệ gì với vụ Siemens lập quỹ đen để hối lộ – vụ việc bị coi là bê bối hối lộ lớn nhất trong ngành kinh doanh Đức. Trong vài chục năm liền, hàng trăm lãnh đạo Siemens đã vận hành một mạng lưới tài khoản và công ty bí mật toàn cầu để hối lộ quan chức nhà nước, chính trị gia và đối tác kinh doanh.

Soi lại vụ bê bối Siemens

Ông Kohlsdorf từng là một trong số những người bị điều tra. Trong phiên giải trình tại văn phòng công tố nhà nước ở Munich, ông này thừa nhận đã quản lý các quỹ đen cho một số chi nhánh của Siemens tại Mỹ Latinh. Tuy nhiên, ông thoát tội vì không ai chứng minh được ông đích thân hối lộ ai đó. Ngoài ra, nhờ ông Kohlsdorf hợp tác với chính quyền mà công tố viên nhà nước Munich đã kết thúc điều tra ông này năm 2012 do vụ việc không nghiêm trọng. Cuối cùng, ông này chỉ phải nộp phạt 40.000 euro.

Nhưng liệu cuộc điều tra có công bằng và liệu ông Kohlsdorf có thực sự trả lại toàn bộ số tiền quỹ đen? Những gì có trong "Hồ sơ Panama" cho thấy ông Kohlsdorf không trả hết và có thể đã biển thủ một phần quỹ đen làm của riêng.

Xét theo thông tin mới này thì tài liệu rò rỉ của Mossack Fonseca đã làm sáng tỏ thêm vụ bê bối Siemens. Nó cho thấy các điều tra viên ở Munich không làm rõ nhiều điều tại thời điểm điều tra. Ví dụ như thông tin Mossack Fonseca là một đối tác quan trọng của Siemens và quản lý một loạt công ty bình phong cho Siemens.

Từ lâu, Kohlsdorf là một trong những lãnh đạo Siemens quan trọng nhất ở khu vực. Ông điều hành kinh doanh tại khu vực Andes từ năm 1997 trở đi và tại Mexico từ năm 2003 đến 2009. Theo lời khai của ông Kohlsdorf, ông đã tiếp cận các quỹ đen trị giá hơn 100 triệu USD, trong đó một phần được dùng để "lại quả" cho đối tác làm ăn và quan chức chính phủ đã giúp Siemens giành được hợp đồng.

Theo tài liệu rò rỉ, tại Mossack Fonseca, ông Kohlsdorf và các lãnh đạo Siemens khác được coi là khách hàng đặc biệt, tức là người có rất nhiều tiền. Các thỏa thuận làm ăn của họ được công ty luật giữ kín tuyệt đối. Nhân viên công ty không bao giờ được gửi bất kỳ tài liệu nào cho ông Kohlsdorf và phải để tất cả ở Panama. Dịch vụ của Mossack Fonseca gồm mọi thứ cần thiết để bảo vệ khách hàng Siemens. Ví dụ, trong các tài liệu tên ông Kohlsdorf gần như lúc nào cũng được viết tắt là Señor K. Mossack Fonseca còn tạo các tài khoản thư điện tử với các mật danh như Azkaban – nhà tù giam giữ các phù thủy phạm tội trong loạt truyện Harry Potter.

Hệ thống bí mật của Mossack Fonseca rất có hiệu quả. Ngay cả khi vụ bê bối hối lộ của Siemens bị phát giác tháng 11/2006, các điều tra viên, luật sư và kiểm toán viên dù kiểm tra kỹ cũng không phát hiện ra toàn bộ câu chuyện. Họ chỉ nhìn thấy những gì liên quan tới Đức trong vụ việc. Còn cái tên Mossack Fonseca lọt khỏi con mắt các điều tra viên. Kết quả là mối liên hệ của Siemens cũng như của ông Kohldorf với Mossack Fonseca nằm im trong bóng tối suốt 9 năm, cho đến khi quả bom "Hồ sơ Panama" phát nổ.

Ngày 10/6/2008, ông Kohldorf giải trình ba tiếng liền tại văn phòng công tố viên nhà nước. Khi đó, các điều tra viên vẫn không hay biết về mối liên hệ với Mossack Fonseca. Theo tài liệu bị rò rỉ, vào đúng ngày ông này giải trình, người chịu trách nhiệm liên lạc với ông Kohldorf ở Mossack Fonseca đã gửi thư điện tử cho đồng nghiệp tại công ty luật nói rằng mình vừa nhận "tin xấu". Đó là có thể hàng triệu USD của Siemens sẽ phải được chuyển về Đức và điều này có nghĩa là Mossack Fonseca sẽ mất số tiền này và khách hàng Gillard – tên một công ty bình phong có tài khoản ở Panama, Singapore và Thụy Sỹ. Ông Kohlsdorf và các nhân viên khác của Siemens đã tham gia quản lý công ty Gillard.

Điều kỳ cục là công ty này mãi đến năm 2007 mới được thành lập, tức là vài tháng sau khi vụ bê bối Siemens vỡ lở tháng 11/2006. Sau đó, hàng triệu USD đã được chuyển vào các tài khoản của Gillard nhưng lý do cụ thể vẫn còn chưa rõ. Mossack Fonseca từ chối trả lời bình luận của tờ Süddeutsche Zeitung về các thông tin mới được phát giác trong "Hồ sơ Panama'. Ông Kohlsdorf cũng khẳng định mình

không hề biết công ty Gillard mặc dù trong thư nội bộ, một nhân viên Mossack Fonseca đã nhắc tên ông này với tư cách là người sáng lập Gillard.

Bí ẩn số vàng 480 triệu USD

Mối liên hệ giữa Siemens và Mossack Fonseca không phải là bí ẩn duy nhất. Điều khiến người ta đau đầu hơn là số vàng trị giá 480 triệu USD ở đâu ra. Kohlsdorf và Société Générale đều bác bỏ liên quan tới số vàng này.

Có một sự trùng hợp lạ kỳ là việc giao dịch vàng bị gián đoạn tạm thời tại Sàn giao dịch chứng khoán London vào đúng ngày số vàng được cho là xuất hiện trong tài khoản của ông Kohlsdorf. Trong vòng 10 giây, giá vàng giảm 10 USD/ounce, một dấu hiệu cho thấy có sự thao túng thị trường. Việc chuyển một số vàng trị giá gần nửa tỷ USD vào thị trường chắc chắn sẽ gây ra những diễn biến này. Hiện chưa rõ liệu vụ chuyển vàng vào tài khoản của ông Kohlsdorf có liên quan tới các diễn biến này tại London hay không. Ngoài những thông tin có trong "Hồ sơ Panama", không có dấu vết nào khác về số vàng này và không có gì chứng minh là nó thực sự tồn tại.

Tại thời điểm giải trình với công tố viên, ông Kohlsdorf cho biết có 4.189.696,17 USD trong tài khoản ngày 30/6/2008 và đã hoàn lại số tiền trong quỹ đen này. Trước đó, ông này lại bảo có 6 triệu USD. Trong tài liệu của Mossack Fonseca, tính đến ngày đó, số tiền trong tài khoản của ông Kohlsdorf là 6.141.461,79 USD, nhiều hơn 2 triệu so với số tiền hoàn lại. Số chênh lệch 2 triệu USD này vẫn nằm nguyên đó sau khi ông Kohlsdorf hoàn lại Siemens hơn 4 triệu USD. Theo tài liệu của Mossack Fonseca, số tiền này đã được ông Kohlsdorf dùng để mua trái phiếu cho mình và thực hiện các khoản đầu tư khác. Sau này, số tiền được gửi vào một tài khoản mới của công ty Gillard ở Andbanc – một ngân hàng tại Andorra.

Mọi chuyện phức tạp hơn khi mùa hè năm 2012, 2 triệu USD từ Andorra đã chuyển tới ngân hàng UBS ở Zurich sau khi ông Kohlsdorf được ngừng điều tra. Tài khoản nhận tiền là của một nhân viên ngân hàng UBS. Lúc đó, ông Kohlsdorf không làm cho Siemens được ba năm. Một nguồn tin nội bộ UBS cho biết ông Hans-Joachim Kohlsdorf là chủ tài khoản.

Nếu đúng vậy thì ông Kohlsdorf đã chuyển toàn bộ phần còn lại của quỹ đen vào Thụy Sỹ sau khi không còn bị điều tra. Cuối tháng 2, ông Kohlsdorf vẫn còn tuyên bố không hay biết gì về số vàng trị giá 480 triệu USD và nói ông sẽ lấy thông tin từ Société Générale để trả lời bí ẩn này. Tuy nhiên, từ đó tới nay, Kohlsdorf nhất định không trả lời thêm bất kỳ đề nghị bình luận nào nữa.

8. Thế giới của các giám đốc bình phong

Một mẫu giám đốc bình phong điển hình: Là người ít học, không có khả năng hiểu các tài liệu mình ký. Họ thường là người thuộc tầng lớp thấp trong xã hội Panama, hiếm khi nói tiếng Anh.

Mỗi công ty trong số 21.000 công ty bình phong do Mossack Fonseca lập ra cho khách hàng lại có một hoặc vài giám đốc hoạt động theo kiểu bù nhìn. Nhiệm vụ của họ là ký các hợp đồng quan trọng, thông qua tài liệu cho dù không có quyền quyết định. Họ thực hiện các nhiệm vụ mà chủ thực sự của công ty bình phong giao phó. Và họ làm nhiệm vụ này cho hàng trăm, hàng nghìn, thậm chí hàng chục nghìn công ty.

Cho thuê tên và chữ ký

Giám đốc bình phong thực chất chỉ là nghề cho chủ thực sự mượn tên. Khi các điều tra viên muốn phát hiện ra ai đứng đằng sau một công ty bình phong, họ thường lúng túng vì không biết bắt đầu từ đâu trong hệ thống giám đốc bình phong nhằng nhịt. Mossack Fonseca và các công ty luật khác ở Panama đều dùng hệ thống này. Trong khi đó, các điều tra viên chỉ có thể tiếp cận dữ liệu được đăng ký công khai ít ỏi, còn thông tin họ cần lại không có. Nhiều khi, danh sách đăng ký chỉ liệt kê thông tin tối thiểu gồm tên các giám đốc cùng với tên công ty. Mà tên giám đốc cũng không phải là tên thật. Có trường hợp như ở nhà máy bánh quy Bavaria đăng ký tại Panama có tên giám đốc là Michael Jackson (tất nhiên không phải là cố ca sĩ nổi tiếng).

Theo thuật ngữ "lịch sự", các giám đốc bù nhìn này được gọi là người được ủy thác. Trong thực tế, họ là các "bộ binh" của các công ty bình phong tại nước ngoài. Việc gì cũng liên quan tới họ và họ có thể được thay thế cho nhau dễ dàng, chi phí thuê họ cũng vô cùng rẻ.

Một mẫu giám đốc bình phong điển hình: Thường là người ít học, không có khả năng hiểu các tài liệu mình ký. Họ thường là người thuộc tầng lớp thấp trong xã hội Panama, hiếm khi nói tiếng Anh. Ví dụ như Leticia Montoya – một trong những giám đốc bình phong mà tên xuất hiện nhiều nhất trong "Hồ sơ Panama". Trong nhiều thập kỷ liền, người phụ nữ này làm giám đốc cho hàng chục nghìn công ty. Dữ liệu bị rò rỉ của Mossack Fonseca còn có một bản sao hộ chiếu của Leticia Montoya. Cách đây không lâu, bà này nói qua điện thoại với phóng viên tờ Süddeutsche Zeitung rằng bà không biết chi tiết về các công ty bình phong mà bà làm giám đốc. Bà này cũng từ chối trả lời phóng viên dưới dạng văn bản.

Leticia Montoya sống ở ngoại ô thủ đô Panama City, nơi mà giới nhà giàu không bao giờ đặt chân tới. Bà thường được trả khoản tiền ít ỏi 500 USD/tháng cho công việc giám đốc bình phong. Trong khi đó, Mossack Fonseca kiếm được hàng triệu USD nhờ công việc của những người như bà. Công ty luật này tính phí dịch vụ cung cấp giám đốc bình phong là 150 USD/năm. Trong phần lớn trường hợp, Mossack Fonseca sử dụng hai hoặc ba giám đốc cho mỗi công ty. Theo "Hồ sơ Panama", bà Montoya làm giám đốc cho gần 3.200 công ty. Nhân với số tiền 150 USD/năm/công ty, bà này đã kiếm về cho Mossack Fonseca gần nửa triệu USD mỗi năm. Bà làm giám đốc bình phong tại Mossack Fonseca từ đầu những năm 1980.

Tại nhiều "thiên đường trốn thuế", giám đốc bù nhìn là một nghề phổ biến, một phần là do đó là một nghề dễ làm, không cần được đào tạo chính thức. Mọi thứ họ cần chỉ là một cây bút và một cái tên chưa từng dính líu tới bất kỳ hoạt động kinh doanh bất hợp pháp nào. Khi một công ty bình phong được thành lập, giám đốc bù nhìn sẽ ký vào ba tài liệu ban đầu để gửi cho chủ sở hữu thực của công ty. Tài liệu đầu tiên là một giấy tuyên bố họ sẽ không đòi hỏi gì từ chủ thực sự và công ty bình phong. Giấy thứ hai là giấy ủy quyền đảm bảo giám đốc bình phong chuyển giao quyền kiểm soát công ty cho chủ sở hữu thực. Giấy thứ ba là thư chấm dứt tuyển dụng giám đốc bình phong. Giấy này không có ngày tháng. Nhờ đó, chủ sở hữu thực có thể tùy ý điền ngày sa thải giám đốc bình phong.

Ngoài ba giấy tờ trên, giám đốc bình phong còn ký giấy tờ như tờ khai mở tài khoản ngân hàng, biên bản họp hàng năm. Các biên bản này là không thể thiếu cho dù ai cũng biết chúng là biên bản giả.

Các tầng lớp bí mật

Xét về một số khía cạnh, giám đốc bình phong chính là một dạng trá hình. Các bên muốn giữ bí mật ở mức độ cao hơn sẽ thêm một lớp bảo vệ nữa dưới dạng cổ phiếu vô danh. Loại hình sở hữu cổ phiếu ẩn danh này hợp pháp ở một số "thiên đường trốn thuế". Cổ phiếu vô danh chỉ là một mảnh giấy đơn giản mà ai sở hữu toàn bộ cổ phiếu này sẽ sở hữu công ty. Loại cổ phiếu này là một công cụ lý tưởng cho bất kỳ loại giao dịch làm ăn nào cần che giấu dấu vết.

Dưới áp lực quốc tế, phần lớn các "thiên đường trốn thuế" giờ đã cấm cổ phiếu vô danh. Nguyên nhân là ngày càng khó biện minh rằng cổ phiếu vô danh là hợp pháp trong khi nó là một công cụ lý tưởng để rửa tiền. Tuy nhiên, có nhiều cách khác để che giấu thân phận thật của chủ công ty. Nhiều công ty được nhắc tên trong "Hồ sơ Panama" được thành lập kiểu như búp bê Matryoshka của Nga: lật hết lớp này lại thấy lớp khác nhỏ hơn.

Cổ đông "ma" cũng có thể được sử dụng để che giấu sự thật. Cổ đông này có thể là người hoặc công ty bình phong nắm cổ phiếu ủy thác, tức là nắm cổ phiếu của một ai đó. Điều này nhìn chung là hợp pháp, trái với dịch vụ giám đốc bình phong của Mossack Fonseca. Cho dù có nhiều lớp bí mật hợp pháp, luật chống rửa tiền đòi hỏi phải có người thật sở hữu công ty. Ngày nay, các ngân hàng uy tín chỉ mở tài khoản cho các công ty ở nước ngoài nếu họ biết ai là chủ thực sự. Sau đó, ngân hàng sẽ kiểm tra lý lịch để đảm bảo biết đang làm ăn với ai.

Theo "Hồ sơ Panama", Mossack Fonseca liên tục gợi ý khách hàng tránh khả năng bị kiểm tra lý lịch này. Với một số tiền chừng 5 con số, công ty luật này cung cấp cho khách hàng một người đóng vai chủ sở hữu thật của công ty. Một trong số những giám đốc bình phong "thượng hạng" này là một người đàn ông tên là Edmund W., bố vợ cũ của Ramon Fonseca – một trong hai chủ sở hữu của Mossack Fonseca. Việc của ông Edmund là đóng giả làm người chủ thực sự. Tuy nhiên, Mossack Fonseca cho biết mình không có dịch vụ này và bản thân ông Edmund thì từ chối bình luận.

Tóm lại, thế giới công ty bình phong ở nước ngoài có thể chỉ thành công là vì có một lượng người dồi dào sẵn sàng cho thuê tên và chữ ký cho mọi hoạt động kinh doanh mờ ám. Họ làm việc này cho dù về mặt lý thuyết, họ có thể bị truy tố vì hành vi vi phạm luật pháp của chính công ty họ làm chủ trên giấy tờ. Giám đốc bình phong thậm chí có thể bị phạt hàng triệu USD tiền thiệt hại. Nếu họ phải ra tòa vì các hoạt động mờ ám của một công ty thôi thì đã đủ để họ sống dở chết dở.

9. Thế lực giật dây “Hồ sơ Panama”

Thời điểm báo chí khai thác “Hồ sơ Panama” ồ ạt cũng là lúc một loạt nghi vấn và thuyết âm mưu xuất hiện.

Một người tên là John Doe cung cấp 11,5 triệu tài liệu “Hồ sơ Panama” cho báo Đức và hơn 400 nhà báo sau đó đã phối hợp điều tra miệt mài hơn một năm trời rồi mới chính thức tung “quả bom” gây sốc. Thời điểm báo chí khai thác “Hồ sơ Panama” ồ ạt cũng là lúc một loạt nghi vấn và thuyết âm mưu xuất hiện.

CIA giật dây

Đó là khẳng định chắc nịch của Bradley Birkenfeld, cựu nhân viên người Mỹ của ngân hàng Thụy Sỹ UBS AG và là người tố giác âm mưu trốn thuế của ngân hàng này trong năm 2009 với giới chức Mỹ. Trong một cuộc phỏng vấn độc quyền với kênh CNBC từ Munich, ông Birkenfeld nhận định: Vụ rò rỉ hơn 11 triệu tài liệu mật của công ty luật Mossack Fonseca ở Panama gần như chắc chắn không phải từ một người tố giác như ông, mà là của một cơ quan tình báo. “Tôi chắc Cục Tình báo Trung ương Mỹ đứng sau vụ này. Ý kiến của tôi là thế”, ông Birkenfeld nói.

Lý giải của ông Birkenfeld là những thông tin được phơi bày ra trước dư luận không mảy may tác động tới Mỹ dưới bất kỳ hình thức nào. CNBC dẫn lời ông Birkenfeld: “Đó là vì thực tế mà chúng ta thấy mọi cái tên xuất hiện đều là ‘kẻ thù’ trực tiếp của Mỹ: nào Nga, nào Trung Quốc, nào Pakistan, nào Argentina… và rồi ta không thấy cái tên Mỹ nào… Có một điều đặc biệt nham hiểm đằng sau vụ này”.

Khi được hỏi nếu CIA của Mỹ giật dây vụ việc thì tạo sao Mỹ lại làm ảnh hưởng cả tới cả đồng minh thân cận là Thủ tướng Anh David Cameron – người cũng có tên trong “Hồ sơ Panama” và đang chịu sức ép từ dư luận trong nước, ông Birkenfeld nói nhà lãnh đạo Anh có thể bị thiệt hại “lây” không thể tránh được để phục vụ một chiến dịch tình báo lớn hơn của Mỹ. Văn phòng quan hệ công chúng của CIA không trả lời bình luận về nhận định của ông Birkenfeld.

Ông Birkenfeld đã được cơ quan thuế của Mỹ thưởng 104 triệu USD vì đã giúp họ điều tra vụ trốn thuế của các công dân Mỹ, dẫn tới việc UBS bị phạt 780 triệu USD. Ngân hàng này cũng buộc phải tiết lộ tên của 4.700 khách hàng Mỹ có tài khoản bí mật ở Thụy Sỹ. Ông Birkenfeld hiện sống ở Bavaria, Đức và không thích nói chuyện với báo chí. Tuy nhiên, trong vụ “Hồ sơ Panama”, ông đã ngoại lệ trả lời phỏng vấn kênh CNBC.

Thực tế, nhận định của ông Birkenfeld chỉ là một giả thiết cá nhân. Lý giải về việc vắng bóng những cái tên Mỹ, một số người cho rằng các nhà báo cần phải mất nhiều thời gian “ngụp lặn” trong kho 11,5 triệu tài liệu khổng lồ đó. Do hệ thống mạng lưới công ty bình phong của Mossack Fonseca rất phức tạp, việc tìm ra ngay một cái tên người Mỹ nào đứng đằng sau một công ty bình phong không phải là điều đơn giản.

Ngoài ra, còn một giải thích khác nữa theo nhà kinh tế Mỹ Gabriel Zucman ở thành phố Berkeley là bản thân Mỹ đã là một địa điểm hàng đầu cho các công ty bình phong và người trung gian bị nhắc tới trong “Hồ sơ Panama”. Các bang như Nevada có tới 1.260 công ty được liệt kê trong tài liệu rò rỉ, còn bang Wyoming vốn có luật doanh nghiệp lỏng lẻo là một “thiên đường trốn thuế” hoàn hảo không kém Panama. Theo ông Zucman, có một bộ phận ngân hàng và công dân Mỹ đã lợi dụng kẽ hở trong hệ thống để rửa tiền, trốn thuế mà không cần phải ra nước ngoài.

Nga giấu mặt sau “Hồ sơ Panama”

Trong khi đó, ông Clifford Gaddy, một nhà kinh tế làm việc cho Viện Brookings, một trong những chuyên gia phương Tây hàng đầu về kinh tế Nga và là cựu cố vấn của Bộ Tài chính Nga trong những năm 1990, lại cho rằng Nga đứng đằng sau vụ rò rỉ thông tin.

Ông Gaddy chỉ ra một số luận điểm đăng trên trang web của Viện Brookings. Thứ nhất, một tin tặc do chính phủ Nga hậu thuẫn đã viết thư cho tờ báo Đức Süddeutsche Zeitung để cung cấp tài liệu rò rỉ. Thứ hai, hầu như không có mấy thông tin trong “Hồ sơ Panama”, kể cả thông tin bạn thân tham nhũng, có thể làm ảnh hưởng tới Tổng thống Nga Vladimir Putin, nhưng vụ việc lại ảnh hưởng tới sự ổn định của phương Tây. Trước đây, ông Putin còn bị phương Tây cáo buộc tham nhũng nghiêm trọng hơn. Thứ ba, có hàng núi thông tin trong “Hồ sơ Panama” khiến các lãnh đạo thế giới lao đao và điều này khẳng định một điều ở đâu cũng có tham nhũng, không chỉ ở riêng Nga. Thứ tư, không có tên người Mỹ nổi bật nào trong “Hồ sơ Panama” có thể là do các thông tin này đã bị xóa trong tài liệu đưa cho tờ Süddeutsche Zeitung, được Nga giữ lại để tống tiền sau này.

Chốt lại, ông Gaddy phân tích: Mục đích của người đứng sau “Hồ sơ Panama” không phải là nhằm vào những người đã bị nêu tên, mà nhằm vào những người chưa bị nêu tên. Câu chuyện thực sự nằm ở những thông tin đang bị ém lại, chứ không phải thông tin đã được bung ra. Người ta tiết lộ bí mật để phá hủy, che giấu bí mật để kiểm soát. Ông Putin không phải là người phá hủy mà là người kiểm soát. Thông điệp của phía Nga có thể là: “Chúng tôi có thông tin về hành vi tài chính mờ ám của ông. Chúng tôi có thể giữ bí mật hộ nếu ông hợp tác”.

Tuy nhiên, các luận điểm của ông Gaddy đã khiến giới quan sát tình hình Nga không phục. Ví dụ như bà Karen Dawisha, một học giả cũng nghiên cứu kỹ về nạn tham nhũng ở Nga, đã nói: Dù rất kính trọng ông Gaddy nhưng ý kiến mới nhất của ông nói trên không thuyết phục bà. Về phần mình, Tổng thống Putin cho rằng “Hồ sơ Panama” có mục đích làm nước Nga bất ổn và chắc chắn có người bảo trợ cho vụ rò rỉ thông tin này.

Riêng về ICIJ – hiệp hội nhà báo điều tra điều phối nghiên cứu “Hồ sơ Panama”, nhiều người cũng tỏ ra hoài nghi về động cơ của hiệp hội này. Đây là một tổ chức do Trung tâm minh bạch Công (CPI, Mỹ) bảo trợ về tài chính và tổ chức. Những người chống lưng cho ICIJ gồm có Quỹ Ford, Quỹ Carnegie Endowment; Quỹ W.K. Kellogg Foundation; Viện Xã hội mở (của trùm tài phiệt G.Soros). ICIJ lại là một thành viên của Đề án Điều tra tham nhũng và Tội phạm có tổ chức (OCCRP), được chính quyền Mỹ bảo trợ tài chính thông qua Cơ quan Hỗ trợ Phát triển Mỹ (USAID). Do được chính quyền Mỹ tài trợ nên người ta không thể không nghi ngờ ICIJ sẽ phục vụ lợi ích Mỹ trong vụ “Hồ sơ Panama”. Tuy nhiên, giám đốc ICIJ Gerard Ryle cho biết có một bức tường lửa giữa hiệp hội và nhà tài trợ và hiệp hội không chấp nhận tiền từ những nguồn muốn kiểm soát các bài báo.

Cho dù ai đứng đằng sau và với động cơ gì thì vụ “Hồ sơ Panama” cũng đã trở thành vụ rò rỉ dữ liệu lớn nhất lịch sử và những diễn biến chắc chắn sẽ chưa dừng tại đây.

HẾT.
